

עיר וקדיש מזו שמיא נחית

ט"ל תשבת מפי זרעו

ספר
הקדמה לתלמוד
עשר ספירות

בזוהר דא יפקון מן גלותא ברחמי

והמשכילים יזהרו כלזוהר הרקיע

חוברת מספר 61

תמוז תשע"ד - עיה"ק בית שמש תובב"א

ספר
הַקְדָּמָה
לְתַלְמוּד עֵשָׂר סְפִירוֹת

מהצדיק הקדוש והטהור
שר התורה המקובל האלקי מורנו הרב
רבי יהודה לייב אשג
זכר צדיק וקדוש לברכה - זכותו יגן עלינו
ועל כל ישראל אמן
מחבר הביאור 'זוהר הסולם' על הזוהר הקדוש,
ועוד ספרים רבים ונכבדים

יוצא לאור על ידי "מפעל הזהר העולמי"
בעיה"ק בית שמש טובב"א
ח"י אדר שנת תשע"ב לפ"ק

הוצאת:

**שע"י "חברה מזכי הרבים העולמי"
מפעל עולמי להצלת הדת**

מיסודו של הגה"צ רבי שלום יהודה גראס
כ"ק מרן אדמו"ר מהאלמין שליט"א

MIFAL HAZOHAR HOILUMI
C/O CHEVREH MAZAKEI HARABIM HOILUMI
Under The Supervision Of Rabbi Sholom Yehuda Gros
The Head Of The Rabbinical Court Of Holmin

מצוה גדולה לזכות את הרבים

ולפרטם ספרי הזוהר היוםי

בבתי כנסיות, בבתי מדרשות, בשמחות, לכל החברים וידידים,

ולכל אחד ואחד מישראל, לקרב הגאולה שלימה בב"א

ובכל המזונה את הרבים זוכה לבנים צדיקים

ולכל ההבטחות הרשב"י זיע"א

מכתבי הסכמה מגדולי ישראל, כבר באו בדפוס בשאר
הספרים שהוצאנו לאור וזכרון אחד עולה לכאן ולכאן

"מפעל הזוהר העולמי"

רחוב נחל לכיש 24/8

רמת בית שמש ארץ ישראל

טל: 054-843-6784 / פקס: 02-995-1300

hazohar.com@gmail.com

עימוד ועיצוב ספרים מקצועי

'מקראי אור'

052-7615936

yoel32@neto.net.il

מפתחות

- א דבר מפעל הזוהר העולמי
- ג בפתח השער
- ג א. "הסלם" לרבי יהודה אשגל, פרוש על הזהר בן ט"ז פרכים
- ב. אי אפשר שפּל כּלל ישׂראל יבואו לטהרה הגדולה הזו, זולת ע"י למוד הקבלה שהיא הדרך הקלה ביותר המספיקה גם לקטני הדעת
- ג. גאלות ישׂראל וכּל מעלת ישׂראל תלוי בלמוד הזהר ובפנימיות התורה ..
- ד. הסקמת המקבל רבי יצחק פדורי זכר צדיק לברכה על הדפסת הזהר ..
- ה. הסקמת רבי יוסף חיים זוננפלד זכר צדיק וקדוש לברכה על הדפסת הזהר
- ה. יש סגלה נפלאה לאין ערוף לעוסקים בחקמת הקבלה, שאפלו פשאינם מבינים מה שלומדים, מעוררים עליהם את האורות המקיפים את נשמתם - כל אדם מישראל מבטח בסופו, שישגי כל ההשגות הנפלאות
- ז. כל אדם מישראל מחייב בהחלט ללמוד חקמת הקבלה - ואם לא למד חקמת הקבלה, הוא מחייב להתגלגל ולבוא עוד פעם בעולם הזה
- ח. חקמת הקבלה נמצאת סגורה ומסגרת באף עזקאות עד היום הזה ...
- ט. רשב"י זכרונו לברכה היה בו כח להלביש הדברים ולדרשם, באפן שאף אם ידרשם לרבים, לא יבינם אלא מי שראוי להבינם, לכן נתן לו "רשות" לכתב ספר הזהר
- י. גדל העלמת ספר הזהר שאין כל מוח ומח יכול להבין דבריו - מזמן רשב"י ותלמידיו בעלי הזהר עד זמנו של האר"י זכרונו לברכה, לא היה אף אחד מהמתחברים שיבין דברי הזהר והתקונים כמו האר"י זכרונו לברכה
- כ. עקרי החבורים בחקמת האמת, אינם אלא ספרי הזהר והתקונים, ואחריהם ספרי האר"י"ל
- ט

הקדמה לתלמוד עשר הספירות משר התורה הגאון הקדוש המקובל האלוקי רבי יהודה הלוי אשלג זצוקלה"ה..... יא

חלק א..... יא

מטרת לימוד הקבלה..... יא

השאלות בדבר לימוד קבלה..... יא

למה אנחנו חיים?..... יב

החיים הם כדי לקבל מטוב ה' וזה על ידי קיום התורה..... יג

הנחלת התורה לבנים - שלימות התענוג..... יד

מהו הניסיון לבחור בטוב?..... יד

הניסיון הוא להתחזק להרגיש ולזכור את הטוב האמיתי..... טו

דרכה של תורה - חיי צער - למה?..... טו

הצער הוא לזכך הגוף מרצון לקבל לרצון לתת נחת רוח לה'..... טז

בזה שמכוון לעשות נחת רוח לה' - מרגיש טוב ה'..... טז

החילוק בין דרכה של תורה לתכלית של קיום התורה..... יז

תורת ה' - שתפקידה לשנות טבע האדם - היא הצריכה ליגיעה רבה..... יז

אשריך בעולם הזה - אחרי שהזדכך ללימוד לשמה..... יח

עסק התורה לבד, אפילו שלא לשמה - כחיי צער..... יט

גם בעסק שלא לשמה צריך לכוון לקיים מצות ה'..... יט

הלומד מבלי אמונה בחיוב מצות תלמוד תורה - לא ירגיש טוב ה'..... כ

שני האופנים בלימוד שלא לשמה..... כא

די גם בנתינת דעת לזכות על ידי התורה לאמונה..... כב

לימוד התורה - העצה היחידית להנצל מכל יצר רע..... כג

זה שלומד מבלי אמונה - אינו פוטר מעונש הרהורי עבירה..... כג

- לימוד קבלה לבד כנשמה בלי גוף, ולימוד נגלה לבד כגוף בלי נשמה **כד**
- תחילה ילמוד נגלה ואחר כך קבלה **כה**
- כדי להבין דברי תורה צריך רק יראת שמים וקיום מצוות **כה**
- לא ראה סימן יפה - היינו שלא הזדכך האדם **כו**
- בלימוד קבלה קל יותר להמשיך המאור שבתורה **כו**
- הזמן להזדככות - חמש או ארבע שנים **כז**
- מי שלא הזדכך בלימוד נגלה ילמד קבלה עם הכוונה להמשיך המאור שבתורה **כז**
- בלימוד הלכה בכל אופן חייבים **כח**
- תשובה לשאלה; מה התועלת בלימוד הקבלה? **כח**
- תשובה לשאלה; שצריך להקדים נגלה לנסתר **כט**
- סתרי תורת הקבלה אסור לגלות, טעמי תורת הקבלה מותר **כט**
- מה שגילו כל הראשונים והמקובלים הם רק טעמי תורה **לא**
- בלימוד הקבלה תלוי ביאת המשיח **לב**
- למה שלא לשמה נקרא שפחה? **לד**
- הלימוד שלא לשמה מסייע לבא ללמוד לשמה **לד**
- כשאין העסק שלא לשמה מביא ללשמה נקרא שפחה דקליפה **לד**
- על ידי העבודה לשמה ממשיכין חסד מלמעלה ובתוכו מלובש אור החכמה - משיח **לה**
- כשעוסקין שלא לשמה כדי לבא לשמה השכינה מסתתרת בתוך השפחה דקדושה **לו**
- כשאין השלא לשמה מביא לשמה אין השכינה ורוח משיח מרחפים שם **לו**
- על ידי לימוד קבלה היו יכולים בנקל ללמוד באופן שיבוא לשמה **לז**
- להיות שבלימוד קבלה קל לבא למטרה - היא שייכת להמונים **לז**
- צריך להזהר שלא לגשם הענינים בקבלה **לח**

לח חלק ב
לט תורה לשמה - לשם התורה - מהו?
לט לשם התורה - שתקרא תורת חיים
מ יגעת' ומצאתי - סתירה מהותית
מ מה הפירוש שה' מסתתר בתורה הקדושה דוקא
מא אי ההרגשה בהשגחת הבורא - הגורם היחיד לעוונות
מא בהשגחה גלויה - לא היתה בחירה
מב בעולם הזה חסרה ההשגחה הגלויה
מב כמה אופנים בהשגת ההשגחה
מג הסתר פנים והסתר בתוך הסתר
מג גילוי פנים היינו - התגלות טובו הגדול
מג הסתר פנים - בעת יסורים
מד הסתר בתוך הסתר - תלית ההנהגה במקרה
מד עוונות הנעשים מתוך הסתר אחד נקראים שגגות
מה עוונות הנעשים מתוך הסתר כפול נקראים זדונות
מה קודם צריך לעשות מה שבכוחו בבחינות הסתר
מו רק אחר שעמל מתוך הסתר זוכה לגילוי פנים
מו השגת ההשגחה בשכר ועונש - גילוי פנים ראשון
מז בעל תשובה - שזכה לגילוי פנים
מז להכיר והרגיש בשכר ועונש הוא תשובה מיראה
מח השגת השגחת שכר ועונש עוקרת למפרע ההסתר הכפול
מט השגת השגחת שכר ועונש אינה עוקרת ההסתר הפשוט
מט המשיג השגחת שכר ועונש הוא צדיק שאינו גמור ובינוני

- מט בינוני - שעומד בין היראה לאהבה.....
- נ דרגא שניה של גילוי פנים - הבנת בחינת הטוב והמטיב לרעים ולטובים.....
- נ למה לא די בהבנת שכר ועונש?.....
- נא איך אפשר לצוות על אהבת ה'?
- נא כל הטבעים הוכנו לעבודת ה'.....
- נב כלי האהבה שמשתמשים עמהם לאהוב חברו מיועדים לאהבת ה'.....
- נב יש אהבה שמבוססת על התענוג שמקבל מחבירו.....
- נב יש אהבה שמבוססת על הכרת מעלת חבירו.....
- נג צריך בתחילה אהבה התלויה בדבר ומשם יתעלה לאהבה שאינה תלויה בדבר
- נד איך אפשר לבוא לאהבות האלו?.....
- נד עולמך 'תראה' בחייך ולא 'תקבל' בחייך.....
- נה עולמך תראה - גילוי השגחת הבורא.....
- נה עבודה שבזמן הסתר מעלה נחת רוח יותר מעבודת המלאכים.....
- נו הסתר הפנים הינו רק מעבר.....
- נו בעת ההסתר אי אפשר שלא יבוא פעם לידי עבירה.....
- נז הבהירות בהשגחת שכר ועונש תסייענו לקיים מצוות ולברוח מעבירה.....
- נח מה הכוונה שיהיה בעיניו כרשע?.....
- נח כל עוד אין לו יראה ואהבה אינו יכול להקרא צדיק.....
- נט כל העולם כולו אומרים היינו - שמקיים תרי"א מצוות.....
- נט קנין אהבה התלויה בדבר - בבהירות בשכר המצוה.....
- ס קנין אהבה שאינה תלויה בדבר - בהשגה שהוא טוב ומטיב לרעים ולטובים.....
- ס צדיק שאינו גמור - שאהבתו אינה שלימה.....
- סא געתי - בתורה, ומצאתי - השגחת ה'.....

- כדי למצוא השגחת ה' צריך יגיעה בתורה סב
- תורת חיים - שמתגלה אור פני מלך סב
- בדביקות מאהבה נשפע חיים רוחניים בלי הפסק סב
- תורה לשם תורת חיים סג
- מצוות אהבת ה' - בידינו היא סג
- ההסתר - כדי שיתגלה סד
- מסתתר בתורה - כשעדיין לא רואה גילוי פנים סה
- העוסק בתורה - מתווסף לו הסתר כדי להתיגע סה
- בשלא לשמה בא לסם המות מחמת תוספת הסתר סו
- תורת הנגלה והנסתר - שה' מסתתר ומתגלה בתורה סו
- בהשגת שכר המצוה יבוא לדרגא ראשונה של אהבה סו
- גם הבא לגילוי פנים, איך ירגיש שמעולם עשה לו ה' רק טוב סז
- בזה שידוע שהעבירות נעשו מצוות ישמח בהסתר שהביא לעבירה סח
- איך מגיעים לאהבה שאינה תלויה בדבר? סט
- מה כוונת רבי אלעזר ברבי שמעון? סט
- וכי בעל עבירה יִרְאֶה עצמו חציו זכאי וחציו חייב?! ע
- המדובר הוא בזוכה להשיג השגחת שכר ועונש ע
- מצוה אחת שחסרה - מצוות אהבת ה' עא
- חציו חייב שעדיין לא תיקן את עת ההסתר פנים עא
- בהגיעו לאהבת ה' מכריע לכף זכות גם עת ההסתר עב
- אם יכשל בעבירה יאבד את גילוי הפנים עב
- רבי אלעזר ברבי שמעון מדבר בבחינה רביעית של אהבה עג
- שלימות האהבה - כשיודע הטבתו יתברך לכל אחד עג

- עד אי אפשר להגדיר חציו זכאי וחציו חייב רק אחר תשובה מיראה
- עד נידון אחר רובו היינו שאחר תשובה מאהבה נבחן לצדיק גמור
- עה באהבה הנצחית זוכה לראות סוף כל אחד לטוב
- עה המשיג את תשובת כל העולם נקרא מכריע כל העולם לכף זכות
- עו איך זוכים לשלימות האהבה?
- עו המצער עצמו עם הציבור זוכה ורואה בנחמת ציבור
- עז מה שייך בהצטערות עם הציבור בינונים ורשעים?
- מדת ההסתר - מדת רשעים, מדת הגילוי - מדת בינונים, שלימות האהבה - צדיק
- עח היודע הסתר הפנים של הציבור יכול להכריע כל העולם לכף זכות
- עח ששון ושמחה כי מחר נמות - כף הזכות של הבינוני
- עט אם יכופר העון - כף החובה
- עט כף החובה שבו אינה שמחה בעולם הבא
- פ מדת צדיק המכריע לכף זכות לגמרי - אבד
- פא מדת צדיקים בינונים רשעים היינו - המדידה בהשגחת ה'
- פא מדת רשעים - שמסתירים השגחת ה' בכל העולם
- פב מדת בינונים - להבא: כף זכות; לשעבר: כף חובה
- פב מדת צדיקים - שזדונות נעשו כזכויות
- פג מדת בינונים מתגלית לפרקים בתוך ההסתר
- פג גם אחר גילוי הפנים יש יגיעה בעבודה
- פד לאחור גילוי הפנים יש מדרגות רבות
- פה ההסתר הוא עצמו סיבת הגילוי
- פג חלק ג'
- פה היתכן שהמילה 'פרעה' הוא משמותיו של הקדוש ברוך הוא?
- פה אור ה' מצטמצם מאד עד העולם הזה
- פו אורייתא וקודשא בריך הוא חד היינו - תורה דאצילות

- פז הצמצום הוא רק בלל ללבושי התורה ולא במאור
- פז דוקא בלבוש התורה דעשיה יכול להתגלות אור גדול
- פז מעלת תורה דעשיה
- פז בגילוי הפנים השני - מתגלה שאורייתא וקודשא בריך הוא חד
- פח הלואי אותי עזבו - מלחפש אותי מחוץ לתורה
- פח בתורה מדובר מארבע בחינות
- פט כל פעולה הנפעלת בעולם העשיה משתלשלת מעולם האצילות
- צ תורת הנגלה - בעת ההסתר פנים; תורת הנסתר - בעת גילוי פנים
- צ חכמת הקבלה - מעולם היצירה ומעלה
- צא בעת שזדונות נעשים לזכויות - הטומאה הופכת לקדושה ואור ה'
- צב תורת הנגלה - תורת ההסתר; תורת הנסתר - תורת הגילוי
- צב ההבדלים בארבע עולמות
- צג בעולם העשיה יש שני מיני ההסתר
- צג עולם היצירה - גילוי פנים ראשון ואהבה התלויה בדבר
- צג עולם הבריאה - אהבה שניה התלויה בדבר ואהבה שאינה תלויה בדבר
- צד עולם האצילות - גילוי פני הטוב והמטיב לכל העולם
- צה בחינת הקליפה שבעולמות
- צה עולם האצילות דקליפה רק בהבחן מול עולם האצילות דקדושה
- צו בזה שזוכה לגילוי פנים עדיין אינו יודע כל פרטי החכמה
- צז איך יכול אדם שלא זכה לגילוי פנים ללמוד קבלה?
- צז גם מי שעדיין לא הכין כלים, לימוד קבלה מושך אורות מקיפים המסייעים
- צח אין להגשים הענינים בחכמת הקבלה
- ק סדר הלימוד

דבר מפעל הזוהר העולמי

יהודים היראים וחפצי האמת שמחו בה' ובחסדו הגדול בהוצאה החדשה של החיבור הנוכחי - 'הקדמה לתלמוד עשר ספירות' היוצא מחדש בכמה מעלות טובות וחשובות כדלהלן.

החיבור הלזה אשר חובר בידי קודש, של חכם הרזים, האיש הפלאי, הגאון הקדוש מורינו הרב רבי יהודה לייב אשלג זכר צדיק וקדוש לברכה, אשר מה לנו להאריך בשבח המגיע לו, כאשר מעשה קדושתו וגדולתו ידועים לכל, ועוצם מעלת חיבוריו גלויים, וכל דברינו יהיו רק למותר.

הרבה ספרים ומאמרים נכתבו על ידי גדולי הדורות בדבר חיוב לימוד הקבלה ובזכותה, אמנם דומה, שאין כחיבור הזה בבהירותו ובהקפתו את כל הפרטים להשלימם לבנין אחד, נאה ומפואר, כדרכו של רבינו במאמריו ובספריו. רבינו טורח ומסביר לנו בשפה בהירה את עניני עבודת ה', דרגותם וזכותם. רבותינו זכרונם לברכה הורונו 'עשה דברים לשם פעלם', 'וכל מעשיך יהיו לשם שמים', וכהם רבים, איך תוכל לבא לזה? במה תשיגם? בחיבור הנוכחי יתבאר לך היטב כל זה באופן מקיף ועמוק.

בחיבור הלז מתבארים בטוב טעם מדת צדיק גמור ושאינו גמור, בינוני, רשע. אהבת ה' התלויה בדבר ואהבה שאינה תלויה בדבר. ועל הכל גודל החיוב והזכות בלימוד תורת הקבלה, אפילו להמון עם, ודוקא להם, שאינם במדריגת הצדיקים להדבק בה' על ידי לימוד תורת הנגלה.

אין בית המדרש בלא חידוש. המהדורה החדשה נתעטרה בכמה מעלות טובות, אשר יקלו ויסייעו ללומד הבא לדבקה בה' יתברך. ראשית עבר החיבור הגהה דווקנית, (לא שהיו הרבה טעויות, כי גם הקודמים לנו הפליאו מלאכתם, ומכל מקום יהיה הגהתנו לעזר). כן הוספנו ופרטנו מראי המקומות, ופתחנו, כדרכנו, את כל ראשי התיבות.

אמנם עיקר החידוש הוא, כמובן, הכותרות שנוספו לראש כמעט כל קטע, שהושקע בהן מחשבה רבה, שיהיו בקיצור הלשון ויחד עם זאת ממצות את הקטעים היטב. בעזרת ה' יהיו לעזר רב, כי ישמשו כעין סיכום על כל הנאמר בלשון קדשו של הרב המחבר.

גם הוספנו דבר (שכבר התחילו בו קצת) שבכל מקום שמציין המחבר לדיבור מסוים, הוספנו את מספר האות שבו נמצא הקטע, כי בלי זה יקשה מאד למעיין למצוא לפי התחלת הדיבור, ובפרט שהרבה דיבורים מתחילים באותם מילים.

חילקנו את הספר לשלשה חלקים, כאשר בכל חלק מדובר בנושא מרכזי אחד.

ואנחנו תפילה שיתקבלו מעשינו לרצון לפני אדון כל, ויהיו לנחת רוח למחבר הקדוש, ויסייעו ללומדים בחיבור הזה, ובזה יהא קירוב הגאולה במהרה בימינו אמן.

המוציאים לאור

בפתח השער

מספר התגלות הזוהר דף קס"ט (נדפס בספר מאורות הזוהר)

"השלם" לרבי יהודה אשלג, פרוש על הזוהר בן ט"ז פרכים

המקבל האלקי רבי יהודה אשלג, נולד בורשה בשנת תרמ"ו. בתרע"ט עלה לארץ ישראל, והתישב בירושלים. הגם שעמל הרבה בנגלות התורה, בכל זאת עקר כחו מתבלט בתורת הסוד - הזוהר ושאר ספרים וכתבי האר"ל.

מגדולי המקבלים בדור האחרון היה רבי יהודה אשלג ז"ל. הוא פתח גישה חדשה להבנת שיטת האר"ל. כתביו העמקים והמוכנים ספקו מפתחות הנחוצים להבנת הזוהר. פרושו השלם לזוהר הידוע כפרוש "השלם" הקל בהפצת הלמוד בכתבים הנשגבים והסתומים של הזוהר, שכן תרגם כל הזוהר ללשון הקדש המדברת כיום. הוא פתח את השערים לסוד תורת הח"ן, דרך 16 פרכים המהווים את הספר הנקרא "תלמוד עשר הספירות".

מספריו ראוי לציין: "תלמוד עשר ספירות" בני ששה עשר פרכים, ובו סכום בהיר של תורת האר"ל במהות "עשר ספירות" ושאר ענפיה של שיטה סבוכה ומסעפת זו. כמו כן כתב הרב רבי יהודה אשלג ספרי באור לערכים ולמנחים במשג הקבלה ("פנים מסבירות"). ספריו של הר"י אשלג הם הנסיון המצלח ביותר להגיש לבן דורנו את תורת הנסתר בשפתו ובדרך הגיונו, ואין כמותם מבוא לכל המבקש לטעם ולדרך בשבילי הסוד.

הר"י אשלג נפטר בעצומו של יום הכפורים שנת תשט"ו.

על אף הגדול בהשפעת החסידות במקביל להתענינות המחדשת בקבלה, עדין נוכל לומר שרוב היהודים נשארו בורים בלמודי הקבלה. מצב זה החל להשתנות כאשר הרב אשלג סלל דרכו להבנת כתבי הארי. בספרו "עשר הספירות" תאר בבהירות את כתבי הארי "זל, שהיו מקשים להבנה לדורנו.

מאמרים קצרים שנדפס בספר "אור הזוהר"

אי אפשר שכל כלל ישראל יבואו לטהרה הגדולה הזו, זולת על ידי למוד הקבלה, שהיא הדרך הקלה ביותר, המספיקה גם לקטני הדעת

אי אפשר שכל כלל ישראל יבואו לטהרה הגדולה הזו, זולת על ידי למוד הקבלה, שהיא הדרך הקלה ביותר, המספיקה גם לקטני הדעת, מה שאין כן בדרך העסק בתורת הנגלה בלבד, אי אפשר לזכות על ידה, זולת ליחידי סגולה, ועל ידי יגיעה רבה, אבל לא למרבית העם.

(הרב הקדוש רבי יהודה אשלג זכר צדיק לברכה, בהקדמה לתלמוד עשר הספירות, אות לו)

גאלת ישראל וכל מעלת ישראל תלוי בלמוד הזהר ובפנימיות התורה
הרי לעיניך, שגאלת ישראל וכל מעלת ישראל תלוי בלמוד הזהר
ובפנימיות התורה.

(הרב הקדוש רבי יהודה אשלג זכר צדיק לברכה, קבלה למתחיל, הקדמה לספר הזהר, אות טו, עמוד 61)

הסכמת המקבל רבי יצחק פדורי זכר צדיק לברכה על הדפסת הזהר
הנה באו לפני תלמידי כבוד קדשת האדמור הרב ברוך שלום הלוי
אשלג זכר צדיק לברכה ובידם תכריך כתביו. באורים על תורת
הארי הקדוש ובתורת אביו איש האלקים מרן בעל הסלם על הזהר
הקדוש, וכבר הסכימו צדיקי וגאוני ארץ מן הדור הקודם על תורתו
הטהורה לשם שמים של שר בית הזהר קדש הקדשים כבוד קדשת
אדמור הרב יהודה לייב הלוי אשלג זכר צדיק וקדוש לברכה לחיי

העולם הבא זכותו יגן עלינו, כי חזו נכוחה יחידות מפעליו, אשר מתוך התגלות רוח השם עליו השפיל להוציא מאפלה לאורה את מאור התורה הזוהר הקדוש וכתבי האר"י הקדוש, ושמחה ירדה לעולם כביום נתינת התורה ממש. ואורו הקדוש יאיר דרכנו נכוחה היאך הדרך לתקן עצמנו ולכונן צעדינו לקראת ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

(מתוך הסכמת זקן המקבלים פאר היור והירו הצדיק החסיד רבי יצחק פדורי זכר צדיק לברכה, תמוז תשנ"ו על הזוהר עם פרוש הסלם)

הסכמת רבי יוסף חיים זוננפלד זכר צדיק וקדוש לברכה על הרפסת הזוהר

האמת אגיד, שאני יודע מך ערכי, כי אפלו בפשט אני פדאי לתן הסכמה, וכל שכן בדבר שלא בי הוא, אבל כולי עלמא מכירים את כבוד... הפהן הגדול בלמוד הקבלה ומפרסם שמו... אחד מיקירי ירושלים וחכמי העוסק בתורה לשמה ומגלה צפונייה, הלא הוא האי גברא רבא ויקירא ידידי הוא הקשור במוסרות לכבי... ביראתו הקודמתו כבוד קדשת הרב הגאון רבי יהודה לייב אשלג שליט"א... ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שכל ברכותיו יתקיימו ובעזרת השם המחכה לישועה קרובה.

(מתוך הסכמת הראב"ד הגאון הצדיק רבי יוסף חיים זוננפלד זכר צדיק וקדוש לברכה על הזוהר עם פרוש הסלם)

יש סגלה נפלאה לאין ערוף לעוסקים בחכמת הקבלה, שאפלו בשאינם מבינים מה שלומדים, מעוררים עליהם את האורות המקיפים את נשמתם - כל אדם מישראל מבטח בסופו, שיושיג כל ההשגות הנפלאות

אמנם יש בזה דבר גדול וראוי לפרסמו, כי יש סגלה נפלאה לאין ערוף, לעוסקים בחכמת הקבלה, שאף על פי שאינם מבינים מה שלומדים, אלא מתוך החשק והרצון החזק, להבין מה שלומדים, מעוררים עליהם את האורות המקיפים את נשמתם. פרוש, כי כל אדם

מִיִּשְׂרָאֵל מִבְּטַח בְּסוּפוֹ, שֵׁיִשִּׁיג כָּל הַהֲשָׁגוֹת הַנִּפְלְאוֹת, אֲשֶׁר חָשַׁב הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּמַחְשַׁבַת הַבְּרִיאָה לְהַנּוֹת לְכָל נִבְרָא. אֲלָא מִי שְׁלֵא זָכָה בְּגִלְגּוּל זֶה, יִזְכֶּה בְּגִלְגּוּל ב' וְכו', עַד שְׂיִזְכֶּה לְהַשְׁלִים מַחְשַׁבַת הַבּוֹרָא שְׁחָשַׁב עָלָיו.

(הרב הקדוש רבי יהודה אשלג זכר צדיק לברכה, הקדמה לתלמוד עשר ספירות, אות קנ"ה)

כל אדם מישראל מחיב בהחלט ללמוד חכמת הקבלה - ואם לא למד חכמת הקבלה, הוא מחיב להתגלגל ולבוא עוד פעם בעולם הזה

הנה נודע מפי סופרים ופי ספרים אשר למוד חכמת הקבלה הוא מחיב בהחלט לכל אדם מישראל, ולו למד אדם כל התורה כלה, ובקי בש"ס ופוסקים בעל פה, גם ממלא במדות ובמעשים טובים יותר מכל בני דורו ולא למד חכמת הקבלה, הוא מחיב להתגלגל ולבוא עוד פעם בעולם הזה כדי ללמוד רזי תורה וחכמת האמת, שזהו מובא בכמה מקומות במדרשי חכמינו זכרונם לברכה.

והוא חיוב גמור בהחלט על כל אדם מישראל, ללמוד ולהבין רזין דאורייתא וכל דרכי השפעותיו יתברך לתחתונים, שהם עקר חכמת האמת ושכר הנשמות לעתיד לבוא.

(הרב הקדוש רבי יהודה אשלג זכר צדיק לברכה, הקדמה לספר פי חכם)

חכמת הקבלה נמצאת סגורה ומסגרת באלף עזקאות עד היום הזה

ולאחרונה העלו צחנם מעלה מעלה, כי גם תקעו את צפרניהם בחכמת הקבלה, מבלי לשים לב אשר חכמה זאת נמצאת סגורה ומסגרת באלף עזקאות עד היום הזה, עד אשר אין יוצא ובא בתוכה להבין אף מלה אחת במשמעותה הראויה, ואין צריך לומר איזה קשר בין מלה אחת לחברתה, כי בכל הספרים האמתיים שנתחברו עם היום אין בהם זילת רמזים דקים, אשר בדחק גדול המה מספיקים רק בשביל תלמיד מבין מדעתו לקבל פרושם מפי חכם מקבל ומסמך לך.

והנה גם "שמה קננה קפוז ותמלט ובקעה ודגרה בצלה" ונתרבו בימינו אלה חוברי חֶבֶר אֲשֶׁר עוֹשִׂים שָׁם מְטַעְמִים כְּאֵלֶּה שֶׁהֵמָּה לְגַעַל נַפְשׁ לְכֹל הַמְּסַתְפְּלִים בָּהֶם. וַיֵּשׁ מֵהֶם שֵׁיפְלִיגוּ עוֹד לְעֹלוֹת עַל רֹאשׁ הַפְּסָגָה, וְלוֹקְחִים לָהֶם מְקוֹם הָרְאוּי לְרֹאשֵׁי הַדּוֹרוֹת, שְׁעוֹשִׂים עֲצָמִם כִּיּוֹדְעִים לְבָרֵךְ בֵּין סִפְרֵי הַקְּדוּמוֹנִים וְהָרְאוּשׁוֹנִים זְכוּרוֹנָם לְבִרְכָה, לְהוֹרוֹת לְצַבּוֹר אֵיזוֹה סֵפֶר רְאוּי לְהַגּוֹת בּוֹ וְאֵיזוֹה סֵפֶר שְׂאִינוּ כְּדָאֵי לְטַפֵּל בּוֹ מִשׁוּם שְׂמָלָא דְבִרְי הַזֵּה, חֶסֶד וְשָׁלוֹם, וּכְדֵי בִּזְיוֹן וְקִצְף.

כִּי עַד עַתָּה הֵיטָה מְלֹאכֶת הַבְּרוּר הַזֹּאת מִיַּחֲסֵת וּמִגְבֻּלַת רַק לְאַחַד מַעֲשֶׂרָה רֵאשֵׁי דוֹרוֹת, וְעַתָּה נִבְעָרִים יִתְעַלְלוּ בָּהּ. וְלִפְיֶכָּךְ נִשְׁתַּבְּשָׁה מְאֹד דַּעַת הַצַּבּוֹר בְּתַפִּיסַת הָעֲנִינִים הָאֵלֶּה, וְעוֹד נוֹסֵף כִּי נוֹצְרָה אֲוִירָה שֶׁל קְלוֹת דַּעַת וְכָל אֶחָד חוֹשֵׁב לְעַצְמוֹ אֲשֶׁר דֵּי לוֹ בְּסִרְיָה אַחַת בְּשַׁעַת הַפְּנָאֵי לְהַתְּבוּנָן וּלְבַקֵּר בְּדִבְרִים נִשְׁגָּבִים אֵלָּה, וְעוֹבְרִים בִּיעָף עַל כָּל עוֹלָם הַחֲכָמָה הַגְּבוּוֹה וּמְקוּרִיּוֹת נִשְׁמַת הַיְּהוּדִית בְּטִיסָה אַחַת כְּמוֹ הַמְּלֶאךָ הַנוֹדֵעַ, וּמוֹצִיאִים מִסְקָנוֹת כָּל אֶחָד לְפִי הַלֵּךְ רוּחוֹ.

וְאֵלֶּה הֵן הַסְּבוֹת שֶׁהוֹצִיאוּ אוֹתִי מְחוּץ לְגִדְרִי, וְהַחֲלַטְתִּי כִּי עַת לְעֵשׂוֹת לְהֵשֵׁם וּלְהַצִּיל מֵהָשָׁפֶר עוֹד לְהַצִּיל. וְקִבַּלְתִּי עַל עֲצָמֵי לְגִלוֹת שְׁעוֹר מְסִים מֵהַמְּקוּרִיּוֹת הַנוֹגְעַת לְסוּג הָאִמּוֹר וּלְהַפִּיצוֹ בְּקֶרֶב הָעָם.

(הרב הקדוש רבי יהודה אשלג זכר צדיק לברכה, מאמר עת לעשות)

רַשְׁבִּי זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה הֵיךְ בּוֹ כַּחַ לְהַלְבִּישׁ הַדְּבָרִים וּלְדַרְשֵׁם, בְּאִפְּן שְׂאֵף אִם יְדַרְשֵׁם לְרַבִּים, לֹא יוֹבִינָם אֵלָּא מִי שְׂרָאוּי לְהַבִּינָם, לְכֵן נִתֵּן לוֹ "רְשׁוֹת" לְכַתֵּב סֵפֶר הַזֶּה

הֵנָּה דְבַר זֶה מְבֹאֵר בְּסֵפֶר שְׁעַר מְאֲמֵרֵי רַשְׁבִּי לְהָאֲרִי זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה, בְּפֶרֶשֶׁת מִשְׁפָּטִים זֶהר, דָּף ק'. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: דַּע, כִּי נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים יֵשׁ מֵהֶם מְבַחֲינַת אֹרֹךְ הַמְּקִיף, וַיֵּשׁ מֵהֶם שֶׁהֵם מְבַחֲינַת אֹרֹךְ פְּנִימִי. וְכָל אוֹתָם שֶׁהֵם מְצַד אֹרֹךְ מְקִיף, יֵשׁ בָּהֶם כַּחַ לְדַבֵּר בְּנִסְתָּרוֹת וְסוּדוֹת הַתּוֹרָה דְרָךְ כְּסוּי וְהַעֲלָם גְּדוֹל, כְּדֵי שְׁלֹא יוֹבְנוּ אֵלָּא לְמִי שְׂרָאוּי לְהַבִּינָם.

והנה רבי שמעון בר יוחאי עליו השלום, היתה נשמתו מצד אור המקיף. ולכן היה בו כח להלביש הדברים ולדרשם, באופן שאף אם ידרשם לרבים, לא יבינם אלא מי שראוי להבינם. ולכן נתן לו "רשות" לכתב ספר הזהר. ולא נתן "רשות" לרבותיו או לראשונים אשר קדמו לו, לכתב ספר בחקמה הזאת, עם היות שודאי היו יודעים בחקמה הזאת יותר ממונו. אבל הטעם הוא שלא היה בהם כח להלביש הדברים כמוהו.

גדל העלמת ספר הזהר שאין כל מח ומח יכול להבין דבריו - מזמן רשב"י ותלמידיו בעלי הזהר עד זמנו של האר"י זכרונו לברכה, לא היה אף אחד מהמחברים שיבין דברי הזהר והתקונים כמו האר"י זכרונו לברכה

וזהו מה שכתוב בריה דיוחאי ידע לאסתמרא ארחוי, (בנו של יוחאי ידע לשמר דרכיו). ובזה תבין גדל העלם ספר הזהר, אשר כתב רשב"י, שאין כל מח ומח יכול להבין דבריו.

תמצית דבריו: אשר ענן באורי דברים בחכמת האמת אינו תלוי כלל בגדלותו וקטנותו של החכם המקבל, אלא הוא ענן הארת הנשמה המיוחדת לדבר זה, אשר הארת נשמה זאת היא בחינת נתינת "רשות" מהשמים לגלות חקמה העליונה. ונמצינו למדים, אשר מי שלא זכה לרשות הזאת, אסור לו לבאר באורים בחקמה זו, משום שאינו יכול להלביש הדברים הדקים ההם במלים המתאימים לדבר, באופן שלא יפשלו המעינים בה.

שמשום זה לא מציינו שום ספר מסדר בחכמת האמת מלפני ספר הזהר של רשב"י. כי כל הספרים שקדמוהו באותה החקמה, אינם מגדרים בשם באורים בחקמה, אלא רק רמזים בעלמא, וגם בלי סדר של קודם ונמשך, פנודע למוצאי דעת. עד כאן הבנת דבריו זכרונו לברכה.

ויש להוסיף כפי מה שקבלתי מפי סופרים ומפי ספרים, אשר מזמן רשב"י ותלמידיו בעלי הזהר, עד זמנו של האר"י זכרונו לברכה, לא

היָה אֶף אֶחָד מֵהַמְחַבְרִים שֶׁיִּבִּין דְּבָרֵי הַזֶּהָר וְהַתְּקוּנִים כְּמוֹ הָאֲר"י זְכוּרוֹנוֹ לְבָרְכָה. וְכָל הַחֲבוּרִים הָאֵלוּ שֶׁקְדָמוּהוּ, אֵינָם אֵלָא בְּבַחֲיַת בְּעֲלֵי רְמֵז בְּחֻמְהָ זֹה. וְגַם סְפָרֵי הַחֻמִּם הֶרַמ"ק זְכוּרוֹנוֹ לְבָרְכָה בְּכָלָם.

וְגַם עַל הָאֲר"י זְכוּרוֹנוֹ לְבָרְכָה עֲצָמוֹ רָאוּי לֹמַר אוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁאָמַר עַל רַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאֵי. דִּהֲיֵנוּ, אֲשֶׁר לְקוּדְמֵיּוֹ שֶׁל הָאֲר"י זְכוּרוֹנוֹ לְבָרְכָה לֹא נִתְּנָה רְשׁוּת מִהַשְּׁמַיִם לְגִלוֹת בְּאוּרֵי הַחֻמְהָ, וְלִהְיֵאֲר"י זְכוּרוֹנוֹ לְבָרְכָה נִתְּנָה הֶרְשׁוּת הַזֹּאת. בְּאִפְּן שֶׁאֵין לְהַבְחִין כָּאֵן מִשׁוּם גְּדֻלוֹת וְקִטְנוֹת כְּלָל, כִּי יָכוֹל לְהִיּוֹת שְׁמַעְלַת הַקּוּדְמִים לוֹ הִיְתָה לְאֵין עֲרוֹךְ גְּדוּלָה מִמַּעַלַת הָאֲר"י זְכוּרוֹנוֹ לְבָרְכָה. אָמֵנָם לָהֶם לֹא נִתְּנָה הֶרְשׁוּת לְדַבֵּר זֶה. וּלְפִיכָךְ נִשְׁמְרוּ מִלְכַתֵּב הַבְּאוּרִים הַשִּׁיכִים לְעֵצֶם הַחֻמְהָ, אֵלָא הִסְתַּפְּקוּ בְּרְמֵזִים קְצָרִים, שֶׁאֵינָם נִקְשָׁרִים זֶה בְּזֶה כְּלָל.

מֵעַת שֶׁנִּתְּגַלוּ סְפָרֵי הָאֲרִיז"ל בְּעוֹלָם, כָּל הַעוֹסְקִים בְּחֻמְתַּת הַקְּבֵלָה הִנִּיחוּ יְדֵיהֶם מִכָּל סְפָרֵי הָרֵאשׁוֹנִים וְהַגְּאוּנִים שֶׁקְדָמוּ לְהָאֲרִיז"ל, וְכָל חַיֵּי רוּחַם הִדְבִּיקוּ רַק בְּכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל בְּלִבָּד

עֲקָרֵי הַחֲבוּרִים בְּחֻמְתַּת הָאֲמַת, אֵינָם אֵלָא סְפָרֵי הַזֶּהָר וְהַתְּקוּנִים, וְאַחֲרֵיהֶם סְפָרֵי הָאֲרִיז"ל

וּמִטַּעַם זֶה, מֵעַת שֶׁנִּתְּגַלוּ סְפָרֵי הָאֲרִיז"ל זְכוּרוֹנוֹ לְבָרְכָה בְּעוֹלָם, כָּל הַעוֹסְקִים בְּחֻמְתַּת הַקְּבֵלָה הִנִּיחוּ יְדֵיהֶם מִכָּל סְפָרֵי הֶרַמ"ק זְכוּרוֹנוֹ לְבָרְכָה, וּמִכָּל הָרֵאשׁוֹנִים וְהַגְּאוּנִים שֶׁקְדָמוּ לְהָאֲרִיז"ל זְכוּרוֹנוֹ לְבָרְכָה, כְּמִפְרָסָם בֵּין הַעוֹסְקִים בְּחֻמְהָ זֹה. וְכָל חַיֵּי רוּחַם הִדְבִּיקוּ רַק בְּכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל זְכוּרוֹנוֹ לְבָרְכָה בְּלִבָּד. בְּאִפְּן אֲשֶׁר עֲקָרֵי הַחֲבוּרִים הַנִּחְשָׁבִים בְּבַחֲיַת בְּאוּרִים בְּחֻמְהָ זֹה כְּרָאוּי לְהִיּוֹת, אֵינָם אֵלָא סְפָרֵי הַזֶּהָר וְהַתְּקוּנִים, וְאַחֲרֵיהֶם סְפָרֵי הָאֲרִיז"ל זְכוּרוֹנוֹ לְבָרְכָה.

(הרב הקדוש רבי יהודה אשלג זכר צדיק לברכה, גלוי טפח וכסוי טפחים)

קובץ
אוצרות
הזוהר

כרד א

אור
הזוהר
המחולק
ל-354
ימות
השנה

גדולי
ישראל
והזוהר

ערכה
של שעה

768 עמודים

קובץ
אוצרות
הזוהר

כרד ב

מאורות
הזוהר
ט"ו ספרים
מאורות הזוהר
התגלות הזוהר
אגרות הזוהר
הרמח"ל והזוהר
עת לעשות לה'
המישיח והזוהר
הצדיקים והזוהר
חשבונות הזוהר
קבלתי ונושעתי
אלה מקראי
קודש
הפעת הזוהר
מצדיקי הרבים
תיבת נח
ישועות הזוהר
אל הערפל

416 עמודים

קובץ
אוצרות
הזוהר

כרד ג

אורות
הזוהר
י"ב ספרים
תשובת
הרשב"י
נפלאות הזוהר
תהלות הזוהר
גאלת הרשב"י
במחיצת
הרשב"י
מספעות הזוהר
אור הרשב"י
הזוהר והערב רב
זכותא דרשב"י
גימטריאות
הזוהר
שער התקונים
שירה וזמרה
בי יוחאי

416 עמודים

קובץ
אוצרות
הזוהר

כרד ד

זהרי
הזוהר
ח' ספרים
חבל על
כל רגע
נשמת הרשב"י
חיים של זהר
השפעות
הרשב"י
החמי
הרשב"י
הזוהר
והר סיני
הקדמת כח
הזוהר
ליקוטי זוהר
תהילות דוד
סדר
בראשית

416 עמודים

קובץ
אוצרות
הזוהר

כרד ה

אדרא
רבא
וזוטא
ונספחו
עלין
ו' ספרים
תפלות
ובקשות
גאולת הרשב"י
שירה וזמרה
תהלות הזוהר
תשובת
הרשב"י
עלן אור הזוהר
27-28
חשבונות
הזוהר
רשימות 200
ספרי הזוהר

544 עמודים

קובץ
אוצרות
הזוהר

כרד ו

תורת
הרשב"י
המלמדים
והזוהר
המקוה
והזוהר
הערב רב
והזוהר
אמירת
הזוהר
כהלכתה
שער
התיקונים
שער
זקנים עם
נערים
אור הזוהר
קומיקס

416 עמודים

קובץ
אוצרות
הזוהר

כרד ז

תיקוני
הזוהר
עמוד
היומי
המחולק
ל-354
ימות
השנה
עם
שער
התיקונים

544 עמודים

קובץ
אוצרות
הזוהר

כרד ח

תיקוני
הזוהר
דף היומי
חלק א'
המחולק
ל-354
ימות
השנה
עם
שער
התיקונים
החדש

416 עמודים

קובץ
אוצרות
הזוהר

כרד ט

תיקוני
הזוהר
דף היומי
חלק ב'
המחולק
ל-354
ימות
השנה
עם
שער
התיקונים

416 עמודים

קובץ
אוצרות
הזוהר

כרד י

כח
הזוהר
חלק א'
1-34
עלוני
אור
הזוהר
מוחודש
אלול
תש"ע
עד
תשרי
תשע"א

360 עמודים

1
מפעלי
העופרי

2
מפעלי
העופרי

3
מפעלי
העופרי

4
מפעלי
העופרי

5
מפעלי
העופרי

6
מפעלי
העופרי

7
מפעלי
העופרי

8
מפעלי
העופרי

9
מפעלי
העופרי

10
מפעלי
העופרי

הקדמה לתלמוד עשר הספירות

משר התורה הגאון הקדוש המקובל האלוקי
רבי יהודה הלוי אשלג* זצוקלה"ה

חלק א

מטרת לימוד הקבלה

א. בריש מלים, מצאתי לי צורך ואילך, עד דורנו זה, שהכבידה גדול לפוצץ מחיצת ברזל, עלינו במידה חמורה מאד, המצויה ומפסקת בינינו לבין חכמת הקבלה, מעת חורבן הבית

ושינוי, עד דורנו זה, שהכבידה גדול לפוצץ מחיצת ברזל, עלינו במידה חמורה מאד, ומעוררת פחד שלא תשתכח חס ושלום מישראל.

השאלות בדבר לימוד קבלה

והנה כשאני מתחיל לדבר על לב בלימוד הזה, הנה היא שאלתו מי שהוא, אודות העסק הראשונה, למה לי לדעת כמה

* הגאון הצדיק המקובל האלוקי רבי יהודה ליב הלוי אשלג (1884-1954) מכונה בעל הסולם על שם הפירוש שכתב לספר הזוהר בקראו את שמו הסולם. כל ימיו עסק בעל הסולם בפירוש חכמת הקבלה, בחידושה ובהפצתה בשדרות העם. הוא פיתח שיטה ייחודית ללימוד הקבלה, המאפשרת לכל אדם באשר הוא לחקור את המציאות שבה אנו חיים ולהתוודע אל שורשיה ואל מטרתה.

לי. ומי פתי יכניס את עצמו
בסכנה על לא דבר.

רביעית, אפילו החובבים את
הלימוד הזה, אינם
מתירים אותה אלא לקדושים
משרתי אל, ולא כל הרוצה ליטול
את השם יבא ויטול.

חמישית, והוא העיקר, כי קיימא
לן בכל ספק, אשר פוק
חזי מאי עמא דבר, ועיני הוראות,
שבני תורה שבדורי כולם המה עמי
בדעה אחת, ושומטים ידיהם
מלימוד הנסתר, וגם מיעצים
לשואליהם, שבלי שום פקפוק
מוטב ללמוד דף גמרא במקום
העסק הזה.

מלאכים בשמים, וכיצד נקראים
בשמותיהם, האם לא אוכל לקיים
כל התורה כולה בפרטיה
ודקדוקיה בלי ידיעות הללו.

שנית, ישאל, הלא כבר קבעו
חכמים, שצריכים
מתחילה למלאות כריסו בש"ס
ובפוסקים. ומי הוא שיוכל
לרמות את עצמו שכבר גמר כל
התורה הנגלית, ורק תורת הנסתר
חסרה לו.

שלישית, הוא מפחד שלא יחמיץ
חס ושלום מחמת
העסק הזה. כי כבר קרו מקרים
שנטו מדרך התורה בסבת העסק
בקבלה. ואם כן הצרה הזאת למה

למה אנחנו חיים?

הללו, העולים לנו ביוקר כל כך,
דהיינו מרבית היסורים והמכאובים
שאנו סובלים בעדם, בכדי
להשלימם על אחריתם, הנה מי
הוא הנהנה מהם? או ביתר דיוק,
למי אני מהנה?

והן אמת שכבר נלאו חוקרי
הדורות להרהר בזה, ואינו

ב. אכן, אם נשים לַפְנֵינו להשיב רק
על שאלה אחת מפורסמת מאד,
בטוח אנכי שכל השאלות
והספיקות הללו יתעלמו מן
האופק, ותביט אל מקומם וְאֵינָם.
והיינו השאלה הזעומה הנשאלת
מכל בני ירד, שהיא: מהו הטעם
בחינו. כלומר, מספר שנות חיינו

פוגשת אותנו בלתי קרוא, ומנקרת את מוחינו, ומשפילתנו עד עפר, בטרם שנצליח למצוא התחבולה הידועה, דהיינו: להסחף בלי דעת בזרמי החיים, כדאמול.

צריך לומר בדורנו זה, שלא ירצה מי שהוא אפילו להעלותה על הדעת. עם כל זה, עצם השאלה בעינה עומדת בכל תוקפה ומרירותה, שהרי לעתים היא

החיים הם כדי לקבל מטוב ה' וזה על ידי קיום התורה

החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע" וגומר. כלומר, בטרם נתינת התורה, לא היו לפנינו אלא המוות והרע, פירוש, כמו שכתבו חכמינו זכרונם לברכה, שהרשעים בחייהם נקראים מתים, משום שטוב מותם מחייהם, להיות היסורים והמכאובים שסובלים בשביל השגת קיום חייהם עולה פי כמה מרובה על קצת התענוג שמרגישים בחיים הללו. אמנם עתה, שזכינו לתורה ומצוות אשר בקיומה אנחנו זוכים בחיים האמתיים השמחים ומשמחים לבעליהן, כמו שכתוב טעמו וראו כי טוב ה', ועל כן אומר הכתוב, ראה נתתי לפניכם היום את החיים והטוב מה שלא היה לכם במציאות כלל קודם נתינת התורה.

ג. אכן, לפתרון חידה שתומה זו דיבר הכתוב, "טעמו וראו כי טוב ה'" וכולי. כי מקיימי התורה והמצוות כהלכתן, המה הטועמים טעם החיים, והמה הרואים ומעידים כי טוב ה', כמו שכתבו חכמינו זכרונם לברכה, שברא העולמות כדי להיטיב לנבראיו, כי מדרך הטוב להיטיב. אבל ודאי מי שעדיין לא טעם את החיים של קיום תורה ומצוות, הוא לא יכול להבין ולהרגיש כי טוב ה' כדברי חכמינו זכרונם לברכה, אשר כל הכוונה של ה' יתברך בבראו אותנו, הייתה רק להיטיב לו, ועל כן אין לו עצה אחרת אלא לילך ולקיים התורה והמצוות כהלכתם.

וזה שכתוב בתורה (פרשת נצבים), "ראה נתתי לפניך היום את

הנחלת התורה לבנים - שלימות התענוג

לבד שאין בהם הנאה של כלום לבעלים, אלא גם אינו יכול ליהנות לאחרים, כלומר אפילו בבנים שמוליד אין לו נחת, להיות גם חיי הבנים האלו קשים ממות ואיזו מתנה הוא מנחיל להם. אמנם, החי בתורה ומצוות לא רק שזכה ליהנות מחייו עצמו, הוא שמח עוד להוליד בנים ולהנחילם מהחיים הטובים הללו, וזה שאמר למען תחיה אתה וזרעך, כי יש לו תענוג נוסף בחיים של בניו, שהוא היה הגורם להם.

וזהו שמסיים הכתוב, "ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך", שלכאורה הלשון מכופל, ובחרת בחיים למען תחיה, אלא הכוונה על החיים בקיום תורה ומצוות, שאז חיים באמת, מה שאין כן חיים בלי תורה ומצוות, המה קשים ממות, וזה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה רשעים בחייהם נקראים מתים, כמבואר. וזה שאמר הכתוב למען תחיה אתה וזרעך, כלומר שחיים בלי תורה, לא

מהו הניסיון לבחור בטוב?

על הגורל הטוב, לומר את זה קח לך. שלכאורה הדברים תמוהים, כי הכתוב אומר ובחרת בחיים, שהמשמעות היא, שהאדם בוחר מעצמו, והם אומרים, שמעמידו על החלק היפה, אם כן כבר אין כאן בחירה. ולא עוד אלא שאומרים, אשר ה' יתברך מניח ידו של אדם על גורל הטוב, וזה מפליא מאד, דאם כן היכן הבחירה שבאדם.

ד. ובאמור תבין דברי חכמינו זכרונם לברכה על הכתוב ובחרת בחיים הנזכר למעלה (עייין שם בפירושו רש"י זכרוננו לברכה), וזה לשונו, 'אני מורה לכם, שתבחרו בחלק החיים כאדם האומר לבנו בחר לך חלק יפה בנחלתי, ומעמידו על החלק היפה, ואומר לו את זה ברור לך. ועל זה נאמר, "ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי", הנחת ידי

הניסיון הוא להתחזק להרגיש ולזכור את הטוב האמיתי

כי ודאי עבודה גדולה ויגיעה רבה יש כאן, עד שיזכך גופו ויוכל לקיים התורה ומצוות כהלכתם, דהיינו לא להנאת עצמו אלא כדי להשפיע נחת רוח ליוצרו, שנקרא לשמה, שרק באופן זה, זוכה לחיי אושר ונועם המלווים עם קיום התורה, ובטרם שמגיע לזכך הזה, נוהג ודאי בחירה להתחזק בדרך הטוב בכל מיני אמצעים ותחבולות, ויעשה כל מה שתמצא ידו לעשות בכחו, עד שיגמור את מלאכת הזכך, ולא יפול חס ושלום תחת משאו באמצע הדרך.

ובמבואר תבין דבריהם כמשמעם, כי אמת הדבר ונכון מאד, שה' יתברך בעצמו מניח ידו של אדם על גורל הטוב, דהיינו על ידי שנותן לו חיי נחת ועונג, בתוך החיים הגשמיים המלאים יסורים ומכאובים וריקנים מכל תוכן, שבהכרח נעתק האדם ובורח מהם, בזמן שַׁיְרָאָה לו אפילו כמציץ מן החרכים איזה מקום שלווה, להמלט שמה מהחיים האלו הקשים ממות, שאין לך הנחת ידו של אדם מצדו יתברך גדולה מזו. ודבר הבחירה של האדם היא רק לענין החיזוק,

דרכה של תורה - חיי צער - למה?

לסיגופים הללו ולחיי צער, אלא העמל לבד מספיק לגמרי בחכמות הללו לזכות בהן, וחכמת התורה אף על פי שאנו עמלים בה במדה רבה, עדיין אינו מספיק לזכות בה, זולת על ידי הסיגופים של פת במלח וכולי וחיי צער וכולי. וסיומם של הדברים מפליא עוד יותר, שאמרו 'אם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא', כי בשלמא בעולם הבא אפשר שיהיה

ה. ועל פי המתבאר, תבין דברי חכמינו זכרונום לברכה במסכת אבות (פרק ו משנה ד), 'כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, אם אתה עושה כן, אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה, וטוב לך בעולם הבא'. ויש לשאול על דבריהם אלו, מה נשתנתה חכמת התורה, משאר חכמות העולם שאינן צריכות

כאלו, אשריך בעולם הזה, הכאלו חיים מאושרים יקראו, במובן שבעולם הזה.

טוב לי, אכן בעולם הזה בעת שאני מסגף עצמי באכילה ושתייה ושינה ואני חי בצער רב, יאמרו על חיים

הצער הוא לזכך הגוף מרצון לקבל לרצון לתת נחת רוח לה'

המלווה לו אפילו בהכרח, בדרך ההספקה של קיום חייו, עד שחיי צער יחיה פשוטו כמשמעו. ואז, אחר שכבר התרגל בזה, וכבר אין בגופו שום רצון לקבל הנאה כל שהיא לעצמו, אפשר לו מעתה לעסוק בתורה ולקיים המצוות גם כן בדרך הזה, דהיינו בכדי להשפיע נחת רוח ליוצרו ולא להנאת עצמו במשהו (אלא אם כו שאינו תוהה על הראשונות כמו שכתבו בתוספות ראש השנה דף ד עמוד א דיבור המתחיל בשביל עיין שם ועוד יש סוד בדבר כמו שכתב הרמב"ם ואין כאן מקומו להאריך).

ו. אמנם לפי המבואר לעיל, אשר עסק התורה וקיום המצוות כהלכתן בתנאם החמור, שהוא, בכדי להשפיע נחת רוח ליוצרו ולא לצורך הנאתו עצמו, אי אפשר לבא לזה אלא, בדרך העבודה הגדולה וביגיעה רבה בזכוך הגוף, והתחבולה הראשונה היא, להרגיל עצמו שלא לקבל כלום להנאתו, אפילו בדברים המותרים והמוכרחים שבצרכי קיום גופו, שהם אכילה ושתייה ושינה, וכדומה מהכרחיים, באופן שיסלק את עצמו לגמרי מכל הנאה

בזה שמכוון לעשות נחת רוח לה' - מרגיש טוב ה'

(א) 'כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי לו וכולי, ומתגלין לו רזי תורה ונעשה כמעין המתגבר' וכולי, עיין שם היטב, ועליו הכתוב אומר 'טעמו וראו כי

וכשזוכה בזה אז זוכה לטעום את החיים המלאים מכל טוב ועונג בלי פגם של צער כל שהוא, המתגלים בעסק התורה והמצוה לשמה, כמו שרבי מאיר אומר (אבות פרק ו משנה

לנבראיו, כי מדרך הטוב להיטיב, והוא השש ושמח במספר שנות החיים שהעניק לו ה' יתברך, וכל העולם כולו כדאי לו.

טוב ה' כמבואר לעיל, שהטועם טעם העוסק בתורה ומצות לשמה, הוא הזוכה ורואה בעצמו את כונת הבריאה, שהיא רק להיטיב

החילוק בין דרכה של תורה לתכלית של קיום התורה

הזאת, מוטל עליו לחיות חיי צער ולעמול בתורה, כנזכר למעלה במשנה. אכן אחר שגמר והשלים את דרכה של תורה, וכבר זכך גופו, ומוכשר לקיים התורה והמצות לשמה בכדי להשפיע נחת רוח ליוצרו, הרי הוא בא לצד השני של המטבע, שהוא חיי עונג ושלווה רבה, שעליה היתה כונת הבריאה להיטיב לנבראיו, דהיינו החיים המאושרים ביותר שבעולם הזה ועולם הבא.

ז. עתה תבין את שני הצדדים שבמטבע של העסק בתורה ומצוות. כי צד האחד הוא דרכה של תורה, כלומר, ההכנה הרבה, שהאדם צריך להכין את טהרת גופו בטרם שיזכה לעצם קיום התורה והמצות, ואז בהכרח שעוסק בתורה ומצות שלא לשמה, אלא בתערוכות של להנאתו עצמו, שהרי עדיין לא הספיק לזכך ולטהר את גופו, מהרצון לקבל הנאות מהבלי העולם הזה, ובעת

תורת ה' - שתפקידה לשנות טבע האדם - היא הצריכה ליגיעה רבה

בעד המכאובים והיסורים שהולך וסובל במשך ימי חייו, על כן אינו מוכרח לתקן גופו, ודי לו בעמל שנותן בעדם כמו כל קניני העולם הזה הנקנים על ידי יגיעה ועמל עליהם, מה שאין כן עסק התורה

ח. והנה נתבאר היטב, ההפרש הגדול בין חכמת התורה לשאר חכמות העולם, כי שאר חכמות העולם, אין השגתן מטיבה כלל את החיים שבעולם הזה, כי אפילו הספקה בעלמא לא יתנו לו,

להיטיב לנבראיו, על כן ודאי שצריך לזכך גופו, שיהיה ראוי וכדאי לאותו הטוב האלקי.

והמצות, שכל ענינם הוא להכשיר את האדם שיהיה ראוי לקבל כל אותו הטוב שבכונת הבריאה

אשריך בעולם הזה - אחרי שהזדכך ללמוד לשמה

כי מעשה בראשית בצביונם נבראו ובכל קומתם נבראו, כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה, דהיינו בתכלית שלימותם ותפארתם. ולפי זה, האור שנברא ביום ראשון יצא בכל שלימותו, הכולל גם חיי העולם הזה בתכלית העידון והנועם, כפי השיעור המתבטא בהמלות יהי אור. אלא כדי להכין מקום בחירה ועבודה, עמד וגנזו לצדיקים לעתיד לבא, כדברי חכמינו זכרונם לברכה. על כן אמרו בלשונם הצח 'יהי אור לעולם הזה' אמנם לא נשאר כן אלא 'ויהי אור לעולם הבא', כלומר, שהעוסקים בתורה ומצות לשמה, זוכים בו רק לעתיד לבא, שפירושו, בזמן העתיד לבא אחר גמר הזדככות גופם בדרכה של תורה, שכדאים אז לאור הגדול שהוא גם בעולם הזה, כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה עולמך תראה בחייך.

ט. גם נתבאר היטב מה שאומרת המשנה, 'אם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה', כי בכוונה גמורה דייקו זאת, להורות, כי חיי העולם הזה המאושרים, אינם מוכנים אלא רק למי שהשלים את דרכה של תורה, באופן, שענין הסיגופים של אכילה שתיה שינה וחיי צער, האמורים כאן, המה נוהגים רק בעת היותו בדרכה של תורה, כי על כן דייקו ואמרו 'כך היא דרכה של תורה' וכולי, ואחר שגמר דרך זו של שלא לשמה בחיי צער וסיגופים, מסיימת המשנה, אשריך בעולם הזה, כי תזכה לאותו האושר והטוב שבכונת הבריאה, וכל העולם כולו יהיה כדאי לך, דהיינו אפילו העולם הזה, ומכל שכן לעולם הבא.

י. וזה שאמרו בזהר (בראשית דף לא עמוד ב) על הכתוב ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור, 'יהי אור לעולם הזה ויהי אור לעולם הבא'. פירוש,

עסק התורה לבד, אפילו שלא לשמה - כחיי צער

במשנה אבות הנזכר למעלה, שהוא המאור שבתורה, שיש בו די כח להחזירו למוטב ולהביאהו לעסק התורה והמצות לשמה, שהרי לא הזכירו כאן סיגופים, אלא רק שהעסק בתורה ומצות בלבד, מספיק לו אותו המאור המחזירו למוטב, שיוכל לעסוק בתורה ומצות בכדי להשפיע נחת רוח ליוצרו, ולא כלל להנאת עצמו, שהוא הנקרא לשמה.

יא. אמנם אנו מוצאים ורואים בדברי חכמי התלמוד, שהקלו לנו את דרכה של תורה יותר מחכמי המשנה, כי אמרו (סנהדרין דף קה עמוד ב) 'לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה ומתוך שלא לשמה בא לשמה' והיינו, משום שהמאור שבה מחזירו למוטב, הרי שהמציאו לנו ענין חדש במקום הסיגופים המובאים

גם בעסק שלא לשמה צריך לכוון לקיים מצות ה'

יודע לו שלא הגיעה לו על ידי העסק והטורח הגדול הזה שום הנאה ותועלת פרטית, הוא מתחרט על כל יגיעתו שיעג, מטעם שאינה את עצמו מתחילתו, שכסבור שגם הוא יהנה מטרחתו, כגון זה, שלא לשמה נקרא (כמו שכתבו בתוספות ראש השנה דף ד עמוד א דיבור המתחיל בשביל). ואף על פי כן התירו חכמינו זכרונם לברכה את תחילת העסק בתורה ומצות גם שלא לשמה. מטעם, שמתוך שלא

יב. אבל יש להרהר לכאורה אחר דבריהם אלו, הלא מצאנו כמה לומדים, שלא הועיל להם העסק בתורה, שיזכו על ידי המאור שבה לבא לשמה. אמנם, ענין העסק בתורה ומצות שלא לשמה, הפירוש, שהוא מאמין בה' יתברך ובתורה ובשכר ועונש, והוא עוסק בתורה מחמת שה' יתברך צוה לעסוק, אבל משתף הנאת עצמו עם עשיית הנחת רוח ליוצרו, ואם אחר כל טרחתו בעסק התורה והמצות,

שבה מחזירם למוטב, כי המאור שבתורה אינו מאיר אלא לבעל אמונה, ולא עוד אלא שמדת גודל המאור הזה, היא כמדת תוקף אמונתו, אבל למחוסרי אמונה חס ושלום, היא להיפך, כמו שאמרו 'למשמאילים בה סמא דמותא' (שבת דף פח עמוד ב), כי מקבלים חושך מהתורה ונחשכות עיניהם.

לשמה בא לשמה, כמבואר לעיל, אמנם בלי ספק, אם העוסק הזה לא זכה עדיין לאמונת ה' יתברך ותורתו, אלא מתגורר בספיקות חס ושלום, לא עליו אמרו חכמינו זכרונם לברכה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ולא עליו אמרו (במדרש רבה בפתחתא דאיכה ובירושלמי חגיגה פרק א הלכה ז), שמתוך שמתעסקים בה המאור

הלומד מבלי אמונה בחיוב מצות תלמוד תורה - לא ירגיש טוב ה'

מאור מהתורה, ועל כן בחשכה יתהלכון, וימותו ולא בחכמה. אבל אותם שזכו לאמונה שלמה, מובטחים בדברי חכמינו זכרונם לברכה, שמתוך שמתעסקים בתורה אפילו שלא לשמה, המאור שבה מחזירם למוטב, ויזכו, גם בלי הקדם של יסורים וחי צער, לתורה לשמה המביאה לחיי אושר וטוב בעולם הזה ובעולם הבא כנזכר למעלה. ועליהם הכתוב אומר, אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ וגומר.

יג. וכבר משלו חכמים משל נאה על ענין זה, על הפסוק הרי המתאווים את יום ה' למה זה לכם יום ה', הוא חושך ולא אור (עמוס פרק ה פסוק יח). 'משל לתרנגול ועטלף, שהיו מצפים לאור, אמר לו תרנגול לעטלף, אני מצפה לאורה שאורה שלי הוא, ואתה למה לך אורה' (סנהדרין דף צח עמוד ב), ודו"ק מאד. ומובן היטב, שאותם הלומדים שלא זכו מתוך שלא לשמה לבא לשמה, היינו משום שהם מחוסרי אמונה חס ושלום, ועל כן לא קבלו שום

לאמונה שלימה, אבל באפנים הקודמים נבחנת לאמונה בלתי שלמה, אלא שהיא אמונה חלקית, אם פחות אם יותר. כך, אדם אחד מקצה לו מתוך שיעור אמונתו בה', רק שעה אחת מיומו לעסוק בתורה ובעבודה. והשני מקצה לו שתי שעות, לפי מדת אמונתו בה', השלישי אינו מזניח אפילו רגע אחד משעת הפנאי שלו מבלי לעסוק בתורה ובעבודה. הרי אומר, שרק האחרון אמונתו שלמה היא, שהרי מאמין לה' יתברך על כל רכושו, מה שאין כן הקודמים, עדיין אין אמונתם שלמה לגמרי, כמובן, ואין להאריך בכגון זה.

שני האופנים בלימוד שלא לשמה

עד שהמאור שבתורה מחזירו למוטב. אמנם מחוסרי אמונה, דומים לעטלפים, אשר לא יוכלו להסתכל באור היום, כי נהפך להם אור היום לחושך נורא יותר מחשכת ליל, כי אינם ניזונים אלא בחושך הלילה. כן מחוסרי אמונה, עיניהם מתעוורות כלפי אור ה', על כן נהפך להם האור לחושך,

יד. ומעין ענין הנזכר למעלה פירשתי פעם את מליצת חכמינו זכרונם לברכה, 'מי שתורתו אומנותו' אשר בעסק תורתו ניכר שיעור אמונתו: כי אומנתו אותיות אמונתו. בדומה לאדם, שמאמין לחבירו ומלוה לו כסף, אפשר שיאמין לו על לירה אחת, ואם ידרוש ממנו שתי לירות, יסרב להלוות לו. ואפשר שיאמין לו עד מאה לירות, אבל לא יותר מזה. ואפשר שיאמין לו אפילו להלוות לו את חצי רכושו, אבל לא את כל רכושו. ואפשר גם כן שיאמין לו על כל רכושו בלי שום צל של פחד. ואמונה זו האחרונה, נחשבת

טז. והנה נתבאר היטב, שאין לו לאדם לצפות שהעסק בתורה ומצות שלא לשמה יביאהו לשמה. רק בזמן שידע בנפשו שזכה באמונת ה' יתברך ותורתו כראוי, כי אז המאור שבה מחזירו למוטב, ויזכה ליום ה' שכולו אור. כי קדושת האמונה מזככת את העינים של האדם שתהינה מאורו יתברך,

לשמה בא לשמה, עיין שם. ולפי המבואר, יש לחלק בפשטות, כי כאן, בעוסק בתורה לשם מצות לימוד התורה על כל פנים, להיותו מאמין בשכר ועונש, אלא שמשתף הנאתו ותועלתו עצמו, עם הכונה דלעשות נחת רוח ליוצרו, על כן המאור שבה מחזירו למוטב, ובא לשמה. וכאן, בעוסק בתורה שלא לשם מצות לימוד התורה, כי אינו מאמין בשכר ועונש בשיעור הזה, עד שבשבילה יתיגע כל כך, אלא רק לשם הנאתו עצמו מתיגע, ועל כן נעשית לו סם המות, כי האור שבה נהפך לו לחושך, כמבואר.

וסמא דחיי נהפך להם לסמא דמותא, ועליהם אמר הכתוב הוי המתאווים את יום ה', למה זה לכם יום ה', הוא חושך ולא אור. אלא שצריכים מקודם להשתלם באמונה שלמה, כמבואר.

טז. ובאמור מתורצת קושית התוספות (תענית דף ז דיבור המתחיל וכל) דאמרינן שם, 'כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים' וכולי, 'וכל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות', והקשו, והלא אמרינן לעולם יעסוק אדם בתורה אע"ג שאינה לשמה, שמתוך שלא

די גם בנתינת דעת לזכות על ידי התורה לאמונה

המאור הזה, כמו שכתוב, רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך (משלי פרק ג פסוק ח). ואז יהיה נכון לבו בטוח, כי מתוך שלא לשמה יבא לשמה. באופן, אפילו מי שיודע בעצמו שעדיין לא זכה חס ושלום לאמונה, יש לו תקוה גם כן על ידי עסק התורה, כי אם ישים לבו ודעתו לזכות על ידה לאמונת ה' יתברך, כבר אין לך מצוה גדולה

יז. ולפיכך מתחייב הלומד בטרם הלימוד, להתחזק באמונת ה' יתברך ובהשגחתו בשכר ועונש, כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה, נאמן בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך, ויכוון את היגיעה שלו, שיהיה לשם מצות התורה, ובדרך הזה יזכה ליהנות מהמאור שבה, שגם אמונתו תתחזק ותגדל בסגולת

מזו, כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה, 'בא חבוק והעמידן על

אחת וצדיק באמונתו יחיה' (מכות דף כד עמוד א).

לימוד התורה - העצה היחידית להנצל מכל יצר רע

ולא עוד אלא, שאין לו עצה אחרת מזו, כמו שאיתא (במסכת בבא בתרא דף טז עמוד א) 'אמר רבא, ביקש איוב לפטור את כל העולם כולו מן הדין, אמר לפניו, רבש"ע, וכולי בראת צדיקים בראת רשעים מי מעכב על ידך', ופירש רש"י שם, 'בראת צדיקים על ידי יצר טוב, בראת רשעים על ידי יצר הרע לפיכך אין ניצול מידך, כי מי יעכב, אנוסין הן החוטאין'. 'ומאי אהדרו ליה חבריה דאיוב, (איוב פרק

טו פסוק ד) 'אף אתה תפר יראה ותגרע שיחה לפני אל', ברא הקדוש ברוך הוא יצר הרע, ברא לו תורה תבלין'. ופירש רש"י שם, 'ברא לו תורה שהם תבלין, שהיא מבטלת את הרהורי עבירה, כדאמר בעלמא, (בקידושין דף ל עמוד ב) 'אם פגע בכ מנוול זה משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח' וכולי, הלכך לאו אנוסין ננהו, שהרי יכולין להציל עצמן', עיין שם ודו"ק.

זה שלומד מבלי אמונה - אינו פוטר מעונש הרהורי עבירה

יח. וזה ברור שאינם יכולים לפטור את עצמם מן הדין, אם יאמרו שקבלו התבלין הזה, ועדיין יש להם הרהורי עבירה. כלומר, שמתגוררים עוד בספיקות חס ושלום, ועדיין היצר הרע לא נמות. כי הבורא ברוך הוא שברא אותו ונתן לו ליצר הרע את תוקפו, ברור שידע גם כן לברוא את התרופה

והתבלין הנאמנים להתיש כחו של היצר הרע, ולמחותו כליל. ואם מי שהוא עסק בתורה ולא הצליח להעביר היצר הרע ממנו, אין זה, אלא או שהתירשלת את היגיעה והעמל המחויב ליתן בעסק התורה, כמו שאמרו (מגילה דף ו עמוד ב) 'לא יגעתי ומצאתי אל תאמין', או יכול להיות שמילאו

שכיוונו לו מתחילה, הסיחו דעתם ממנו בעת הלימוד. ובין כך ובין כך, אין ליפטור את עצמו מן הדין בטענת אונס, אחר שמחייבים חכמינו זכרונם לברכה בטענה 'בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין', כי אם היה בזה איזה יוצא מהכלל, הרי הקושיא של איוב במקומה עומדת חס ושלום, ודו"ק.

את כמות היגיעה הנדרשת, אלא שהתרשלו באיכות, כלומר, כלומר, שלא נתנו דעתם ולבם במשך זמן העסק בתורה, לזכות להמשיך את המאור שבתורה, המביא האמונה בלב האדם, אלא שעסקו בהסח הדעת מאותו העיקר הנדרש מהתורה, שהוא המאור המביא לידי האמונה, כאמור, ואף על פי

לימוד קבלה לבד כנשמה בלי גוף, ולימוד נגלה לבד כגוף בלי נשמה

מלא כריסו בבשר ויין, והרי זה דומה לנשמה בלי גוף, שאין לה שכר ומעשה וחשבון, עד היותה מתקשרת בתוך הגוף בהיותו שלם מתוקן במצות התורה בתרי"ג מצות. וכן בהפך, בהיותו עוסק בחכמת המשנה ותלמוד בבלי, ולא יתן חלק גם אל סודות התורה וסתריה, הרי זה דומה לגוף היושב בחושך בלי נשמת אדם, נר ה', המאיר בתוכו, באופן שהגוף יבש בלתי שואף ממקור חיים' וכולי.

יט. ובכל המתבאר עד הנה, הסרתי תלונה גדולה ממה שתמהים על דברי הרבי חיים ויטאל זכרוננו לברכה, בהקדמתו על שער הקדמות מהאריז"ל, וכן נדפס בתואר הקדמה על ספר העץ חיים (הנדפס בירושלים שנת תרע) וזה לשונו: 'ואמנם אל יאמר אדם אלכה לי ואעסוק בחכמת הקבלה מקודם שיעסוק בתורה ובמשנה ובתלמוד, כי כבר אמרו רבותינו זכרונם לברכה, אל יכנס אדם לפרדס אלא אם כן

תחילה ילמוד נגלה ואחר כך קבלה

בפשט ההלכה וכולי. עד כאן לשונו הקדוש שם מלה במלה. כ. והנה לכאורה דבריו אלו מתמיהים מאד, כי אומר שבטרם הצליח בלימוד הנגלה ילך ויעסוק בחכמת האמת, שהוא בסתירה לדברי עצמו הקודמים, שחכמת הקבלה בלי תורת הנגלה היא כנשמה בלי גוף, שאין לו מעשה וחשבון ושכר. והראיה שהביא, מתלמיד שלא ראה סימן יפה וכולי, היא עוד יותר תמוהה, וכי אמרו חכמינו זכרונם לברכה שיניח משום זה את לימוד התורה חס ושלום, אלא ודאי להזהיר אותו להסתכל על דרכיו, ולנסות אצל רב אחר, או במסכת אחרת, אבל ודאי לא בשום פנים לעזוב התורה חס ושלום, ואפילו תורת הנגלה.

'באופן' שהתלמיד חכם העוסק בתורה לשמה צריך שיעסוק מתחילה בחכמת המקרא והמשנה והתלמוד, כפי מה שיוכל שכלו לסבול, ואחר כך יעסוק לדעת את קונו בחכמת האמת. וכמו שצוה דוד המלך עליו השלום את שלמה בנו, דע את אלקי אביך ועבדהו. ואם האיש הזה יהיה כבד וקשה בענין העיון בתלמוד, מוטב לו שיניח את ידו ממנו, אחר שבחן מזלו בחכמה זאת, ויעסוק בחכמת האמת. וזה שאמרו, מכאן לתלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו חמש שנים שוב אינו רואה (חולין דף כד עמוד א). ואמנם כל איש שהוא קל לעיון, מחויב לתת חלק שעה או שתי שעות ביום בעיון ההלכה, ולכוין ולתרץ הקושיות הנופלות

כדי להבין דברי תורה צריך רק יראת שמים וקיום מצוות

לזכות בחכמת התורה, והלא אמרו חכמינו זכרונם לברכה (במדרש רבה פרשת וזאת הברכה פרשה יא פיסקא ו) 'אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, חייכם, כל החכמה וכל

כא. ועוד קשה הן בדברי הרבי חיים ויטאל זכרוננו לברכה והן בדברי הגמרא, דמשמע מדבריהם, שצריך האדם לאיזו הכנה והצטיינות מיוחדת כדי

צריכים כאן לשום הצטיינות מוקדמת, אלא רק בסגולת יראת השם וקיום המצוות בלבד זוכים לכל חכמת התורה.

התורה דבר קל הוא, כל מי שמתירא אותי ועושה דברי תורה, כל החכמה וכל התורה בלבו, עד כאן לשונם. הרי שאין

לא ראה סימן יפה - היינו שלא הזדכך האדם

בפירוש 'בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין', כלומר, שעמל ויגע בתורת הנגלה ועדיין היצר הרע בתוקפו עומד ולא נמוח כלל, כי עדיין לא ניצל מהרהורי עבירה, כמו שכתב רש"י לעיל בביאור בראתי לו תורה תבלין, עיין שם היטב.

כב. אכן, אם נשים לב לדבריו זכרונו לברכה, המה מתבהרים לפנינו כעצם השמים לטוהר, כי מה שכתב, 'מוטב לו שיניח את ידו הימנו אחר שבחן מזלו בחכמת הנגלה', אין הכוונה על מזל של חריפות ובקיאות, אלא כמו שביארנו לעיל,

בלימוד קבלה קל יותר להמשיך המאור שבתורה

שבתורה, ומכל שכן לאיש כזה, שהוא כבד וקשה בעיון התלמוד עצמו, ואיך יוכל לזכור עוד בשעת הלימוד בה' יתברך, כי להיות העיון הוא בנושאים גשמיים הם חס ושלום אינם יכולים לבא אצלו עם הכוונה לה' יתברך בבת אחת, ולכן מיעצו לעסוק בחכמת הקבלה, אשר חכמה זו לבושה כולה בשמותיו של הקדוש ברוך הוא, ואז כמובן יוכל לכוין דעתו ולבו לה' יתברך בשעת לימוד בלי

ולפיכך, מיעץ לו, שיניח את ידו הימנו ויעסוק בחכמת האמת, משום שקל יותר להמשיך המאור שבתורה בעסק ויגיעה בחכמת האמת, מביגיעה בתורת הנגלה. והטעם הוא פשוט מאד, כי חכמת תורת הנגלה לבושה בלבושים חיצוניים גשמיים, דהיינו גניבה גזילה ונזיקין וכדומה, אשר משום זה קשה וכבד מאד לכל אדם, לכוין דעתו ולבו לה' יתברך בעת העסק, כדי להמשיך המאור

טורת, ואפילו הוא קשה העיון ביותר, כי העיון בנושאים של

החכמה וה' יתברך, הם אחד, וזה פשוט מאד.

הזמן להזדככות - חמש או ארבע שנים

כג. ולפיכך מביא ראייה יפה מדברי הגמרא 'מכאן לתלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו חמש שנים, שוב אינו רואה' כי למה לא ראה סימן יפה במשנתו, ודאי אין זה אלא משום חסרון כוונת הלב בלבד, ולא משום חסרון כשרון אליה, כי חכמת התורה אינה צריכה לשום כשרון, אלא כמו שאמרו במדרש הנזכר למעלה, 'אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, חייכם, כל החכמה וכל התורה דבר קל הוא, כל מי שמתירא אותי ועושה דברי תורה, כל החכמה וכל

התורה בלבו'. אמנם ודאי שצריך זמן, להרגיל את עצמו במאור שבתורה ומצוות, ואיני יודע כמה? ויכול אדם לצפות כן בכל שבועים שנתינו, לפיכך מזהירה אותנו הברייתא (חולין דף כד) שאין לצפות יותר מחמש שנים, ורבי יוסי אומר רק שלש שנים (עיי' שם בחולין דף כד), אשר די ומספיק לגמרי לזכות בחכמת התורה, ואם לא ראה סימן יפה בשיעור זמן כזה, לא ישטה עוד את עצמו בתקות שוא ומפוחי כזב, אלא ידע, שלא יראה עוד סימן יפה לעולם.

מי שלא הזדכך בלימוד נגלה ילמד קבלה עם הכוונה להמשיך המאור שבתורה

ולכן יראה תיכף, למצוא לעצמו איזו תחבולה יפה, שיצליח על ידה לבא לשמה ולזכות בחכמת התורה. והברייתא לא פירשה את התחבולה, אלא שמזהירה, שלא ישב באותו המצב ויחכה עוד. וזהו שאומר הרב, שהתחבולה

המוצלחת יותר ובטוחה לו, הוא העסק בחכמת הקבלה, ויניח ידו מעסק חכמת תורת הנגלה לגמרי, שהרי כבר בחן מזלו בה ולא הצליח, ויתן כל זמנו לחכמת הקבלה הבטוחה להצלחתו, מטעם המבואר לעיל, עיי' שם היטב.

בלימוד הלכה בכל אופן חייבים

חיים ויטאל בעצמו, דהיינו חלק הלימוד שבתורה שאינה באה לכלל מעשה, ולא כלל בהלכות למעשה, אכן אפשר להקל בזה ללמוד מהקיצורים ולא מהמקורות, וגם זה צריך עיון גדול, כי אינו דומה יודע ההלכה מהמקור, לידע אותה מסקירה אחת ובאיזה קיצור. וכדי שלא לטעות בזה, הביא הרב חיים ויטאל זכרונו לברכה תיכף בתחילת דבריו, שאין הנשמה מתקשרת בגוף אלא בהיותו שלם מתוקן במצות התורה בתרי"ג מצוות.

כד. וזה פשוט מאד, שאין כאן שום מדובר מלימוד התורה הנגלית בכל מה שמוכרח לידע הלכה למעשה, כי 'לא עם הארץ חסיד' (אבות פרק ב משנה ה), ו'שגגת תלמוד עולה זדון' (שם פרק ד משנה יג), ו'חוטא אחד יאבד טובה הרבה' (קהלת פרק ט פסוק יח), על כן מחויב בהכרח לחזור עליהם, עד כמה שיספיק לו שלא ישל למעשה. אלא כל המדובר כאן הוא רק, בעיון בחכמת התורה הנגלית לכויין ולתרץ הקושיות הנופלות בפשטי ההלכות, כמו שמסיק שם הרב

תשובה לשאלה; מה התועלת בלימוד הקבלה?

תוכלו לקיים לימוד התורה וקיום המצוות כהלכתן לשמה, דהיינו כדי לעשות נחת רוח ליוצר ברוך הוא בלבד, אז אינכם צריכים באמת ללימוד הקבלה, כי אז נאמר עליכם נשמת אדם תלמדנו, כי אז מתגלים לכם כל רזי תורה כמעייין המתגבר, כדברי רבי מאיר (במשנה אבות הנוכר למעלה), בלי שתצטרכו סיוע מהספרים.

כה. עתה תראה, איך כל הקושיות שהבאנו בתחילת ההקדמה המה הבלי הבלים אלא המה הם המכמורים שפורש היצר הרע, לצוד נפשות תמימות, כדי לטורדן מהעולם בלי חמדה. ונראה את הקושיא הראשונה, שמדמים את עצמם שיכולים לקיים כל התורה כולה גם בלי ידיעת חכמת הקבלה, הנה אני אומר להם, אדרבא, אם

רבי יוסי וחמש שנים לתנא קמא, הרי הברייתא מזהירה אתכם, שלא תראו סימן יפה עוד בדרך הזה שאתם דורכים, ולמה לכם להשלות נפשכם בתקות שוא, בשעה שיש לכם תחבולה כל כך קרובה ובטוחה, כמו הלימוד של חכמת הקבלה, כמו שהוכחתי הטעם לעיל, להיות העיון בנושאי החכמה דבר אחד עם ה' יתברך עצמו, עיין היטב לעיל.

אלא אם עדיין אתם עומדים בבחינת העסק שלא לשמה, אלא שתקותכם לזכות על ידיה לשמה, אם כן יש לי לשאול אתכם, כמה שנים אתם עוסקים כן. אם עדיין אתם נמצאים בתוך חמש השנים לדברי תנא קמא, או תוך שלוש השנים לדברי רבי יוסי, אז יש לכם עוד לחכות ולקוות, אבל אם עבר עליכם העסק בתורה שלא לשמה יותר משלש שנים לדעת

תשובה לשאלה; שצריך להקדים נגלה לנסתר

אתם עומדים בתוך שלש השנים או חמש השנים, מה שאין כן אחר הזמן ההוא, הרי הברייתא מזהירה אתכם, שלא תראו עוד סימן יפה לעולם, וכמו שנתבאר לעיל, ואם כן מוכרחים אתם לנסות הצלחתכם בלימוד הקבלה.

כו. וכן נמשש את הקושיא השניה במה שאומרים, שצריכים תחילה למלאות כריסם בש"ס ופוסקים. הנה בודאי הוא, שכן הוא לדברי הכל, אמנם ודאי שכל זה אמור, אם כבר זכיתם ללימוד לשמה, או אפילו שלא לשמה אם

סתרי תורת הקבלה אסור לגלות, טעמי תורת הקבלה מותר

ומעשה מרכבה ומעשה בראשית שייכים גם כן לחלק הזה. וחכמי הזוהר מכנים החלק הזה, בשם שלש ספירות ראשונות: כתר, חכמה, בינה, ומכונה גם כן בשם

כז. עוד צריכים לדעת, שישנם שני חלקים בחכמת האמת: חלק ראשון, הוא הנקרא סתרי תורה, שאסור לגלותם זולת ברמיזה, מפי חכם מקובל, למקבל מבין מדעתו.

ומשום זה נקראים בשם טעמי תורה, כלומר המתגלים מחיך הראש, שהוא בחינת מקור כל הטעמים, שהוא מלכות דראש, אשר משם ולמטה אין שום איסור לגלותם, ואדרבא, שכר המגלה אותם גדול לאין קץ ולאין שיעור. אכן שלש הספירות הראשונות הללו ושבע ספירות התחתונות הללו, האמורות כאן, מתפרשות: או בכלל כולו, או בפרטי פרטיות שאך אפשר לחלק, באופן, שאפילו שלש הספירות הראשונות, מהמלכות שבסוף עולם העשיה, שייכות לחלק סתרי תורה שאסור לגלותן, ושבע הספירות התחתונות שבכתר דראש האצילות, שייכות לחלק טעמי התורה אשר מותר לגלותן. והדברים האלה מפורסמים בספרי הקבלה.

כח. ומקור הדברים הללו תמצא במסכת פסחים (דף קיט עמוד א), דאמרינן שם, כתיב (ישעיהו פרק כג פסוק יח) והיה סחרה ואתננה קודש לה', לא יאצר ולא יחסן, כי אם ליושבים לפני ה' יהיה סחרה, לאכול לשבעה, ולמכסה עתיק

ראש הפרצוף. חלק שני, הוא הנקרא טעמי תורה, שמותר לגלותם, וגם מצוה גדולה לגלותם. ונקרא בזוהר, בשם שבע ספירות תחתוניות של הפרצוף, ומכונה גם כן בשם גוף של הפרצוף. כי בכל פרצוף ופרצוף דקדושה, יש בו עשר ספירות, הנקראות: כתר, חכמה, בינה, חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות. ששלש ספירות הראשונות מהם, מכונות ראש הפרצוף. ושבע ספירות התחתונות מכונות בשם גוף הפרצוף. ואפילו בנשמה של האדם התחתון, ישנן גם כן בחינות עשר הספירות בשמותיהן הנזכרים למעלה, וכן בכל בחינה ובחינה, הן בעליונים, והן בתחתונים. כמו שיתבארו הדברים בטעמיהם, בפנים הספר בעזרת ה'.

והטעם ששבע ספירות התחתונות שהן גוף הפרצוף נקראות בשם טעמי תורה, הוא סוד הכתוב, חיך אוכל יטעם. כי האורות המתגלים מתחת לשלש הראשונות, שהם סוד ראש, מכונים טעמים, והמלכות דראש מכונה חיך.

המשיגם נוטל כל השכר הגדול הזה (המפורש שם בגמרא בפירוש הכתוב) בשביל שמכסה אותם, ואינו מגלה אותם. והיפוכם טעמי התורה, אשר המשיגם נוטל כל השכר הגדול הזה, בשביל שמגלה אותם לאחרים. והאיכא דאמרי לא פליגי אלישנא קמא, אלא רק משמעות דורשין איכא בינייהו, אשר הלישנא קמא דורשין סיפא דקרא 'ולמכסה עתיק' ועל כן מפרשין השג השכר הגדול על מכסה את סתרי התורה, והאיכא דאמרי דורשין רישא דקרא, 'ולאכול לשבעה' שמשמעותו טעמי תורה, בסוד הכתוב 'וחיך אוכל יטעם', כי אורות הטעמים מכונים אכילה, ועל כן מפרשים השג השכר הגדול הנאמר בכתוב, על המגלה את טעמי התורה. אבל אידי ואידי סוברים, שאת סתרי התורה חייבים לכסות ואת טעמי התורה חייבים לגלות.

וכולי; מאי למכסה עתיק, זה המכסה דברים שכיסה עתיק יומין, ומאי נינהו, סתרי תורה. ואיכא דאמרי, זה המגלה דברים שכיסה עתיק יומין, מאי נינהו, טעמי תורה. ופירש רשב"ם זכרונו לברכה וזה לשונו, 'עתיק יומין: זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב ועתיק יומין יתיב', 'סתרי תורה: הוא מעשה מרכבה, ומעשה בראשית, ופירושו של שם, כדכתיב זה שמי לעלם', 'והמכסה: היינו שאינו מוסר אותם לכל אדם, אלא למי שלבו דואג, כמו שאמרו באין דורשין'. 'זה המגלה דברים שכיסה עתיק יומין: והכי משמע, למכסה סתרי תורה, שהיו מכוסין מתחילה, ועתיק יומין גילה אותן, ונתן רשות לגלותם, ומי שמגלה אותם זוכה למה שאמר בפסוק זה', עד כאן לשונו.

כט. הרי לך במפורש, ההפרש הגדול בין סתרי תורה, אשר

מה שגילו כל הראשונים והמקובלים הם רק טעמי תורה

שמה שתמצא בדברי חכמינו זכרונם לברכה וגם בספרים הקדושים שאין מוסרים אותה אלא

ל. הרי לך תשובה ברורה על הקושיות: הרביעית, והחמישית, שבתחילת ההקדמה.

והדפיסו ספרים בחכמת הקבלה, כי אין לך גילוי גדול מכתבת ספר, אשר הכותב אותו, אינו יודע מי הם המעיינים בספרו, שיכול להיות שחס ושלום רשעים גמורים יסתכלו בו, ואם כן אין לך גילוי רזי תורה יותר מזה, וחס ושלום להרהר אחר מיטתם של קדושים וטהורים הללו, שיעברו אפילו כקוצו של יוד על מה שכתוב ומפורש במשניות ובגמרא, שאסור לגלות אותם, כמו שאמרו באין דורשין (במסכת חגיגה). אלא בהכרח, שכל הספרים הנכתבים והנדפסים, המה בבחינת טעמי תורה, שעתיק יומין כיסה אותם מתחילה, ואחר כך גילה אותם בסוד חין אוכל יטעם כנזכר למעלה, שסודות אלו, לא רק שאין איסור לגלותם, אלא אדרבא, מצוה גדולה לגלותם (כנזכר למעלה בפסחים דף ק"ט), ומי שידוע לגלות ומגלה אותם, שכרו הרבה מאד, כי בגילוי האורות הללו לרבים, ולרבים דוקא, תלוי דבר ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

למי שלבו דואג בקרבו וכולי, היינו את אותו החלק שנקרא סתרי תורה, שהוא בחינת שלש ספירות ראשונות ובחינת ראש, שאין מוסרין אותה אלא לצנועים, ובתנאים ידועים, שבכל ספרי הקבלה שבכתב ושבדפוס, לא תמצא אפילו זכר מהם, כי הם הדברים שכיסה עתיק יומין, כנזכר למעלה בגמרא. ואדרבא אמור אתה, אם אפשר להרהר ואפילו להעלות על הדעת, שכל אלו הקדושים והצדיקים המפורסמים, שהם גדולי האומה משופרי דשופרי, כגון ספר יצירה, וספר הזוהר, וברייתא דרבי ישמעאל, ורב האי גאון, ורבי חמאי גאון, והרב אלעזר מגרמיזא, ויתר הראשונים עד לרמב"ן, ובעל הטורים, ובעל השולחן ערוך, עד לגאון מוילנא, והגאון מלאדי, ויתר הצדיקים, זכר כולם לברכה, שמהם יצאה לנו כל התורה הנגלית ומפיהם אנו חיים, לידע המעשה אשר נעשה למצוא חן בעיני ה' יתברך, והרי, כל אלו כתבו

בלימוד הקבלה תלוי ביאת המשיח

ולא יתוב לעלמא, דאלין אינון דעבדי לאורייתא יבשה, ולא בעאן לאשתדלא בחכמה דקבלה, דגרמין דאסתלק נביעו דחכמה דאיהו י מינה' וכולי. 'והאי רוח דאסתלק איהו רוח דמשיח ואיהו רוח הקודש, ואיהו רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ה'. פקודא תנינא, ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור, דא אהבה, דאיהי אהבת חסד, הדא הוא דכתיב ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד. ועלה אתמר, אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ' וכולי, 'רחימו ודחילו, עיקרא דיליה, בין טב ובין ביש, ובגין דא אתקריאת האי יראה ואהבה, על מנת לקבל פרס. ובגין דא, אמר קודשא בריך הוא, השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ (שיר השירים פרק ב פסוק ו ושם פרק ג פסוק ה), דאיהו רחימו בלאו פרס, ולא על מנת לקבל פרס, דיראה ואהבה על מנת

לא. וצריכים מאד להסביר פעם, למה תלויה ביאת גואל צדק בהתפשטות לימוד הקבלה לרבים, המפורסם כל כך בזוהר ובכל ספרי הקבלה. וההמונים תלו בזה בוקי סריקי, עד לבלי סבול. וביאור ענין זה, מפורש בתיקוני זוהר (תיקון ל דיבור המתחיל נתיב תנינא דף עג עמוד ב), וזה לשונו, 'נתיב תנינא, ורוח אלקים מרחפת על פני המים, מאי ורוח, אלא בודאי בזימנא דשכינתא נחתת בגלותא, האי רוח נשיב על אינון דמתעסקי באורייתא, בגין שכינתא דאשתכחא בניייהו' וכולי. 'כל הבשר חציר, כלא אינון כבעירן דאכלין חציר. וכל חסדו כציץ השדה (ישעיהו פרק מ פסוק ו), כל חסד דעבדין לגרמיייהו עבדין' וכולי. 'ואפילו כל אינון דמשתדלין באורייתא כל חסד דעבדין לגרמיייהו עבדין. בהווא זימנא, ויזכור כי בשר המה רוח הולך ולא ישוב (תהלים פרק עח פסוק לט) לעלמא, ודא איהו רוחא דמשיח. וי לון מאן דגרמין, דיזיל מן עלמא,

לקבל פרס, איהי של שפחה, תחת עבד כי ימלוך, ושפחה כי ותחת שלש רגזה הארץ וגומר תירש גברתה'.

למה שלא לשמה נקרא שפחה?

לב. ונתחיל לבאר את תיקוני הזוהר מסיפא לרישא, כי אומר, שהיראה והאהבה, שיש לאדם בעסק התורה והמצוות על מנת לקבל פרס, דהיינו שמקוה שתצמח לו איזו טובה מחמת התורה והעבודה, הרי זו בחינת שפחה, שעליה כתיב ושפחה כי תירש גברתה, שלכאורה קשה, הרי קיימא לן לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף על פי שלא לשמה, ולמה רגזה הארץ. ועוד יש להבין, דבר היחס של העסק שלא לשמה, לבחינת שפחה דוקא, גם המליצה 'שירשת את גבירתה' איזו ירושה ישנה כאן.

הלימוד שלא לשמה מסייע לבא ללמוד לשמה

לג. והענין תבין, עם כל המתבאר לעיל בהקדמה זאת, כי לא התירו את העסק של לא לשמה, אלא משום, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, בהיות המאור שבה מחזירו למוטב, ולפיכך, יחשב העסק שלא לשמה, לבחינת שפחה המסייעת, ועובדת את העבודות הנמוכות, בעד גבירתה, שהיא השכינה הקדושה, שהרי סופו לבא לבחינת לשמה, ויזכה להשראת השכינה. ואז נחשבת גם השפחה, שהיא בחינת העסק שלא לשמה, לבחינת שפחה דקדושה, שהרי היא המסייעת ומכינה את הקדושה, אך נקראת בבחינת עולם עשיה של הקדושה.

כשאינן העסק שלא לשמה מביא ללשמה נקרא שפחה דקליפה

אמנם, אם אין אמונתו שלימה חס ושלום, ואינו עוסק בתורה ובעבודה אלא רק מטעם שה' יתברך צוה אותו ללמוד, כבר

והעבודה האלו, ועושקתן לעצמה. ולפיכך רגזה הארץ, דהיינו השכינה הקדושה שנקראת ארץ, כנודע, כי אותן התורה והעבודה שהיו צריכות לבא אליה, לרכושה של השכינה הקדושה, עושקת אותן השפחה בישא, ומורידה אותן לרכושן של הקליפות. ונמצאת השפחה, יורשת חס ושלום את הגבירה.

נתבאר לעיל, שבתורה ועבודה כאלה, לא יתגלה כלל המאור שבה, כי עיניו פגומות, ומהפכות האור לחושך, בדומה לעטלף כנוזכר למעלה. ובחינת עסק כזה, כבר יצאה מרשות שפחה דקדושה, כי לא יזכה חס ושלום על ידיה לבוא לשמה, ועל כן באה לרשות השפחה דקליפה, שהיא יורשת את התורה

על ידי העבודה לשמה ממשיכין חסד מלמעלה ובתוכו מלובש אור החכמה - משיח

רוח דעת ויראת ה' (ישעיה פרק יא), הנאמר על מלך המשיח, כמו שנאמר שם להלן, ונשא נס לגוים, ואסף נדחי ישראל, ונפוצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ. כי אחר שישראל ממשיכין על ידי אור החסד, את אור החכמה, בסוד רוח חכמה ובינה וכולי, אז מתגלה המשיח, ומקבץ נדחי ישראל וכולי. הרי, שהכל תלוי בעסק התורה והעבודה לשמה, המסוגל להמשיך אור החסד הגדול, שבו מתלבש ונמשך אור החכמה. שזה סוד השבועה, אם תעירו

לד. ופירשו תיקוני הזוהר סוד השבועה ד'אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ', שהקפדה היא, שישראל ימשיכו אור החסד העליון, שנקרא אהבת חסד, כי זהו הנחפץ, שהוא נמשך דוקא, על ידי העסק בתורה ובמצוות שלא על מנת לקבל פרס, והטעם כי על ידי אור החסד הזה, נמשך לישראל אור החכמה העליונה, המתגלה ומתלבש באור החסד הזה שהמשיכו ישראל. ואור החכמה הזה, הוא סוד הכתוב, ונחה עליו רוח ה', רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה,

ואם תעוררו וכולי, כי הגאולה השלימה וקיבוץ הגלויות אי אפשר זולתה, היות סדרי צנורות הקדושה מסודרים כן.

כשעוסקין שלא לשמה כדי לבא לשמה השכינה מסתתרת בתוך השפחה דקדושה

לה. וזה שפירשו עוד: 'ורוח אלקים מרחפת על פני המים, מאי ורוח אלקים, אלא בודאי, בזמנא דשכינתא נחתת בגלותא, האי רוח, נשיב על אינון דמתעסקי באורייתא, בגין שכינתא דאשתכחת בינייהו'. פירוש הדברים, שבזמן גלות, בעת שישראל עדיין עוסקים בתורה ומצוות שלא לשמה, אמנם אם הם בבחינה זו, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, הרי השכינה

ביניהם, אלא בבחינת גלות, מטעם שעדיין לא בא לשמה, וכנזכר למעלה, בסוד השפחה דקדושה. וזה שאמר, בגין שכינתא דאשתכחת בינייהו, כלומר בהסתר, אבל סופם לזכות לגילוי שכינה. ואז הרוח דמלך המשיח מרחפת על העוסקים, ומעוררת אותם לבא לשמה, בסוד המאור שבה מחזירים למוטב, שמסייעת ומכינה להשראת השכינה שהיא גבירתה.

כשאין השלא לשמה מביא לשמה אין השכינה ורוח משיח מרחפים שם

אמנם, אם חס ושלום אין העסק הזה דשלא לשמה ראוי להביאם לשמה, מטעמים הנזכרים למעלה, אז מצטערת השכינה ואומרת, 'כל הבשר חציר, כלא אינון כבעירין דאכלין חציר'. פירוש, שלא נמצא בעוסקים בתורה, אותו רוח האדם העולה למעלה, אלא שמסתפקין ברוח הבהמה היורד למטה. ומפרשים שם הטעם, משום ד'כל חסדו כציץ השדה, ואפילו כל אינון דמשתדלין באורייתא, כל חסד דעבדין לגרמייהו הוא דעבדין',

שעליהם אין רוחא דמשיח מרחפת, אלא הולכת מהם ולא תשוב, כי השפחה הטמאה עושקת תורתם ויורשת את הגבירה כנזכר למעלה, משום שאינם בדרך לבא מתוך שלא לשמה לבחינת לשמה, כנזכר למעלה.

כלומר, שכל עסקם בתורה ומצות הוא לתועלתם ולהנאתם עצמם, ואין העסק בתורה מסוגל להביאם לשמה חס ושלום, וזה שאמר שם 'בההוא זמנא, ויזכור כי בשר המה, רוח הולך ולא ישוב לעלמא, ודא איהו רוחא דמשיח'. פירוש,

על ידי לימוד קבלה היו יכולים בנקל ללמוד באופן שיבוא לשמה

הקדושים והספירות, אשר בנקל היו יכולים לבא באותה הבחינה של שלא לשמה המביאתם לשמה, שאז היתה רוח אלקים מרחפת עליהם, בסוד המאור שבה המחזירים למוטב, אמנם בשום אופן אינם חפצים בלימוד הקבלה, וזה שאמר זי לון דגרמין עניותא וחרבא וביזה והרג ואבדן בעלמא, והאי רוח דאסתלק, איהו רוח דמשיח, כמא דאתמר דאיהו רוח הקדש, ואיהו רוח חכמה ובינה וכולי.

ועל כן מסיק שם, דאלין אינון דעבדין לאורייתא יבשה, ולא בעאן לאשתדלא בחכמת הקבלה. פירוש הדברים: כי אף על פי שאינם מצליחים על ידי העסק בתורה הנגלית משום שאין בה מאור, והוי יבשה, מסיבת קטנות דעתם (כנזכר למעלה אות טז דיבור המתחיל והנה), מכל מקום הרי יכולים להצליח על ידי העסק בלימוד הקבלה, משום שהמאור שבה מלוכש בלבושין דהקדוש ברוך הוא, דהיינו השמות

להיות שבלימוד קבלה קל לבא למטרה - היא שייכת להמונים

יתעורר אור החסד והאהבה בעולם, עד שמעשיהם של ישראל

לו. המתבאר מדברי תיקוני הזוהר הוא שישנה שבועה, שלא

גם נתבאר, שאי אפשר שכל כלל ישראל יבואו לטהרה הגדולה הזו, זולת על ידי לימוד הקבלה, שהיא הדרך הקלה ביותר, המספיקה גם לקטני הדעת, מה שאין כן בדרך העסק בתורת הנגלה בלבד, אי אפשר לזכות על ידה, זולת ליחידי סגולה, ועל ידי יגיעה רבה, אבל לא למרבית העם, מטעם המבואר לעיל (אות כב דיבור המתחיל אכז). ובזה נתבארה היטב האפסיות שבקושיא הרביעית והחמישית שבתחילת ההקדמה.

בתורה ומצוות, יהיו על הכונה שלא לקבל פרס, אלא רק להשפיע נחת רוח ליוצר ברוך הוא, שזה סוד השבועה: 'השבעתי אתכם בנות ירושלים' וכולי. באופן, שכל אריכות הגלות והיסורים שאנו סובלים, תלויים ומחכים לנו, עד שנזכה לעסק התורה ומצוות לשמה, ואם רק נזכה לזה, תיכף יתעורר אור האהבה והחסד הזה, שסגולתו להמשיך סוד הכתוב 'ונחה עליו רוח חכמה ובינה' וכולי, ואז נזכה לגאולה השלימה.

צריך להזהר שלא לגשם הענינים בקבלה

והתחילו בלימוד ולא יכלו להמשיך בו מחסרון הבנה, ומחמת הכינויים הגשמיים, אשר על כן טרחתי בכיבור פנים מאירות ופנים מסבירות לפרש את הספר הגדול עץ החיים מהאריז"ל ולהפשיט הצורות הגשמיות ולהעמידן בחוקי הרוחניים, למעלה ממקום ומזמן, באופן שיוכל כל מתחיל להבין הדברים בטעם ונימוקם, בשכל בהיר ובפשטות גדולה, לא פחות כמו שמבינים גמרא על ידי פירוש רש"י זכרונו לברכה.

לז. והקושיא השלישית, שהיא הפחד שלא יחמיץ, הנה אין כאן פחד ולא כלום, כי ענין הנטיה מדרך ה' חס ושלום שקרתה פעם, היתה משני סיבות: או שעברו על דברי חכמינו זכרונם לברכה בדברים האסורים לגלות, או משום שתפסו דברי הקבלה במשמעותם החיצונית, דהיינו בהוראות גשמיות, ועברו על לא תעשה לך פסל וכל תמונה. ועל כן באמת היתה חומה בצורה מסיבי החכמה הזו עד היום, אשר רבים ניסו

חלק ב

מהות ההזדככות וענין לשמה

תורה לשמה - לשם התורה - מהו?

ולהגדירו, בשם תורה לשמו ותורה שלא לשמו, שפירושו לשם שמים, ולמה מגדירים זה בשם לשמה ושלא לשמה, שפירושו לשם התורה. אלא ודאי, שיש כאן הבנה יתירה מהאמור, שהרי הלשון מוכיחה, שתורה לשמו, שפירושו לעשות נחת רוח ליוצרו, אינו מספיק עדיין, אלא שצריך עוד שיהיה העסק לשמה, שפירושו לשם התורה, וזה צריך ביאור.

לח. ונמשיך להרחיב את החיוב של העסק בתורה ומצוות לשמה שהתחלתי לדבר בו. הנה יש להבין את השם הזה של תורה לשמה, למה מוגדרת העבודה השלימה הרצויה בשם הזה לשמה, והעבודה שאינה רצויה בשם של לא לשמה, כי לפי המובן הפשוט, שהעוסק בתורה ומצוות מחוייב לכוון לבו לעשות נחת רוח ליוצרו, ולא לשם טובת עצמו, היה צריך לכנות זה

לשם התורה - שתקרא תורת חיים

ומי שאינו מכוון את לבו ודעתו לנאמר, נמצא שהעסק בתורה ומצוות, מביא לו את ההיפך מהחיים ואריכות הימים חס ושלום, דהיינו לגמרי שלא לשמה, שהרי שמה הוא תורת חיים, והבן. ודברים אלו, באים מפורשים בדברי חכמינו זכרונם לברכה (תענית דף ז עמוד א), 'כל העוסק בתורה שלא לשמה, תורתו נעשית

לט. והענין הוא, כי נודע, ששם התורה הוא תורת חיים, כאמור כי חיים הם למוצאיהם וגומר (משלי פרק ד פסוק כב). וכן הוא אומר, כי לא דבר ריק הוא מכם, כי הוא חייכם וגומר (דברים פרק לב פסוק מז), וכיון שכן, הרי פירושה של תורה לשמה, אשר העסק בתורה ומצוות מביא לו חיים ואריכות ימים, כי אז, התורה היא כשמה.

המעט הוא, שמתגנע לריק ולבטלה, ואין לו שום תועלת מטרתו ויגיעתו, חס ושלום, אלא עוד, שהתורה והעבודה עצמה, נהפכת לו לסם המות, שדבר זה מתמיה מאד.

לו סם המות. וכל העוסק בתורה לשמה, תורתו נעשית לו סם חיים'.

אמנם דבריהם אלו צריכים ביאור, להבין, איך, ובמה, נעשית לו התורה הקדושה לסם המות.

יגעתי ומצאתי - סתירה מהותית

נותנים יגיעה מרובה, ובעד קנין פחות נותנים יגיעה מועטת. והיפוכה היא מציאה, אשר דרכה לבא אל האדם בהסח הדעת לגמרי, בלי שום הכנה של טורח ויגיעה ומחיר. ואם כן איך תאמר יגעתי ומצאתי, ואם יגיעה יש כאן היה צריך לומר יגעתי וקניתי או יגעתי וזכיתי, וכדומה, ולא יגעתי ומצאתי.

מ. ונבין מתחילה את דברי חכמינו זכרונם לברכה (מגילה דף ו עמוד ב), שאמרו, 'יגעתי ומצאתי, תאמן, לא יגעתי ומצאתי אל תאמן'. שיש להקשות על הלשון יגעתי ומצאתי, שנראים כתרתי דסתי אהדדי, שהרי יגיעה היא ענין עבודה וטורח, שנותנים במחיר כל קנין רצוי, שבעד קנין חשוב

מה הפירוש שה' מסתתר בתורה הקדושה דוקא

הקדושה. ויש להבין דבריהם זכרונם לברכה כראוי, כי לכאורה הקדוש ברוך הוא מוסתר רק בדברים ודרכים הגשמיים, ובכל הבלי העולם הזה שהם מחוץ לתורה, ואיך תאמר את ההיפך אשר רק בתורה הוא מסתיר את

מא. והנה איתא בזוהר, על הכתוב ומשחרי ימצאונני, שאלו על זה היכן מוצאים את ה' יתברך, ואמרו שאין מוצאים אותו יתברך, אלא בתורה. וכן אמרו על הכתוב, אכן אתה אל מסתתר, אשר הקדוש ברוך הוא מסתיר את עצמו בתורה

ימצאוהו", המובן בכתוב, ומשחרי ימצאונני, צריך להבין היטב, דבר הביקוש הזה, ודבר המציאה הזו, מה הם, ולמה הם.

עצמו. גם המובן הכללי, שהקדוש ברוך הוא מסתיר את עצמו באופן שצריכים לבקשו, הסתר זה למה לו. וכן "כל מבקשי אותו

אי ההרגשה בהשגחת הבורא - הגורם היחיד לעוונות

ושלום. שיחד עם זה מובן, שבהסרת הסיבה ההיא, נפטרים תיכף, מכל צער ומכל מכאוב, וזוכים תיכף להדבק בו יתברך בכל לב נפש ומאד. ואומר לך, שהסיבה המקורית ההיא אינה אחרת, אלא מיעוט ההבנה שלנו בהשגחתו יתברך על בריותיו, שאין אנו מבינים אותו יתברך כראוי.

מב. וצריך שתדע אמנם, אשר סיבת כל הריחוק הזה, שאנו רחוקים כל כך מה' יתברך, ומה שאנו עלולים כל כך לעבור על רצונו יתברך, אין כל זה אלא משום סיבה אחת, שנעשתה למקור לכל המכאובים והיסורים שאנו סובלים, ולכל הזדונות והשגגות שאנו נכשלים ובאים בהם חס

בהשגחה גלויה - לא היתה בחירה

שתיכף יאבד מחמתו את חייו, כמו שאינו מהרהר לקפוץ לתוך הדליקה. וכן מי פתי היה עוזב איזו מצוה מבלי לקיימה תיכף בכל הזריזות, כמו שאינו יכול לפרוש, או להתמהמה על תענוג גדול גשמי הבא לידו, מבלי לקבלו מיד בכל הזריזות שביכלתו. הרי, שאם היתה לפנינו השגחה גלויה, היו כל באי העולם צדיקים גמורים.

מג. ונניח למשל, אם היה הקדוש ברוך הוא נוהג עם בריותיו בהשגחה גלויה באופן, אשר למשל, כל האוכל דבר איסור, יחנק תיכף על מקומו, וכל העושה מצוה, ימצא בה התענוג הנפלא בדומה לתענוגות המצוינים ביותר שבעולם הזה הגשמי, כי אז, מי פתי היה מהרהר אפילו לטעום דבר איסור, בשעה שהיה יודע

בעולם הזה חסרה ההשגחה הגלויה

שכתוב (תהילים פרק עג) הנה אלה רשעים ושלוי עולם השגו חיל וגומר, ולפיכך לא כל הרוצה ליטול את השם יבא ויטול, אלא שאנו נתקלים בכל פסיעה ופסיעה חס ושלום, עד כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (ויקרא רבה פרשה ב) על הכתוב אדם אחד מאלף מצאתי, אשר אלף נכנסים לחדר ואחד יוצא להוראה'. הרי שהבנת השגחתו יתברך, היא הסיבה לכל טוב, ואי ההבנה, היא הסיבה לכל רע, ונמצא, שהיא הקוטב אשר כל באי עולם מתגלגלים עליו, אם לשבט ואם לחסד.

מז. הרי לעיניך, שבעולמנו לא חסר לנו, אלא השגחה גלויה. כי אם היתה לנו השגחה גלויה היו כל באי עולם צדיקים גמורים. וגם היו דבקים בו יתברך בתכלית האהבה. כי ודאי לכבוד גדול היה זה לכל אחד ממנו, להתידד ולהתאהב בו יתברך בכל לב ונפש, ולהדבק בו תמיד, בלי אפילו הפסד רגע. אלא מתוך שאינו כן, אלא שגר מצוה בהאי עלמא ליכא, גם אין עוברי רצונו נענשים כלל לעינינו, אלא ה' יתברך מאריך אפים להם, ולא עוד אלא שלפעמים נדמה לנו ההיפך חס ושלום, כמו

כמה אופנים בהשגת ההשגחה

פנים. אלא שנחלקים לארבע, כי יש שתי בחינות בהשגחה של הסתר פנים, שהם: הסתר אחד, והסתר בתוך הסתר. ושתי בחינות בהשגחה של גילוי פנים, שהן: השגחה של שגר ועונש, והשגחת הנצחיות. כמו שיתבאר לפנינו בעזרת ה'.

מה. וכשנתבונן היטב בהשגת השגחה, הבאה להרגשת בני אדם, אנו מוצאים בהם ארבעה סוגים, שכל סוג וסוג מקבל השגחת ה' יתברך עליו במיוחד, באופן, שיש כאן ארבע בחינות של השגת ההשגחה, ובאמת הן רק שתיים, דהיינו: הסתר פנים וגילוי

הסתר פנים והסתר בתוך הסתר

וכשתסתכל בדברים תמצא, שמתחילה כתוב 'וחרה אפי' וגומר 'והסתרתי פני' וגומר, דהיינו הסתר אחד, ואחר כך כתוב, 'ומצאוהו רעות רבות וצרות' וגומר 'ואנכי הסתר אסתיר פני' וגומר, דהיינו הסתר כפול, וצריכים להבין הסתר כפול זה מהו.

מזו. והנה הכתוב אומר (דברים פרק לא פסוק יז), וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתי פני מהם והיה לאכל ומצאהו רעות רבות וצרות, ואמר ביום ההוא, הלא על כי אין אלקי בקרבי, מצאוני הרעות האלה. ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה, כי פנה אל אלהים אחרים.

גילוי פנים היינו - התגלות טובו הגדול

את ה' יתברך כי טוב הוא, ומדרך הטוב להיטיב, ולפיכך בשעה שה' יתברך הולך ומטיב עם בריותיו אשר ברא כמתנת ידו הרחבה, נבחן זה, שפניו יתברך מגולות לבריותיו, כי אז הכל יודעים ומכירים אותו בהיותו מתנהג כראוי לשמו יתברך, כמו שנתבאר לעיל בדבר ההשגחה הגלויה, עיין שם היטב.

מזו. ומתחילה נבין, מה הפירוש של הפנים של ה' יתברך, שהכתוב אומר עליו 'והסתרתי פני'. ותבין זה, בדומה לאדם, בשעה שרואה הפנים של חברו מכירו תיכף, מה שאין כן ברואהו דרך אחריו, כי אז אינו בטוח בהכרתו, ועלול להיות בספק אולי אחר הוא, ואינו חברו. וכן הדבר שלפנינו, כי הכל יודעים ומרגישים

הסתר פנים - בעת יסורים

ומכאובים בעולמו יתברך, הרי נבחן זה לאחורים של ה' יתברך, כי הפנים שלו, דהיינו מידת טובו

מח. אמנם בשעה שמתנהג עם בריותיו להיפך מהאמור, דהיינו בעת שמקבלים יסורים

ומכאובים, נמצא שהקדוש ברוך הוא מסתיר פניו יתברך, שהם מידת טובו השלמה, ורק אחוריו מגולים. ואז, צריכים להתחזקות גדולה באמונתו יתברך כדי להזהר מהרהורי עבירה חס ושלום, משום שקשה להכירו מאחוריו, כמבואר. וזהו הנקרא הסתר אחד.

השלמה, נסתרה מהם לגמרי, שאין מנהג זה מתאים לשמו יתברך. ודומה, לרואה את רעהו מאחוריו, שהוא עלול להטיל ספק ולחשוב אולי אחר הוא. וזה שאמר הכתוב, 'זכרה אפי וגומר והסתרת פני מהם' וגומר, כי בעת חרון האף, שהבריות מקבלים צרות

הסתר בתוך הסתר - תלית ההנהגה במקרה

נ. מה שאין כן לפני זה, שהכתוב מדבר רק מבחינת הסתר אחד, מסיים הכתוב, 'ואמר ביום ההוא, הלא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה'. כלומר, שמאמינים עוד בהשגחת שכר ועונש, ואומרים שהצרות והיסורים מגיעים להם מחמת שאינם דבוקים בה' יתברך, ככתוב, על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה, שזה נבחן שרואים עוד את ה' יתברך, אבל רק דרך אחוריו. ועל כן נקרא הסתר אחד, דהיינו הסתר הפנים בלבד.

מט. אמנם ברבות חס ושלום הצרות והמכאובים במידה מרובה ביותר, הנה גורם זה להסתר כפול, שנקרא בספרים, הסתר תוך הסתר, שפירושו שאפילו אחוריו יתברך אינם נראים חס ושלום, כלומר, שאינם מאמינים שה' יתברך כועס עליהם ומענישם, אלא תולים חס ושלום זאת במקרה ובטבע ובאים לידי כפירה בהשגחתו יתברך בשכר ועונש. וזה שאמר הכתוב 'ואנכי הסתר אסתיר פני' וגומר, כי פנה אל אלהים אחרים, דהיינו שבאים לידי כפירה, ופונים לעבודה זרה חס ושלום.

עוונות הנעשים מתוך הסתר אחד נקראים שגגות

נא. המורגשות לבריות, דהיינו הסתר ראשון, והסתר תוך הסתר. ההסתר

והנה נתבארו שתי הבחינות של תפיסת ההשגחה הנסתרת

לידי עבירה, עם כל זה, אפילו אז, נקראים בבחינת רשע שאינו גמור, כלומר, שהעבירות הללו דומות לשגגות, כי הגיעו להם מחמת ריבוי היסורים, שהרי בכללות המה מאמינים בשכר ועונש כאמור.

הראשון פירושו, הסתר פנים בלבד, והאחוריים מגולים להם, כלומר שמאמינים, שה' יתברך סיבב להם היסורים מחמת עונש, ואף על פי שקשה להם להכיר את ה' יתברך תמיד דרך אחוריו, כמבואר לעיל שבאים מחמת זה

עוונות הנעשים מתוך הסתר כפול נקראים זדונות

גמורים, משום שהם פוקרים ואומרים שה' יתברך אינו משגיח כלל על בריותיו, ופונים לעבודה זרה, כמו שכתוב, 'כי פנה אל אלהים אחרים', חס ושלום.

נב. והסתר תוך הסתר, שפירושו שאפילו אחוריו של הקדוש ברוך הוא נסתרו מהם, כי אינם מאמינים בשכר ועונש כנזכר לעיל, הנה העבירות שבידיהם נבחנות לזדונות, ונקראים רשעים

קודם צריך לעשות מה שבכוחו בבחינות ההסתר

אחוריו, בדומה לאדם הרואה רעהו מאחוריו שעלול להטיל ספק ולחשוב אולי אחר הוא. הנה בדרך זאת, נמצאת תמיד הבחירה בידי האדם, אם לקיים רצונו יתברך או חס ושלום לעבור על רצונו, כי הצרות והמכאובים שמקבל, מביאים לו את הספק במציאות השגחתו יתברך על בריותיו, כנזכר למעלה, אם כבחינה ראשונה,

נג. וצריכים לדעת, שכל ענין העבודה, הנוהגת בקיום התורה והמצוות בדרך הבחירה, נוהגת בעיקר בשתי הבחינות של ההשגחה המוסתרת האמורות. ועל הזמן ההוא, אומר בן הא הא, 'לפום צערא אגרא' (אבות סוף פרק ה). שהיות שהשגחתו יתברך אינה גלויה, ואי אפשר לראותו יתברך אלא בהסתר פנים, דהיינו רק דרך

עשה וגומר (קהלת פרק ט), כי לא יזכה לגילוי הפנים, שפירושו המידה השלימה של טובו יתברך בטרם שישתדל ויעשה, כל מה, שאך בידו ובכחו לעשות, ולפום צערא אגרא.

שהמה שגגות, אם חס ושלום כבחינה שניה שהמה זדונות, עיין שם היטב. ובין כך ובין כך, הוא נמצא בצער רב ויגיעה מרובה, ועל הזמן ההוא אומר הכתוב, כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך

רק אחר שעמל מתוך הסתר זוכה לגילוי פנים

ההשגחה הגלויה, דהיינו לגילוי פנים, ואז זוכה לתשובה שלימה, שפירושה ששב ומתדבק בה' יתברך בכל לב נפש ומאד, כמו שנמשך מאליו מצד ההשגחה של ההשגחה הגלויה.

נד. אמנם אחר שרואה ה' יתברך, שהאדם השלים מידת יגיעתו, וגמר כל מה שהיה עליו לעשות בכח בחירתו והתחזקותו באמונת ה' יתברך, אז עוזר לו ה' יתברך, וזוכה להשגת

השגת ההשגחה בשכר ועונש - גילוי פנים ראשון

כן להרגיש את טעמה המר של כל עבירה, גם כן בעוד בחיים חיתו. ומובן מאליו, שהזוכה להשגחה הגלויה הזאת, בטוח בעצמו שלא יחטא עוד, כמו שאדם בטוח שלא יחתוך באבריו ויגרום לעצמו יסורים נוראים. וכן בטוח בעצמו שלא יעזוב המצוה מלקיימה תיכף כשבאה לידו, כמו שהאדם בטוח, שלא יעזוב שום תענוג העולם הזה או ריוח גדול הבא לידו.

נה. והנה השגה זאת ותשובה זו האמורות, באות לו לאדם בשתי מדרגות, שהראשונה היא, השגת השגחת שכר ועונש בהחלט, ומלבד שמשגי בהשגחה ברורה את שכרה של כל מצוה לעולם הבא, זוכה גם כן להשיג התענוג הנפלא שבעת קיום המצוה, תיכף בעולם הזה. וכן מלבד שמשגי העונש המר, הנמשך מכל עבירה לאחר מיתתו, זוכה גם

בעל תשובה - שזכה לגילוי פנים

גילוי פנים כנזכר למעלה. וגילוי פנים זה שמצד ישועת ה' יתברך, מכונה בשם עדות, שהרי ישועתו יתברך בעצמו, להשגה הזו של שכר ועונש, היא המבטיחה לו שלא יחטא עוד, כמבואר לעיל. ונבחן על כן, שה' יתברך מעיד עליו. וזה שאמרו, 'היכי דמי תשובה', כלומר, מתי יהיה אדם בטוח שזכה לתשובה שלמה. ועל כן נתנו לו אות ברור, דהיינו, 'עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלו עוד', כלומר שיזכה לגילוי פנים, שאז ישועתו יתברך עצמו מעידה עליו שלא ישוב לכסלו עוד, כמבואר.

נו. ובזה תבין מה שאמרו זכרונם לברכה, 'היכי דמי תשובה, עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלו עוד'. שלכאורה הדברים מתמיהים, שאם כן, מי יעלה השמימה לשמוע עדותו של ה' יתברך, גם, לפני מי צריך ה' יתברך להעיד עדותו זאת, וכי לא מספיק שה' יתברך בעצמו יודע, שהאדם שבכל לבו ולא יחטא עוד. ומהמתבאר הדבר פשוט לגמרי, כי באמת אין האדם בטוח לחלוטין שלא יחטא עוד, בטרם שיזכה להשגת ההשגחה של שכר ועונש המבוארת, דהיינו

להכיר והרגיש בשכר ועונש הוא תשובה מיראה

והיסורים הרעים הנמשכים מהעבירות, אשר על כן בטוח בעצמו שלא יחטא כנזכר למעלה, על דרך שבטוח שלא יסבב לעצמו יסורים נוראים, אמנם סוף סוף, נמצאים התשובה והבטחון הזה, שהוא רק מחמת יראת העונשים הנמשכים מהעבירות, ונמצא

נז. והנה תשובה זו האמורה נקראת בשם תשובה מיראה, כי הגם ששב אל ה' יתברך בכל לב ונפש, עד שמעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלה עוד, כמבואר, עם כל זה הרי כל הבטחון הזה, שלא יחטא עוד, הוא מטעם השגתו והרגשתו את העונש

שכר ועונש חס ושלוש. אמנם מבחינת הסתר אחד, שפירושו שמאמין בהשגחת שכר ועונש, אלא שמתוך ריבוי היסורים בא לפעמים לידי הרהורי עבירה, כי אף על פי שמאמין שהיסורים הגיעו לו מחמת עונש, עם כל זה דומה לרואה את רעהו מאחוריו, שעלול להטיל ספק ולחשוב אולי אחר הוא, כנזכר למעלה עיין שם היטב, שהחטאים האלה המה רק שגגות, שמתוך שמאמין בכלל בהשגחת שכר ועונש, עיין שם.

שתשובתו היא רק מיראת העונש, ונקראת משום זה תשובה מיראה. נח. ועם זה מובנים דברי חכמינו זכרונם לברכה, שהעושה תשובה מיראה, זוכה שהזדונות נעשין לו כשגגות, ויש להבין, איך נעשה זה ועם הנזכר למעלה תבין היטב, כי נתבאר לעיל (אות נב דיבור המתחיל והסתר), שהזדונות שהאדם עושה המה נמשכים לו, מבחינת קבלת ההשגחה של ההסתר הכפול, שהוא הסתר בתוך הסתר, שפירושו, שאינו מאמין בהשגחת

השגת השגחת שכר ועונש עוקרת למפרע ההסתר הכפול

שעשה, ואגלאי מלתא למפרע, שהיתה לו אז טעות מרה. ולפיכך עוקר הזדונות האלה משורשם, אמנם לא לגמרי, אלא שנעשים לו לשגגות, כלומר בדומה לעבירות שעשה מבחינת הסתר אחד, שנכשל מחמת בלבול הדעת שהגיע לו מתוך ריבוי היסורים, שמעבירים את האדם מדעתו, שהמה נחשבים רק לשגגות כנזכר למעלה.

נט. ולפיכך, אחר שזכה לתשובה מיראה הנזכר למעלה, שפירושה בהשגה ברורה של השגחת שכר ועונש, עד שבטוח שלא יחטא, הנה נתקנת לו לגמרי, בחינת ההסתר בתוך הסתר, שהרי עתה רואה הוא בעליל, שיש השגחת שכר ועונש, וברור לו שכל ריבוי היסורים שהרגיש מעודו, היו לו לעונש מהשגחתו יתברך על החטאים

השגת השגחת שכר ועונש אינה עוקרת ההסתר הפשוט

שהיו, מבלי שום תיקון ושינוי כלל, שהרי גם אז האמין, שהצרות והיסורים באו לו מחמת עונש, כמו שאמר הכתוב, 'ואמר ביום ההוא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה', כנזכר למעלה עיין שם היטב.

ס. אמנם את הסתר הפנים הראשון, שהיה לו לפני זה, לא תיקן כלל בתשובתו זאת. רק מכאן ולהבא, אחר שזכה לגילוי פנים, כנזכר למעלה. אבל לשעבר, בטרם שזכה לתשובה, הרי נשאר לו הסתר הפנים וכל השגגות כמו

המשיג השגחת שכר ועונש הוא צדיק שאינו גמור ובינוני

ואילך, ראוי להקרא בשם צדיק, אמנם מתוך שלא תיקן לגמרי אלא את בחינת הסתר בתוך הסתר, אבל בחינת הסתר ראשון עדיין לא תיקן, אלא רק מכאן ואילך כנזכר למעלה, ונמצא שהזמן ההוא, דהיינו בטרם שזכה לתשובה, אינו ראוי עדיין להקרא בשם צדיק, שהרי אז נשאר לו הסתר הפנים כמו שהיה, ועל כן נקרא צדיק שאינו גמור, כלומר שעדיין יש לתקן את העבר שלו.

סא. ולכן עדיין לא נקרא צדיק גמור, כי הזוכה לגילוי פנים, שפירושו מידת טובו השלימה כראוי לשמו יתברך, (כנזכר למעלה, אות נה דיבור המתחיל והנה) הוא הנקרא בשם צדיק, להיותו מצדיק את השגחתו יתברך כמות שהיא באמת, דהיינו שנוהג עם בריותיו בתכלית הטוב ובתכלית השלימות, באופן, שמיטיב לרעים ולטובים. ועל כן, כיון שזכה לגילוי פנים מכאן

בינוני - שעומד בין היראה לאהבה

טובים, לזכות לתשובה מאהבה גם כן, אשר אז, יזכה לבחינת צדיק גמור, ולפיכך נמצא עתה, שהוא הבינוני בין היראה לאהבה, שעל

טב. ונקרא גם כן בינוני, משום שאחר שזכה על כל פנים לתשובה מיראה, נעשה מוכשר על ידי העסק השלם בתורה ומעשים

השגחת שכר ועונש, באופן שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלו עוד כנזכר למעלה, שזה נקרא תשובה מיראה, שהזדונות נעשו לו כשגגות, ונקרא צדיק שאינו גמור, וגם נקרא בינוני, כמבואר.

שם זה נקרא בינוני, מה שאין כן בטרם זה, לא היה מוכשר לגמרי אפילו להכין את עצמו לתשובה מאהבה.

סג. והנה נתבארה היטב המדרגה הראשונה של השגת גילוי הפנים, דהיינו, ההשגה והרגשת

דרגא שניה של גילוי פנים - הבנת בחינת הטוב והמטיב לרעים ולטובים

נתבארו כל ארבעת הבחינות של הבנת ההשגחה הנוהגים בבריות. אשר שלש הבחינות הראשונות, שהם: הסתר כפול, והסתר אחד, והשגת השגחת שכר ועונש, אינם אלא הכנות, שעל ידיהם יזכה האדם לבחינה הרביעית, שהיא השגת ההשגחה האמיתית הנצחית, שענינה יתבאר לפנינו בעזרת ה'.

סד. ועתה נבאר את המדרגה השנייה של השגת גילוי הפנים, שהיא השגת ההשגחה השלימה האמיתית הנצחית, שפירושה, שהשם יתברך משגיח על בריותיו בבחינת הטוב והמטיב לרעים ולטובים, אשר עתה הוא נקרא צדיק גמור, ותשובה מאהבה, אשר זוכה שהזדונות נהפכו לו לזכויות. והנה

למה לא די בהבנת שכר ועונש?

עוד, ולמה נקרא עדיין בינוני או צדיק שאינו גמור, ששמו מוכיח עליו שעדיין אין עבודתו רצויה בעיני ה' יתברך, ועדיין נמצא חסרון. ופגם בבחינת התורה והעבודה שלו.

סה. ויש להבין אמנם, למה לא די לו לאדם בחינה שלישית, שהיא השגת ההשגחה של שכר ועונש, שאמרנו, אשר כבר זכה שהיודע תעלומות מעיד עליו שלא יחטא

איך אפשר לצוות על אהבת ה'?

לשעבד ולכוף את עצמו בתרי"ב המצוות שיקיימן כהלכתן, שאז זוכה גם באהבת ה'.

סז. אמנם דבריהם אלו צריכים עוד לביאור רחב, כי סוף סוף לא היתה אהבת ה' צריכה להגיע לנו בבחינת מצוה, מאחר שאין לנו בה שום מעשה ושעבוד כלל מידינו אלא שבאה מאליה אחר שנשלמים בתרי"ב המצוות. ואם כן די לנו ומספיק לגמרי הציווי של תרי"ב המצוות, ולמה נכתבה מצות האהבה.

סו. ונקדים לברר מה שהקשו המפרשים על המצוה של אהבת ה', כי איך חייבה אותנו התורה הקדושה במצוה שאין בידינו לקיימה כלל, שהרי על הכל אפשר לו לאדם שיכוף את עצמו וישעבד את עצמו לקיימו, אבל על אהבה, אינם מועילים שום שעבוד וכפיה שבעולם. ותירצו, שמתוך שהאדם מקיים את כל תרי"ב המצוות כהלכתן, נמשכת לו אהבת השם מאליה, ולפיכך נחשבת לו כמו בידו לקיימה, שהרי יכול

כל הטבעים הוכנו לעבודת ה'

בסוד הכתוב ולא ידח ממנו נדח, אשר אז צריך להם לכולם, כדי להשתלם עמהם בדרכי קבלת השפע, ולהשלים חפץ ה'. וזה שאמרו כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וגומר (ישעיה פרק מג פסוק ז), וכן כל פעל ה' למענהו וגומר (משלי פרק טז פסוק ד), אלא שבינתים הוכן לו לאדם עולם מלא, כדי שכל אלו הנטיות והמדות הטבעיות שבו, יתפתחו וישתלמו

סח. וכדי להבין זאת, צריכים מקודם להבנה אמיתית במהותה של אהבת ה' עצמה. ויש לדעת, שכל הנטיות והמדות הטבעיות באדם לשמש עמהן כלפי חבריו, הגה כל אלו הנטיות והמדות הטבעיות כולן נחוצות לעבודת ה' יתברך, ומתחילה לא נבראו והוטבעו באדם, אלא רק משום תפקידן הסופי האמור, שהוא תכלית וסוף כל האדם,

העולם נחוצים ליחיד, שהמה המפתחים ומכשירים את נטיותיו ומדותיו, של כל אדם יחיד, עד שיוכשרו ויעשו לכלי שרת לעבודתו יתברך.

על ידי שיתעסק בהן עם הבריות, באופן, שיהיו ראויים לתכליתם וזה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה, חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, משום שכל בריות

כלי האהבה שמשמשים עמהם לאהוב חברו מיועדים לאהבת ה'

לא הוטבעו באדם אלא לשמו יתברך, כמבואר לעיל. וכשנתבונן במדות האהבה שבין איש לרעהו, נמצא בהן ארבע מדות של אהבה, זו למעלה מזו, כלומר, שתיים שהן ארבע.

סט. וכיון שכן, הרי יש לנו להבין את מהותה של אהבת ה', מתוך מדות האהבה, שהאדם נוהג בהן כלפי חברו, אשר בהכרח גם אהבת ה' מושפעת במדות אלו, כי מתחילה

יש אהבה שמבוססת על התענוג שמקבל מחבירו

אחד לחברו, אלא שאינם רוצים לזכור אותן, משום שעל כל פשעים תכסה אהבה. ומידה שנית היא, שמעודם עשו טובות ותועלת זה לזה, ושום זכר של נזק ורעה כלשהם איננו ביניהם מעולם.

ע. הראשונה היא אהבה התלויה בדבר, שפירושה, אשר מרוב טובה ותענוג ותועלת שקיבל מחברו, דבקה בו נפשו בו באהבה נפלאה. וכזה שתי מדות: מידה אחת, שבטרם שהכירו ונתאהבו זה בזה, גרמו רעות

יש אהבה שמבוססת על הכרת מעלת חבירו

שהכיר מעלת חברו, שהיא מצוינת ועולה בהפלגה גדולה על כל

עב. השניה היא, אהבה שאינה תלויה בדבר, שפירושה,

עדיין אהבתם שלימה וגדולה בהפלאה יתירה.

עג. מידה שניה באהבה שאינה תלויה בדבר, היא המידה הרביעית של האהבה בכללה, היא באה גם כן מהכרת מעלה שבחברו כנזכר למעלה, אלא נוסף על זאת עתה מכיר הוא כל עסקיו והליכותיו עם כל אדם, אף אחד מהם לא יחסר, ובדק ומצא שלא לבד שאין בהם שמץ דופי, אלא, טובתו מרובה עליהם לאין קץ, ועולה על כל המשוער והמדומה, ועתה היא אהבה נצחית ומוחלטת.

המשוער והמדומה, שמתוך כך דבקה נפשו בו באהבה רבה לאין קץ. וגם כאן, יש שתי מידות: מידה אחת היא, בטרם שמכיר כל הליכותיו ועסקיו של חברו עם אחרים שאז נבחנת אהבה זו לאהבה בלתי מוחלטת, משום שנמצא לחברו אילו עסקים עם אחרים, שבשטחיות נדמה כמי שגורם להם רעות ונוק מתוך התרשלות, באופן, שאם היה האוהב רואה אותם היתה נפגמת כל מעלתו של חברו, והיתה האהבה מתקלקלת ביניהם. אלא שעדיין לא ראה עסקיו אלה, ולכן,

צריך בתחילה אהבה התלויה בדבר ומשם יתעלה לאהבה שאינה תלויה בדבר

בדבר, ואחר שזכה בה על שלימותה, המידה הראשונה הזאת מסבכת לו לזכות במידה השניה, ואחר שזכה בה במידה השניה והגיע לסופה, הרי היא מסבכת לו לזכות במידה השלישית, וכן המידה השלישית למידה הרביעית, לאהבה הנצחית.

עד. והנה כל אלו ארבע המידות של האהבה, הנוהגות בין איש לרעהו, המה נוהגות גם כן בין האדם למקום. ולא עוד, אלא שהמה נעשו כאן באהבת ה', בבחינת מדרגות, על דרך סיבה ומסובב, ואי אפשר לזכות בשום אחת מהן, בטרם שיזכה למידה הראשונה של האהבה התלויה

איך אפשר לבוא לאהבות האלו?

נסתרות באותו זמן, כנזכר למעלה (אות מז דיבור המתחיל ומתחילה) עיין שם היטב, ולפיכך, מקבלים אז צער ויסורים עיין שם. אמנם נתבאר, שכל העסק בתורה ובעבודה דרך בחירה, נוהגים בעיקר בזמן ההוא של הסתר פנים, עיין שם. ואם כן איך יצויר, שיזכה למידה שניה של האהבה התלויה בדבר, שפירושה, שמעודו עד היום הזה עשה לו הנאה רק טובות מרובות ונפלאות, ולא גרם לו שום שמץ של רע כל שהוא, ואין צריך לומר, שיזכה למדרגה שלישית או רביעית.

עה. ולפי זה מתעוררת השאלה, איך יצויר לו לאדם לזכות למדרגה ראשונה של אהבת ה', שהיא מידה ראשונה של האהבה התלויה בדבר, שפירושה, אהבה הבאה מחמת רוב טובה שהשיג מהנאה, בעת שקיימא לן, שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. ומכל שכן לפי המתבאר, שכל אדם מוכרח לעבור, דרך שתי הבחינות הראשונות של ההשגחה בדרך הסתר פנים, שפירושה, שהפנים שלו יתברך, דהיינו, מידת טובו יתברך, שמדרך הטוב להיטיב, הן

עולמך 'תראה' בחיך ולא 'תקבל' בחיך

לשונם. ויש כאן להבין, למה לא אמרו עולמך תקבל בחיך, אלא רק תראה, ואם באו לברך, היה להם לברך בשלימות, דהיינו, שישגי ויקבל עולמו בחייו. ועוד יש להבין בכלל, למה לו לאדם לראות העולם הבא שלו בחייו, המצער הוא אשר אחריתו לחיי העולם הבא. ועוד, למה העמידו ברכה זו בראשונה.

עו. אמנם כן צללנו לתוך מים אדירים ולכל הפחות יש לנו להעלות מכאן מרגלית יקרה. ונבאר על כן מאמר חכמינו זכרונם לברכה (ברכות דף יז), 'כי הוו מפטרי רבנן מבי רבי אמי, ואמרי לה מבי רבי חנינא, אמרי ליה הכי: עולמך תראה בחיך, ואחריתך לחיי העולם הבא' וכולי, 'ופעמין ירוצו לשמוע דברי עתיק יומין', עד כאן

יתברך בסדרים הללו, אלא משום שהמה המוצלחים ביותר לתכלית הנרצית מהם, דהיינו, שיזכה האדם על ידיהם להתדבק בו יתברך כנזכר למעלה, כמו שכתוב, כל פעל ה' למענהו. ואם כן, יש להבין, איך יצוייר לאדם, ראיית עולמו בחייו.

עולמך תראה - גילוי השגחת הבורא

בחיך בראש הברכות, כי לפני זה, אינו זוכה אפילו לבחינת צדיק שאינו גמור.

עט. אמנם יש להבין, אם באמת יודע בעצמו, שכבר קיים כל התורה כולה, וכך כל העולם כולו הסכימו לו בזה, למה כל זה לא יספיק לו כלל, אלא שמושבע ועומד להחזיק את עצמו לרשע. ומשום, שחסרה לו המדרגה הנפלאה הזאת של פקיחת העינים בתורה, לראות עולמו בחייו, אתה מדמה אותו לרשע, דבר זה מתמיה ביותר.

עז. והנה קודם כל צריכים להבין, ראייה זו של העולם הבא שלו בחייו, איך היא. כי ודאי, שבעינים הגשמיות אין רואים שום דבר רוחני, גם אין מדרכו של ה' יתברך לשנות סדרי בראשית, כי כל סדרי בראשית מתחילתם, לא סדרם ה'

עח. ואומר לך שראייה זו מגיעה לו לאדם על ידי פקיחת עינים בתורה הקדושה, על דרך הכתוב "גל עיני" ואביטה נפלאות מתורתך. ועל דבר זה משיעיים לה לנשמה, בטרם ביאתה לגוף (נדה דף ל עמוד ב), אשר אפילו כל העולם יאמרו לך שצדיק אתה, תהיה בעיניך כרשע'. דהיינו בעיניך דוקא, פירוש כל עוד שלא זכית לפקיחת עינים בתורה, תחזיק את עצמך כרשע, ובל תשטה את עצמך מכח הפרסום שיש לך בכל העולם לצדיק, ובזה תבין גם כן, למה העמידו הברכה של עולמך תראה

עבודה שבזמן הסתר מעלה נחת רוח יותר מעבודת ההמלאכים

פ. אמנם כבר נתבאר ארבעת הדרכים של השגתם של בני האדם את השגחתו יתברך עליהם, שהן: שתים מבחינת הסתר הפנים,

שהן: שתים מבחינת הסתר הפנים,

מעבודתם בתורתו ומצוותיו, ביותר מהנחת רוח שלו מהמלאכים של מעלה, שאין להם בחירה, אלא שמוכרחים בשליחותם, כנודע. גם יש עוד טעמים מובהקים ביותר, שאין כאן המקום להאריך בהם.

ושתים מבחינת גילוי הפנים. ונתבאר הטעם של הסתרת הפנים מהבריות, שהיא בכוונה גדולה, כדי ליתן מקום לבני אדם להתייגע, ולעסוק בעבודתו יתברך בתורה ומצוות מבחינת בחירה, כי אז עולה נחת הרוח לפני המקום.

הסתרת הפנים הינו רק מעבר

טובים בזמן של הסתרת הפנים, כלומר, מזמן שעוסק מכח בחירה, כי אז יש לו צער מתוך התחזקותו באמונתו יתברך בקיום רצונו, וכל השכר של האדם אינו נמדד, אלא לפי הצער שסובל מקיום התורה והמצוה, כדברי בן הא הא, לפום צערא אגרא.

פא. ועם כל השבח האמור על בחינת הסתר פנים, איננה נחשבת לשלימות, אלא לבחינת מעבר בלבד. כי היא המקום, שמשם זוכים לכל השלימות המקווה, דהיינו, שכל שכר מצוה המוכן לאדם, אינו זוכה בה, אלא מתוך יגיעתו בתורה ומעשים

בעת ההסתרת אי אפשר שלא יבוא פעם לידי עבירה

יבא פעם לידי עבירה, כנזכר למעלה (אות נג דיבור המתחיל וצריכים עיין שם היטב), ולא בלבד שאין בידו לקיים כל תרי"ג המצוות, משום, שאין האהבה באה בדרך הכפיה והאונס, אלא אפילו בתרי"ב מצוות גם כן אינו שלם, כי אפילו, היראה שלו אינה קבועה כהלכתה,

פב. ולפיכך, מוכרח כל אדם לעבור ה'מעבר' הזה, של הזמן מהסתרת הפנים, וכשמשלים זה, אז זוכה להשגת ההשגחה הגלויה, דהיינו, לגילוי הפנים כנזכר למעלה. ובטרם שזכה לגילוי הפנים, ואף על פי שרואה את האחוריים, אי אפשר לו שלא

יכול לקיים כהלכתן, וזה סוד לא לנצח יר"ב וכולי, אלא סופו לזכות לגילוי הפנים, כאמור.

כנזכר למעלה. וזה סוד, אשר תורה היא בגימטריא תר"א (שכל גימטריא הוא סוד אחריים) שאפילו תר"ב אינו

הבהירות בהשגחת שכר ועונש תסייענו לקיים מצוות ולברוח מעבירה

סכום גדול, אף על פי שעתיד הריוח להגיע לידו לאחר זמן רב, מכל מקום אם הוא בטוח בלי שום צל של ספק קל, שהריוח יגיע לידו בזמן, הרי אצלו השמחה שוה, כמו שהגיע לידו תיכף.

פה. ומובן מאליו, שהשגחה גלויה כזאת מעידה עליו שמכאן ואילך יתדבק בתורה ומצות בכל לב ונפש ומאד, וכן שיפרוש ויברח מהעבירות כמו שבורח מפני אש, ואף על פי שאינו עוד צדיק גמור כנזכר למעלה, משום שלא זכה עדיין לתשובה מאהבה, מכל מקום, הדביקות הגדולה שלו בתורה ומעשים טובים עוזרת לו לאט לאט, לזכות גם כן בתשובה מאהבה, דהיינו המדרגה השניה של גילוי פנים, ואז יכול לקיים כל תר"ג המצוות בשלימות, ונעשה צדיק גמור.

פג. והנה, מדרגה ראשונה של גילוי הפנים, שהיא השגחת השגחת שכר ועונש בכירור המוחלט, אין זו באה לו לאדם, אלא על ידי ישועתו יתברך, שזוכה בפקחת עינים בתורה הקדושה, בהשגה נפלאה, ונעשה כמעייין המתגבר כמאמר רבי מאיר (אבות פרק ו) ובכל מצוה שבתורה הקדושה, שכבר קיים אותה מתוך היגיעה מבחירתו, זוכה ורואה בה את שכר המצוה המיועד לו לעולם הבא. וכן ההפסד הגדול שבעבירה.

פד. ואף על פי, שעדיין לא הגיע השכר לידו, כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, עם כל זה מספיקה לו ההשגה הברורה הזאת מכאן ואילך, להרגיש התענוג הגדול בעת עשיית כל מצוה, כי כל העומד לגבות כגבוי דמי. למשל, כסוחר שעשה עסק והרויח בו

מה הכוונה שיהיה בעיניו כרשע?

שאפילו אתה יודע בעצמך שצדיק אתה, וכולי.

וביותר קשה, הלא גמרא מפורשת היא (ברכות דף סא), 'אמר רבא, לידע איניש בנפשיה אם צדיק גמור הוא אם לאו', עד כאן לשונו. הרי, שיש חיוב ומציאות להיות באמת צדיק גמור, ולא עוד, אלא מחוייב לחקור ולידע בעצמו את האמת הזו, ואם כן, איך משביעים את הנשמה שתמיד תהיה בעיניה כרשע, ושלא תדע לעולם את האמת בעצמה, אחר שחכמינו זכרונם לברכה חייבו את ההיפך, כמבואר.

פו. ועתה מובן לנו היטב, מה שהקשינו בענין השבועה, שמשביעין את הנשמה טרם ביאתה לעולם הזה, אשר אפילו כל העולם אומרים לך צדיק, אתה, תהיה בעיניך כרשע, שהקשינו, מאחר שהעולם כולו מסכימים עמו שהוא צדיק, למה מחויב להחזיק עצמו כרשע, וכל העולם כולו לא יהיה נאמן לו. ויש עוד להוסיף להקשות על הלשון 'ואפילו כל העולם כולו אומרים' וכולי, מה ענין העדות של העולם כולו לכאן, והלא האדם יודע בעצמו יותר מכל העולם כולו, והיה לו להשביעו

כל עוד אין לו יראה ואהבה אינו יכול להקרא צדיק

ביותר שבתורה, שהן אהבה ויראה. שאפילו לזכות ליראה בשלימות, דהיינו, באופן שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלו עוד, מחמת רוב יראתו, מהעונש וההפסד של העבירה, כנזכר למעלה, הנה, זה לא יצוייר לאדם כלל, בטרם שיזכה להשגה שלימה וברורה ומוחלטת, בהשגחת שכר

פז. אמנם, הדברים מדוייקים מאד, כי האדם עצמו, כל עוד שלא זכה לפקירת עינים בתורה בהשגה נפלאה, עד שיספיק לו להשגה ברורה בהשגת שכר ועונש, הנה ודאי שלא יוכל לרמות את עצמו בשום אופן, להחזיק את עצמו כצדיק, כי מרגיש בהכרח, שחסרים לו שתי המצוות הכוללות

לומר לאהבה, שענינה לגמרי מחוץ לגדר יכלתו, להיותה תלויה באבנתא דליכא, ושום יגיעה וכפיה אינה מועילה לו כאן.

ועונש, דהיינו, הזכיה של מדרגה ראשונה של גילוי פנים, המגיעה לו לאדם על ידי פקחת עינים בתורה, כנזכר למעלה. ואין צריך

כל העולם כולו אומרים היינו - שמקיים תרי"א מצוות

אהבה ויראה גם כן. ומתוך שטבע האדם מחייב להאמין לעולם, הריהו עלול מאד ליפול לטעות מרה, לפיכך, משביעים את הנשמה על זה, עוד טרם ביאתה לעולם הזה, והלואי שיועיל לנו. אמנם, האדם כשהוא לעצמו מחוייב ודאי לחקור ולידע בנפשו אם צדיק גמור הוא, כנזכר למעלה.

פח. ולפיכך, לשון השבועה היא 'ואפילו כל העולם אומרים לך שצדיק אתה' וכולי, כי שתי המצוות האלו אהבה ויראה הן מסורות רק לאדם עצמו, ואין אחד מבני העולם זולתו, יכול להבחין בהן ולדעת אותן. ולפיכך, כיון שרואים אותו שלם בתרי"א מצוות, מיד אומרים, שמן הסתם יש לו המצוות של

קנין אהבה התלויה בדבר - בבהירות בשכר המצוה

תראה בחיך, ואחריתך לחיי העולם הבא, דהיינו, להורות ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אלא, בעולם הבא. אמנם, לראות ולידע ולהרגיש שכר המצוה העתיד לבא בעולם הבא, הוא מוכרח באמת לדעת זה בביורור גמור, בעוד בחיים חיתו, דהיינו, על ידי השגתו הנפלאה בתורה

גם מובן היטב מה שהקשינו לעיל בדבר זכיית האהבה. הקשינו, איך אפשר לזכות אפילו למדרגה ראשונה של אהבה, בה בשעה שקיימא לן שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, עיין שם היטב. ועתה מובן היטב, שהרי, אינו צריך לקבל ממש, את שכר המצוה בחייו, כי על כן דייקו, עולמך

לקיום תורה ומצוות כהלכתן, באופן שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלו עוד, כנזכר למעלה (אות נו דיבור המתחיל ומהמתבאר) עיין שם היטב.

כנזכר למעלה, כי אז זוכה על כל פנים, לבחינת האהבה התלויה בדבר, שהיא מדרגה ראשונה של היציאה מהסתר פנים, וביאתו לגילוי פנים, המוכרחת לו לאדם

קנין אהבה שאינה תלויה בדבר - בהשגה שהוא טוב ומטיב לרעים ולטובים

השגחתו יתברך על העולם מתוך נצחיותו ואמיתיותו, דהיינו, שהוא טוב ומיטיב לרעים ולטובים, וזוכה לאהבה שאינה תלויה בדבר, שאז הזדונות נעשים לו כזכויות, ומשם ואילך נקרא צדיק גמור, כי יכול לקיים התורה והמצוות באהבה ויראה, ונקרא גמור, כי יש לו כל תרי"ג המצוות בשלימות.

צ. ומעתה, מתוך שמתאמץ בשמירת התורה והמצוות מבחינת אהבה התלויה בדבר, הבאה לו מידיעת השכר העתיד לו בעולם הבא, מבחינת כל העומד לגבות כגבוי דמי, כנזכר למעלה (אות פד דיבור המתחיל ואף על פי), אז הולך וזוכה למדרגה השנייה של גילוי הפנים, שהיא בחינת

צדיק שאינו גמור - שאהבתו אינה שלימה

מצות האהבה, כמבואר, והוא אינו גמור ודאי, שהרי צריך לגמור בהכרח מספר תרי"ג המצוות, שהן בהכרח הפסיעה הראשונה על מפתן השלימות.

צב. ובכל האמור, יתבארו לנו היטב הקושיות המפורשות, שהקשו, איך חייבה אותנו התורה במצות האהבה, בשעה שהמצוה

צא. ומיושב גם כן מה שהקשינו לעיל, בזוכה בבחינה שלישית של ההשגחה, דהיינו, השגחת שכר ועונש, שכבר יודע תעלומות מעיד עליו שלא ישוב לכסלו עוד, ועם כל זה נקרא עדיין רק צדיק שאינו גמור, עיין שם. ועתה מובן היטב, כי סוף סוף עדיין חסרה לו מצוה אחת, דהיינו

וכן, 'לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות שלא לשמה, כי מתוך שלא לשמה בא לשמה' (סנהדרין דף קה עמוד ב). וכן שעל דבר זה מעיד הכתוב, ומשחרי ימצאוני (משלי פרק ח פסוק יז).

הזאת איננה כלל בידינו לעסוק ולנגוע בה אפילו במגע כל שהוא. עיין שם היטב. ועתה, תבין ותראה, שעל הדבר הזה, הזהירונו חכמינו זכרונם לברכה 'יגעתי ולא מצאתי אל תאמן',

יגעתי - בתורה, ומצאתי - השגחת ה'

וסובב על מציאת פניו של ה' יתברך, על דרך שאיתא בזוהר שאינם מוצאים אותו יתברך, אלא רק בתורה, כלומר, שעל ידי יגיעה בתורה, זוכים למצוא גילוי הפנים של ה' יתברך, ולפיכך דייקו חכמינו זכרונם לברכה בדבריהם, ואמרו יגעתי ומצאתי תאמן: כי היגיעה היא בתורה, והמציאה היא בגילוי הפנים של השגחתו יתברך (כנזכר למעלה אות מז דיבור המתחיל ומתחילה). ובכונה לא אמרו, יגעתי וזכיתי תאמן או יגעתי וקניתי, כי אז היה מקום לטעות בדברים, שהזכיה או הקנין סובבים על קנין התורה בלבד, ולפיכך דייקו בלשון מצאתי להורות, שהכונה היא על דבר נוסף על קנין התורה, דהיינו, מציאת גילוי פניו של השגחתו יתברך, כמבואר.

צג. וזהו לשון חכמינו זכרונם לברכה (מגילה דף ו עמוד ב), 'אמר רבי יצחק, אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי, אל תאמן, לא יגעתי ומצאתי, אל תאמן, יגעתי ומצאתי, תאמן. הני מילי בדברי תורה, אבל במשא ומתן סייעתא דשמיא הוא'.

והנה, הקשינו (לעיל אות נו דיבור המתחיל ונבין) על מה שאמרו יגעתי ומצאתי תאמן, שהלשון לכאורה סותרת את עצמה, כי יגיעה נופלת על קנין, ומציאה נופלת על דבר שמגיע לו בלי טורח כלל ובהסח הדעת, והיה לו לומר, יגעתי וקניתי, עיין שם. אמנם תדע, שלשון מציאה זו שמזכירים כאן, הכונה היא על לשון הכתוב "ומשחרי ימצאוני",

כדי למצוא השגחת ה' צריך יגיעה בתורה

תיכף מוצא אותו, כי כן מורה הלשון ומשחרי, והיה אפשר לחשוב, שאין צריך לזה יגיעה כל כך, ואפילו איש פחות, שאינו מוכן ליתן על זה שום יגיעה, גם הוא ימצא אותו יתברך. לזה הזהירונו חכמינו זכרונם לברכה, שאל תאמין לפירוש כזה, אלא, היגיעה היא הכרחית כאן, ולא יגעתי ומצאתי אל תאמן.

צד. ובזה מתיישב גם כן מה שאמרו, 'לא יגעתי ומצאתי, אל תאמן', כי לכאורה תמוה מי פתי יעלה על דעתו, שאפשר לזכות בתורה בלי שיהיה צריך להתיגע עליה. אלא, מתוך שהדברים סובבים על הכתוב ומשחרי ימצאוני (משלי פרק ח פסוק יז), שהמשמעות היא כל מי שהוא, קטן כגדול, המבקש אותו יתברך,

תורת חיים - שמתגלה אור פני מלך

הטוב, ועל כן, החיים נמשכים לאותם הענפים הדבקים במקורם, שזה אמור באותם שהתייגעו ומצאו אור פניו יתברך בתורה, דהיינו שזכו לפקחת עינים בתורה בהשגה הנפלאה, עד שזכו לגילוי הפנים, שפירושו, השגת ההשגחה האמיתית הראויה לשמו יתברך הטוב, ושמדרך הטוב להיטיב, כנזכר למעלה (אות נה דיבור המתחיל והנה) עיין שם היטב.

צה. ובזה תבין, למה נקראת התורה בשם חיים, כמו שכתוב, ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב וגומר (דברים פרק ל פסוק טו), וכן ובחרת בחיים וגומר, וכן כי חיים הם למצאיהם (משלי פרק ד פסוק כב), כי דבר זה נמשך לה מהכתוב, כי באור פני מלך חיים (משלי פרק טז פסוק טו). בהיות שה' יתברך הוא מקור כל החיים וכל

בדביקות מאהבה נשפע חיים רוחניים בלי הפסק

מקיום המצוה כהלכתה, כמו אדם שאינו יכול לפרוש את עצמו

צו. והזכאים הללו, כבר אינם יכולים לפרוש את עצמם

אליהם באהבה טבעית, בצנורות הטבעיים המוכנים לו לאדם מטבע הבריאה, כי עתה נמצא הענף דבוק בשרשו כראוי, והחיים מושפעים לו בשפע רב ממקורו בלי הפסק, ועל שם זה נקראת התורה בשם חיים.

מתענוג נפלא שהגיע לידו, וכן בורחים מפני העבירה כבורח מפני הדליקה (כנזכר למעלה אות נה דיבור המתחיל והנה) עיין שם היטב. ועליהם נאמר ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום, להיות אהבתו יתברך מגיעה ומושפעת

תורה לשם תורת חיים

שנקראת אור הפנים (כנזכר למעלה אות מז דיבור המתחיל ומתחילה). וכל אדם מוכשר לזה, כמו שכתוב ומשחרי ימצאוני, וכמו שאמרו 'יגעתי ולא מצאתי אל תאמן', וכלום חסר לו לאדם בדבר זה, רק היגיעה בלבדה, וזה שאמרו, 'כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים' (תענית דף ז עמוד א), דהיינו, רק שיתן דעתו ולבו לזכות לחיים, שזהו פירושו של לשמה, כמבאר.

צז. ולפיכך הזהירונו חכמינו זכרונם לברכה במקומות הרבה, על תנאי המחוייב בעסק התורה, שיהיה לשמה דוקא, דהיינו, באופן שיזכה על ידיה לחיים, כי תורת חיים היא, ולדבר זה היא ניתנה לנו, כמו שכתוב, 'ובחרת בחיים'. ולפיכך, מוכרח כל אדם, בשעת העסק בתורה, להתייגע בה וליתן דעתו ולבו, למצוא בה את 'אור פני מלך חיים', דהיינו, השגת ההשגחה הגלויה,

מצוות אהבת ה' - בידינו היא

בדרך כפיה ושעבוד, שאין זו קושיא כלל, כי הוא לגמרי בידינו, שהרי אפשר לכל אדם להתייגע בתורה, עד שימצא השגת השגחתו

צח. עתה תראה, שמה שהקשו המפרשים על מצות האהבה, לומר, שהמצוה הזאת איננה בידינו, משום שאין האהבה באה

צט. ומהמתבאר תבין גם כן, מה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה, 'כל העוסק בתורה שלא לשמה תורתו נעשית לו סם המות' (תענית דף ז עמוד א). גם על מה שאמרו על הכתוב, 'אכן אתה אל מסתתר, שהקדוש ברוך הוא מסתיר את עצמו בתורה, שהקשינו (לעיל אות מא דיבור המתחיל והנה), שהדעת נותנת שה' יתברך מוסתר דוקא במילי דעלמא ובהבלי העולם הזה, שהמה מחוץ לתורה, ולא בתורה עצמה, שרק שם מקום הגילוי בלבד. ועוד הקשינו, הסתר זה, שהקדוש ברוך הוא מסתיר עצמו כדי שיחפשוהו וימצאו אותו כמו שאמרו בזוהר, כל זה למה לי.

יתברך הגלויה, כמו שאמרו זכרונם לברכה, 'יגעתי ומצאתי תאמין', וכשזוכה להשגחה הגלויה, כבר האהבה נמשכת לו מאליה בצנורות הטבעיים, כמו שכתבנו לעיל. ומי שאינו מאמין, שאפשר לו לזכות לזה על ידי יגיעתו, יהיה זה מטעם שיהיה, נמצא בהכרח שאינו מאמין חס ושלום בדברי חכמינו זכרונם לברכה, אלא מדמה לעצמו, שהיגיעה אינה מספקת לכל אדם, שהיא בניגוד למה שאמרו 'יגעתי ולא מצאתי אל תאמין'. וכמו כן בניגוד לדברי הכתוב, שאומר ומשחרי ימצאונני, דהיינו ומשחרי דייקא, יהיה מי שיהיה, כקטן כגדול. אמנם, ליגיעה הוא צריך ודאי.

ההסתר - כדי שיתגלה

הדעת, שה' יתברך רוצה להשאר חס ושלום, בבחינת השגחה של הסתר פנים מבריותיו, אלא בדומה לאדם שמסתיר את עצמו בכונה, כדי שחברו יחפש אחריו וימצאהו, כן ה' יתברך, בשעה שנוהג עם בריותיו בהסתר פנים, זה רק משום שרוצה, שהבריות יבקשו את גילוי

ק. ומהמתבאר תבין היטב, שהסתר זה שהקדוש ברוך הוא מסתיר את עצמו כדי שיבקשוהו, פירושו, דבר הסתר הפנים, שנוהג עם בריותיו, בשתי הבחינות: הסתר אחד, והסתר בתוך הסתר (כנזכר למעלה אות נד דיבור המתחיל אמנם). ומשמיענו הזוהר, שאל יעלה על

בהסתר פנים, באופן, שכל ההסתר הוא רק הכנה בעלמא אל גילוי הפנים, כמבואר לעיל (אות נה דיבור המתחיל והנה).

פניו, וימצאו אותו. כלומר, משום שאין שום דרך ומבוא לבריות, שיוכלו לזכות באור פני מלך חיים, אם לא היה נוהג עמהם מתחילה

מסתתר בתורה - כשעדיין לא רואה גילוי פנים

מחמת העבירות ומיעוט התורה שבידו. מה שאין כן השני, קשה לו ביותר לדון את קונו לכף זכות, שהרי לפי דעתו, אינו ראוי לעונשים קשים כל כך, ולא עוד, אלא שרואה שחבריו הגרועים ממנו, אינם סובלים כל כך, על דרך הכתוב רשעים ושלוי עולם השגו חיל, וכן לשוא זכיתי לבבי.

קא. וזה שאמרו, שהקדוש ברוך הוא מסתיר את עצמו בתורה. כי ענין היסורים והצער, שהאדם משיג בשעת הסתר הפנים, אינו דומה, באדם שיש בידו עבירות ומיעט בתורה ומצוות, לאדם שהרבה בתורה ומעשים טובים, כי הראשון מוכשר ביותר לדון את קונו לכף זכות, דהיינו, לחשוב שהיסורים הגיעו לו,

העוסק בתורה - מתווסף לו הסתר כדי להתיגע

שהוא מרגיש ביותר על ידי התורה אינו, אלא כבחינת כרוזים, אשר התורה הקדושה בעצמה, קוראת אליו על ידי זה, ומעוררתו להזדרז ביותר, ולמהר ליתן את סכום היגיעה הנדרש ממנו, בכדי לזכותו, תיכף לגילוי הפנים, כחפץ ה', והבן מאד.

ומכאן תראה, אשר כל עוד שהאדם אינו זוכה להשגחה של גילוי פנים, נמצא, שהתורה והמצוות שהרבה, מכבידים לו הסתר הפנים במידה מרובה. וזה שאמרו, אשר הקדוש ברוך הוא מסתיר עצמו בתורה, ודו"ק כאן. ובאמת, כל הכובד הזה

בשלא לשמה בא לסם המות מחמת תוספת הסתר

שמרבה, מוסיפה לו הסתר פנים במידה מרובה, עד שנופל חס ושלום להסתר תוך הסתר. שהוא בחינת מות, להיות מנותק לגמרי משורשו, ונמצא שתורתו נעשית לו סם המות.

קב. וזה שאמרו שכל הלומד שלא לשמה, תורתו נעשית לו סם המות, כי מלבד שאינו יוצא מבחינת הסתר פנים לגילוי פנים, שהרי לא כיוון דעתו להתייגע ולזכות לו, הנה עוד התורה

תורת הנגלה והנסתר - שה' מסתתר ומתגלה בתורה

ולפיכך, אמרו המקובלים, וכן איתא בסידור הגר"א, אשר סדר השגת התורה, מתחילה בסוד ומסיימת בפשט, דהיינו כאמור, שעל ידי היגיעה הרצויה שהאדם מתייגע מתחילתו בתורת הנסתר, זוכה על ידיה לתורת הנגלה שהיא הפשט, כמבואר לעיל היטב, הרי שמתחיל בנסתר שנקרא סוד, וכשזוכה מסיים בפשט.

קג. ובזה מתבארים שני השמות הנוהגים בתורה, שהם: נגלה, ונסתר, שיש להבין ענין תורת הנסתר למה לי, ולמה אין כל התורה מגולה. אמנם יש כאן כונה עמוק, הכי תורת הנסתר מרמזת, אשר ה' יתברך מסתתר בתורה, כמבואר לעיל, ועל שם זה נקראת תורת הנסתר. ונגלה נקראת משום, שה' יתברך מתגלה על ידי התורה, כנזכר למעלה.

בהשגת שכר המצוה יבוא לדרגא ראשונה של אהבה

שאף על פי ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, מכל מקום השגת שכר המצוה, ישנה גם בהאי עלמא, הבאה לו לאדם על ידי פקיעת עינים בתורה וכולי, וכנזכר

קד. ונתבאר היטב מה שהקשינו לעיל (אות עה דיבור המתחיל ולפי זה), איך אפשר לזכות למדרגה ראשונה של אהבה, שהיא בחינת האהבה התלויה בדבר, כי נודענו,

לנבראיו כידו המלאה הטובה והרחבה יתברך, שמתוך רוב הטובה שמשגיג, מתגלה בינו לבין המקום יתברך אהבה נפלאה, המושפעת אליו בלי הפסק, באותם הדרכים והצנורות שבהם מתגלה האהבה הטבעית וכולי, כנזכר למעלה.

למעלה, אשר ההשגה הברורה הזאת, דומה לו לגמרי, כמו שמקבל שכר המצוה תיכף על המקום, כנזכר למעלה (אות פד דיבור המתחיל ואף על פי) עיין שם היטב, שמשום זה, מרגיש הטבתו הנפלאה הכלולה במחשבת הבריאה, שהיא כדי להנות

גם הבא לגילוי פנים, איך ירגיש שמעולם עשה לו ה' רק טוב

אשר ירגיש וידע, שה' יתברך עשה לו טובות נפלאות תמיד, מעת הולדו ואילך, ולא עשה לו שום גרם של רע כל שהוא, מעודו ולתמיד, שהיא בחינה שניה של אהבה (כנזכר למעלה אות ע דיבור המתחיל הראשונה).

קו. וכדי להבין זאת, לדברי חכמינו זכרונם לברכה אנו צריכים, שאמרו שהעושה תשובה מאהבה נעשו לו הזדונות כזכויות. פירוש, שה' יתברך, לא בלבד שמוחל לו הזדונות, אלא כל זדון ועבירה שעשה, מהפך ה' יתברך למצוה.

קה. אמנם כל זה מגיע לו מעת השגתו ואילך, אבל כל בחינת היסורים, מחמת השגחת הסתר הפנים שסבל בטרם שזכה לגילוי פנים האמור, אף על פי שאינו רוצה לזכור אותם, כי 'על כל פשעים תכסה אהבה', אמנם נחשבים ודאי לפגם גדול, אפילו מבחינת אהבה שבין הבריות (כנזכר למעלה אות ע דיבור המתחיל הראשונה) ואין צריך לומר כלפי אמיתיות השגחתו יתברך, להיותו טוב ומיטיב לרעים ולטובים. ולפיכך יש להבין, איך אפשר לו לאדם לזכות לאהבתו יתברך בבחינה כזו,

בזה שידוע שהעבירות נעשו מצוות ישמח בהסתר שהביא לעבירה

אצל אדון אחד, שהיה האדון אוהבו כנפשו, וקרה פעם, שהאדון נסע לדרכו, והניח עסקיו ביד ממלא מקומו, והאיש הזה היה שונא ישראל, מה עשה, נטל ליהודי והלקה אותו חמש מכות בפרהסיא לעיני כולם, כדי להשפילו היטב. וכאשר חזר האדון, הלך אליו היהודי, וסיפר לו כל שקרה לו. ויחר אפו מאד, ויקרא לממלא המקום, ויצוהו לתת ליהודי תיכף על יד, אלף אדומים בעד כל מכה שהלקהו. נטלם היהודי ושב לביתו, מצאה אותו אשתו בוכה, אמרה לו בחרדה רבה, מה קרה לך עם האדון. סיפר לה, אמרה לו, אם כן למה אתה בוכה. אמר לה, אני בוכה משום שלא הלקה לי אלא חמש מכות, והלואי היה נותן לי לכל הפחות עשר מכות, כי עתה היו לי עשרת אלפים אדומים.

קט. והנה הראית לדעת, אשר אחר שזכה האדם למחילת עוונות, בדרך שהזדונות נעשו לו

קז. ולפיכך, אחר שזכה האדם להארת פנים במידה כזו, שכל עבירה שעשה, אפילו אותן שעבר במזיד, היא נהפכת ונעשית לו למצוה, הנה נמצא מחמת זה, ששש ושמח, על כל רגשי היסורים והמכאובים המרים, והטרדות המרובות שעברו עליו מעודו, מעת היותו נתון בשתי הבחינות של הסתר הפנים הנזכר למעלה, כי המה, הם שגרמו והביאו לו את כל הזדונות הללו, שנהפכו לו עתה למצוות, מסיבת הארת פניו יתברך המפליא פלאות כנזכר למעלה, וכל צער וטרדה שהעבירו אותו על דעתו, ונכשל בשגגות, כבהסתר הראשון, או שנכשל בזדונות, כבהסתר הכפול (כנזכר למעלה אות נב דיבור המתחיל והסתר), נהפך ונעשה לו עתה, לבחינת גרם והכנה רגילה, לקיום מצוה, ולקבל עליה שכר גדול ונפלא לנצח. ונהפך לו על כן, כל צער לשמחה גדולה, וכל רעה לטובה נפלאה.

קח. וזה דומה, למעשה שמספר העולם, על יהודי נאמן בית

מעודו ולתמיד (כנזכר למעלה אות ע דיבור המתחיל הראשונה). באופן, שתשובה מאהבה, והתהפכות הזדונות לזכויות, באים כאחד, כדברי חכמינו זכרונם לברכה הנזכרים למעלה.

כזכויות, הנה אז זוכה גם כן לבא עם ה' יתברך, בבחינת אהבה במדרגה השניה, אשר הנאהב לא גרם לאוהבו מעודו שום רע, ואפילו צל של רע, אלא הולך ועושה לו טובות מרובות ונפלאות

איך מגיעים לאהבה שאינה תלויה בדבר?

עבירה אחת, אוי לו שהכריע את עצמו לכף חובה, שנאמר וחוטא אחד וגומר. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, לפי שהעולם נידון אחר רובו, והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עבר עבירה אחת, אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה, שנאמר וחוטא אחד וגומר. בשביל חטא יחידי שעשה זה, אבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה.

קי. ועד כאן לא ביארנו, אלא בחינת האהבה התלויה בדבר, בשתי דרגותיה, אבל עדיין צריך להבין, איך זוכה האדם לבא עם קונו יתברך, בשתי הבחינות של האהבה שאינה תלויה בדבר. ובדבר הזה, צריכים להבין היטב דברי חכמינו זכרונם לברכה, במה שאמרו (קידושין דף מ עמוד ב), 'תנו רבנן, לעולם יראה אדם את עצמו, כאלו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע עצמו לכף זכות, עשה

מה כוונת רבי אלעזר ברבי שמעון?

אמור רק באותם שחציים חייב וחציים זכאי, שמזה אין רבי אלעזר ברבי שמעון מדבר כלל, והעיקר חסר מהספר. ורש"י זכרוננו לברכה פירש דבריו, שטובבים על דברי

קיא. ולכאורה הדברים הללו מוקשים מתחילתם עד סופם, כי אומר שהעושה מצוה אחת, תיכף מכריע לכף זכות, בשביל שנידון אחר רובו. הלא זה

זכאים עיין שם היטב, אמנם העיקר חסר מהספר. ועוד, למה שינה לשונו, ולמה אינו מדבר כמו הלשון של תנא קמא, אם המשמעות היא אחת.

תנא קמא, שאומר, לעולם יראה אדם את עצמו כאלו חציו חייב וחציו זכאי, ורבי אלעזר מוסיף, שיראה כן גם את העולם כולו, כאלו הם חציים חייבים וחציים

וכי בעל עבירה יראה עצמו חציו זכאי וחציו חייב?!

הוא ממציאות אמיתית, ולא באיזה דמיון כוזב, שהאדם צריך לדמות את עצמו ולעולם.

קיג. וכן תמוה, היתכן שאין בכל דור ודור אנשים הרבה, שעושים מצוה אחת, ואיך העולם מוכרע לכף זכות. כלומר, שאין המצב משתנה כלל, אלא עולם כמנהגו נוהג. אלא, שצריכים כאן לעמקות יתירה, כי הדברים על פי שטחיותם אין להם שום הבנה.

קיב. וביותר קשה על הדבר גופו, שהאדם יראה את עצמו כאלו הוא רק מחצה חייב, שזה פלא, אם האדם יודע את עונותיו המרובים, ישקר בעצמו לומר, שהוא מחצה על מחצה, והתורה אמרה מדבר שקר תרחק. ועוד, הרי קרא קדריש, וחוטא אחד יאבד טובה הרבה, דהיינו, משום עבירה אחת מכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף חובה, הרי שהמדובר

המדובר הוא בזוכה להשיג השגחת שכר ועונש

גמור הוא לגמרי, ומוצא את עצמו בתכלית השלימות, שהוא, משום שכבר זכה למדרגה ראשונה של אהבה, על ידי פקיחת עינים בתורה, כנזכר למעלה, אשר כבר היודע תעלומות מעיד עליו שלא ישוב לכסלו עוד, כנזכר למעלה (אות נו דיבור המתחיל ומהמתבאר).

אמנם הברייתא אינה מדברת כלל, על אדם שיודע בעצמו שעוונותיו מרובים, ללמד אותו לשון שקר שהוא מחצה על מחצה, וכן לפתותו, שאינה חסרה לו אלא מצוה אחת, שאין זה מדרך חכמים כלל. אלא, הברייתא מדברת, על אדם שמרגיש ומדמה עצמו שצדיק

מצוה אחת שחסרה - מצות אהבת ה'

ומכונה משום זה, תשובה מיראה, כמו שהארכנו בזה לעיל (אות נז דיבור המתחיל והנה).

קיד. גם נתבאר לעיל, שמדרגה זאת של תשובה מיראה, עדיין אינה מתקנת את האדם, אלא מעת התשובה ואילך, אמנם כל הצער והיסורים שסבל בטרם שזכה לגילוי הפנים, נשארים כמות שהיו בלי שום תיקון. גם העבירות שעשה, לא נתקנו לו לגמרי, אלא שנשארים בבחינת שגגות. כמו שהארכנו בזה לעיל (אות נח דיבור המתחיל ועם זה) עיין שם היטב.

ואליו מדבר התנא ומברר לו את דרכיו, ומוכיח לו, שעדיין אינו צדיק, אלא שהוא בינוני, שפירושו, מחצה חייב ומחצה זכאי. והוא, משום שעדיין חסרה לו מצוה אחת ממספר תרי"ג המצוות שבתורה, שהיא מצות האהבה כנזכר למעלה (אות צא דיבור המתחיל ומיושב) עיין שם היטב. כי כל עדותו של היודע תעלומות שלא יחטא עוד, הנה הוא רק מחמת הבהירות שבהשגתו, בהפסד הרב של העבירה כנזכר למעלה, שזה נבחן ליראת העונש,

חציו חייב שעדיין לא תיקן את עת ההסתר פנים

מאז בודאי חייב, כי התשובה מיראה אינה מתקנת אותם, כנזכר למעלה. ונמצא גם כן, שהוא חציו זכאי, דהיינו במחצית שנותיו, מעת שזכה לתשובה ואילך, שאז הוא זכאי ודאי, להיותו בטוח שלא יחטא עוד, כנזכר למעלה. הרי שבחצי שנותיו הראשונים הוא חייב, ובחצי שנותיו האחרונים הוא זכאי.

קטו. ולפיכך אומר התנא קמא, שאדם כזה שעדיין חסרה לו מצוה אחת, יראה את עצמו, כאלו הוא חציו חייב וחציו זכאי. כלומר, שידמה לעצמו, שאותה העת שזכה לתשובה, הרי היא נמצאת באמצע שנותיו, שבאופן זה, נמצא חציו חייב, דהיינו, באותה מחצית שנותיו שעברה עליו בטרם שעשה תשובה, שהוא

בהגיעו לאהבת ה' מכריע לכף זכות גם עת ההסתר

נפלאים לאין קץ, עד שמצטער בעצמו, על מה שלא סבל מהם כפלי כפליים, כמשל הנזכר למעלה מהאדון ואוהבו היהודי (אות קח דיבור המתחיל וזה דומה), הנה זהו שנקרא 'הכרעה לכף זכות', שהרי, כל רגשותיו עם השגגות והזדונות, נהפכו לו לזכויות. והיינו הכרעה לכף זכות, שכל הכף המלאה חובות, נהפכה ונעשתה לכף מלאה זכויות, והתהפכות זו, מכונה בלשון חכמים 'הכרעה'.

קטז. ואומר לו התנא, שיחשוב בעצמו, שאם עשה מצוה אחת, דהיינו אותה המצוה שחסרה לו ממספר תרי"ג (כנוצר למעלה אות צא דיבור המתחיל ומיושב), אשריו שהכריע עצמו לכף זכות, כי הזוכה למצות האהבה, דהיינו על ידי התשובה מאהבה כנזכר למעלה, שזוכה על ידיה שהזדונות נהפכו לו לזכויות, שאז גם כל צער ועצב שסבל מעודו, מטרים שזכה לתשובה, נהפכים לו לתענוגות

אם ישל בעבירה יאבד את גילוי הפנים

אוי לו שהכריע את עצמו לכף חובה, כי אז יאבדו תיכף, כל השגתו הנפלאה בתורה וכל גילוי הפנים שזכה, וחוזר לבחינת הסתר פנים, ונמצא מכריע את עצמו לכף חובה, כי יאבדו כל הזכויות והטוב אפילו מחצי שנותיו האחרונים. ועל זה מביא לו התנא ראייה מהכתוב, 'וחוטא אחד יאבד טובה הרבה'.

קיז. ועוד אומר התנא, ומזהיר אותו, שכל עוד שהוא בינוני, ולא זכה ל'מצוהאחת' החסרה לו מהמספר תרי"ג, אל יאמין בעצמו עד יום מותו, ולא יסמוך עצמו, גם על העדות של היודע תעלומות שלא ישוב לכסלו עוד, אלא שהוא עלול עוד לבא לידי עבירה, ולפיכך יחשוב בעצמו, אם עבר עבירה אחת,

רבי אלעזר ברבי שמעון מדבר בבחינה רביעית של אהבה

הראשונה אות ע ודיבור המתחיל השניה אות עב), ורבי אלעזר ברבי שמעון מדבר אמנם, מבחינה רביעית של האהבה כנזכר למעלה (אות עג דיבור המתחיל מידה), שהיא האהבה הנצחית, דהיינו, גילוי הפנים כמות שהוא באמת, מבחינת הטוב והמיטיב לרעים ולטובים.

ק"ח. עתה תבין את ההוספה שרבי אלעזר ברבי שמעון מוסיף על דברי התנא קמא, גם למה אינו מביא הלשון של חציו חייב וחציו זכאי כמו התנא קמא. כי התנא קמא מדבר מבחינה שניה ומבחינה שלישית של האהבה, על דרך שנתבאר לעיל (דיבור המתחיל

שלימות האהבה - כשיודע הטבתו יתברך לכל אחד

עצמו, על דרך הנזכר למעלה (אות קז דיבור המתחיל ולפיכך), אבל עוד אינו יודע מהשגחתו יתברך באופן הנעלה והנפלא הזה, עם יתר בריות העולם. ונתבאר לעיל, שכל כמה שאינו יודע כל עסקיו של הנאהב עם אחרים עד אף אחד מהם לא יחסר, עדיין אין האהבה נצחית, כנזכר למעלה (אות עב דיבור המתחיל השניה) עיין שם היטב. ולפיכך הוא מחוייב להכריע גם כל העולם לכף זכות, ורק אז מתגלה לו האהבה הנצחית.

ק"ט. ונתבאר שם, שאי אפשר לזכות לבחינה רביעית, אלא רק בשעה שהוא בקי ומכיר ויודע כל עסקיו של הנאהב, איך הוא מתנהג עם כל אחרים, אף אחד מהם לא יחסר לו. ולכן, גם הזכות הגדולה שהאדם זוכה להכריע את עצמו לכף זכות, עדיין אינה מספיקה לו לזכות לאהבה השלמה, דהיינו לבחינה רביעית, כי עתה אינו משיג מעלתו יתברך מבחינת הטוב ומיטיב לרעים ולטובים, אלא מתוך השגחתו יתברך כלפי

אי אפשר להגדיר חציו זכאי וחציו חייב רק אחר תשובה מיראה

לו לאדם רק בזמן שזוכה לגילוי פנים, ולתשובה מיראה כנזכר למעלה, ואיך יאמר זה על כל העולם כולו, בזמן שהמה לא זכו לתשובה זו. ולפיכך, מוכרח רק לומר, שהעולם נידון אחר רובו, והיחיד נידון אחר רובו.

קכ. וזה שאומר רבי אלעזר ברבי שמעון, 'לפי שהעולם נידון אחר רובו, והיחיד נידון אחר רובו' וכולי. ומתוך שמדבר מכל העולם אינו יכול לומר כמו התנא קמא, שיראה אותם כאלו הם חציים חייב וחציים זכאי, כי מדרגה זו מגיעה

נידון אחר רובו היינו שאחר תשובה מאהבה נבחן לצדיק גמור

דהיינו מצות אהבה, נבחן שהוא רובו זכאי ומכריע הכל לכף זכות, כלומר, שהכף של העבירות נהפכת גם כן לזכויות, כנזכר למעלה בדברי תנא קמא, עיין שם. הרי, שאפילו יש בידו כף מלאה של עוונות וזדונות, נהפכים כולם לזכויות, ודומה ודאי למי שלא חטא מעולם, ונחשב לצדיק גמור. וזה שאמר 'שהעולם וכן היחיד נידון אחר רובו', כלומר, שהעבירות שבידו מלפני התשובה, אינן באות בחשבון כלל, כי נהפכו לזכויות. הרי, שאפילו רשעים גמורים, אחר שזכו לתשובה מאהבה, נחשבים לצדיקים גמורים.

פירוש, כי אפשר לחשוב, שאין האדם זוכה לבחינת צדיק גמור, אלא, בזמן שאין לו שום עבירה ולא חטא מעודו, אבל הללו שנכשלו בחטאים וזדונות, כבר אינם ראויים לזכות לבחינת צדיקים גמורים. לפיכך מלמדנו רבי אלעזר ברבי שמעון, שאינו כך, אלא שהעולם נידון אחר רובו, וכן היחיד. כלומר, שאחר שיצא מבחינת בינוני, דהיינו, לאחר שעשה תשובה מיראה כנזכר למעלה, שאז זוכה תיכף בתרי"ג מצוות ונקרא בינוני, דהיינו, מחצית שנותיו חייב ומחצית שנותיו זכאי, כנזכר למעלה, הנה אחר זה, אם רק מוסיף מצוה אחת,

באהבה הנצחית זוכה לראות סוף כל אחד לטוב

העולם לכף זכות. פירוש, שזוכה לעלות בהשגות נפלאות בתורה הקדושה, עד שמתגלה לו, איך כל בני העולם כולו, סופם לזכות לתשובה מאהבה, אשר אז גם עליהם תגלה ותראה כל אותה ההשגחה הנפלאה כמו שהשיג לעצמו, וגם המה מוכרעים כולם לכף זכות, אשר אז יתמו חטאים מן הארץ, ורשעים עוד אינם וכולי.

קכא. ולפיכך, אומר, שאם היחיד עשה 'מצוהאחת', כלומר אחר התשובה מיראה, שאז אינה חסרה לו אלא 'מצוהאחת' כנזכר למעלה, 'אשריו שהכריע את עצמו והעולם כולו לכף זכות', כלומר, לא בלבד, שזוכה על ידי התשובה מאהבה שעשה, עד להכריע את עצמו לכף זכות כדברי תנא קמא, אלא עוד נמצא, שזוכה גם כן להכריע את כל

המשיג את תשובת כל העולם נקרא מכריע כל העולם לכף זכות

פי) עיין שם היטב. וכן כאן, נחשב לו לאותו היחיד המשיג את תשובת כל העולם, ממש כמו שמכבר היו זכו ובאו לתשובה מאהבה, והכריע כל אחד ואחד מהם את כף חובותיו לכף זכות, עד שמספיק לו לגמרי, לידע עסקיו יתברך עם כל אחד ואחד מבני העולם. וזה שאמר רבי אלעזר ברבי שמעון, אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, שמעתה נמצא יודע את כל דרכי השגחתו יתברך עם כל

ואף על פי שבני העולם בעצמם, עדיין לא זכו אפילו לתשובה מיראה, מכל מקום, אחר שהיחיד משיג את ההכרעה לכף זכות העתידה לבא להם, בהשגה ברורה ומוחלטת, הרי זה דומה, לבחינת 'עולמך תראה בחייך' האמור כלפי העושה תשובה מיראה, שאמרנו, שמתפעל ומתענג מזה, כמו שכבר היה מושג לו תיכף, משום ד'כל העומד לגבות כגבוי דמי', כנזכר למעלה (אות פד דיבור המתחיל ואף על

שאפילו אחר שזכה, גם להכריע את כל העולם לכף זכות, מכל מקום אל יאמין בעצמו עד יום מותו, ואם חס ושלום יכשל בעבירה אחת, יאבדו כל השגותיו וטובותיו הנפלאות תיכף, כמו שכתוב, 'והוטא אחד יאבד טובה הרבה' וכולי, כנזכר למעלה בדברי תנא קמא.

בריה ובריה, מבחינת גילוי פניו האמיתיים, דהיינו, הטוב ומיטיב לרעים ולטובים, וכיון שידוע זה, הרי זכה לבחינה רביעית של אהבה, שהיא האהבה הנצחית, כמבואר (לעיל אות עג ד"ה מידה).
וכן רבי אלעזר ברבי שמעון כמו התנא קמא, מזהירו גם כן,

איך זוכים לשלימות האהבה?

רביעית של האהבה, שהיא לא תצויר זולת על ידי ההשגה של הכרעת כל העולם כולו לכף זכות, כמבואר, אלא עדיין יש להבין, במה זוכים להשגה הנפלאה הזו, להכריע את כל העולם לכף זכות.

והנה נתבאר ההפרש מהתנא קמא לרבי אלעזר ברבי שמעון, כי התנא קמא, שמדבר רק מבחינה שנית ומבחינה שלישית של האהבה, לפיכך אינו מזכיר את הכרעת כל העולם כולו. אמנם, רבי אלעזר ברבי שמעון מדבר מבחינה

המצער עצמו עם הציבור זוכה ורואה בנחמת ציבור

הרוג בקר ושחוט צאן, אכול בשר ושתות יין, אכול ושתו, כי מחר נמות. מה כתיב בתריה (פסוק יד), ונגלה באזני ה' צבאות, אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון. עד כאן מידת בינונים, אבל במידת רשעים מה כתיב (ישעיהו פרק נו פסוק יב), אתיו אקחה יין ונסבאה שכר, והיה

קכב. וצריכים אנו כאן להבין דברי חכמינו זכרונם לברכה (תענית דף יא עמוד א), וזה לשוננו, 'תניא אידך, בזמן שהציבור שרוי בצער, אל יאמר אדם, אלך לביתי, ואוכל ואשתה, ושלום עליך נפשי, ואם עושה כן, עליו הכתוב אומר (ישעיהו פרק כב פסוק יג), והנה ששון ושמחה,

נאסף הצדיק. אלא יצער אדם עם הצבור וכולי זוכה ורואה בנחמת צבור. עד כאן לשונם.

כזה יום מחר. מה כתיב בתריה (שם פרק נו פסוק א), הצדיק אבד, ואין איש שם על לב כי מפני הרעה

מה שייך בהצטערות עם הציבור בינונים ורשעים?

למה לי. ועוד, מאין משמע שהכתוב מדבר בעוון שאינו מצטער עצמו עם הצבור. ועוד, שאין אנו רואים שום עונש במידת רשעים, אלא, במה שאמר, 'הצדיק אבד ואין איש שם על לב' וכולי, ואם הרשעים חטאו, צדיק מאי עבידתיה שיענש. ומאי איכפת להו לרשעים אם הצדיק נאסף.

קבג. ולכאורה אין לדברים הללו שום קשר, כי רוצה להביא ראיה מהכתוב, אשר האדם מחוייב להצטער עצמו עם הצבור, ואם כן מה יש לנו להבדיל כאן ולחלק, בין מידת בינונים למידת רשעים. ועוד, מהי הלשון שמדייק: מידת בינונים, ומידת רשעים, ולמה אינו אומר בינוניים ורשעים, ומידות

מדת ההסתר - מדת רשעים, מדת הגילוי - מדת בינונים, שלימות האהבה - צדיק

נבחן אז במידתם של רשעים. ואחר כך, אם זוכה לתשובה מיראה, נבחן במידתם של בינונים, כנזכר לעיל, ואחר כך, אם זוכה גם כן לתשובה מאהבה, בבחינה רביעית שבה, דהיינו אהבה נצחית כנזכר למעלה, נבחן לצדיק גמור. ולפיכך, לא אמרו בינונים וצדיקים סתם, אלא מידת בינונים ומידת רשעים, כמבואר.

קכד. אמנם תדע, שאלו המידות של בינונים ושל רשעים וצדיק שמזכירים בברייתא הזאת, אינם באנשים מיוחדים, אלא, ששלשתם נמצאים בכל אדם ואדם שבעולם. כי בכל אדם יש להבחין שלש המידות הנזכרים למעלה, כי בזמן הסתר פנים של האדם, דהיינו, עוד מטרם שזכה אפילו לתשובה מיראה,

היודע הסתר הפנים של הציבור יכול להכריע כל העולם לכף זכות

נפלאים כאמור, אך כשהוא מכריע את כל העולם לכף זכות, מאין יודע את מידת הצער והמכאובים שכל הבריות שבעולם סובלים, כדי שיבין אותם, איך הם מוכרעים לכף זכות, באותו האופן שביארנו באדם בהכרעת עצמו, לעיל (אות קז דיבור המתחיל ולפיכך).

וכדי שלא תהיה כף הזכות של כל העולם חסרה, בעת שיהיה מוכשר להכריע אותם לכף זכות, אין לאדם שום תחבולה אחרת, אלא שיראה, להצטער עצמו תמיד בצרת הציבור ממש כמו שמצטער בצרותיו עצמו, כי אז, תהיה לו כף החובה של כל העולם מוכנה בקרבו, כמו כף החובה של עצמו, באופן, שאם יזכה להכריע את עצמו לכף זכות, יוכל גם כן להכריע את כל העולם לכף זכות, ויזכה לבחינת צדיק גמור.

קכה. עוד צריכים לזכור, שאי אפשר לזכות לבחינה רביעית של אהבה האמורה, אם לא שיזכה קודם להשיג לבחינת גילוי פנים העתיד לבא לכל העולם, שבזה כחו יפה להכריע גם את כל העולם לכף זכות, כדברי רבי אלעזר ברבי שמעון הנזכר למעלה. וכבר נתבאר, שענין גילוי הפנים, מחוייב להפוך כל צער ועצבון, שבאו בעת הסתר פנים, ולעשותם לתענוגות נפלאים, עד כדי להצטער על מיעוט היסורים שסבל, כמו שנתבאר היטב לעיל (אות קז דיבור המתחיל ולפיכך) עיין שם היטב. ומכיון שכן, יש לשאול אדם כשהוא מכריע את עצמו לכף זכות, הוא ודאי זוכר, כל הצער והמכאובים שהיו לו בשעת הסתרת הפנים, לכן יש מציאות, שכולם מתהפכים לו לתענוגות

ששון ושמחה כי מחר נמות - כף הזכות של הבינוני

קכו. ומהמתבאר מובנים דברי הברייטא כהלכתם, שאם האדם אינו מצטער עצמו עם הציבור, נמצא, שאפילו בעת שזכה

'מלא ששון ושמחה', ואומר לעצמו, 'הרוג בקר ושחוט צאן, אכול בשר ושתות יין, אכול ושתו כי מחר נמות'. כלומר, שמלא שמחה גדולה מחמת השכר המובטח לו לעולם הבא, וזה שאומר בשמחה רבה 'כי מחר נמות' ואגבה את חיי העולם הבא שלי משלם לאחר מיתתי.

לתשובה מיראה, שהיא מידת בינוני כנזכר למעלה (אות סב דיבור המתחיל ונקרא), אומר עליו הכתוב, ומדבר בעדו, 'והנה ששון ושמחה', פירוש, שהאדם שזכה לברכה של 'עולמך תראה בחייך', ורואה את כל שכר המצוה שלו המוכן לעולם הבא, הנה הוא ודאי

אם יכופר העון - כף החובה

לתשובה מאהבה, אשר אז הזדונות נהפכו לו לזכויות, אם כן הכרח הוא, אשר לשגגות שבידו לא תהיה שום כפרה, בחיים חיתו, ואיך יוכל לשמוח בחיי העולם הבא שלו. וזה שאמר הכתוב 'אם יכופר לכם העון הזה', דהיינו השגגות, עד תמותו, כלומר, בטרם שימות, והריהו נמנע מכפרה.

אמנם 'מאי כתיב בתריה ונגלה באזני ה' צבאות, אם יכופר העון הזה לכם, עד תמותו'. כלומר, שהכתוב מוכיח אותו על השגגות שבידו, כי נתבאר, שהעושה תשובה מיראה הזדונות נהפכות לו רק לשגגות כנזכר למעלה (אות נט דיבור המתחיל ולפיכך), ואם כן, מכיון שלא ציער עצמו עם הצבור, ואינו יכול לזכות

כף החובה שבו אינה שמחה בעולם הבא

במידת רשעים מה כתיב, פירוש, מה יהיה מאותו הזמן שהיה שרוי בהסתר פנים, שנקרא אז 'מידת רשעים', כנזכר למעלה. ונתבאר, אשר תשובה מיראה, אינה מתקנת

קכו. ואומרת עוד הברייתא, זו 'מידת בינונים', כלומר, שהמקרא הזה מדבר, מעת שעשה תשובה מיראה ואילך, שבזמן הזה נקרא בינוני כנזכר למעלה, 'אבל

ולפיכך, באותה השעה שמידת הבינונים שבו, שמחה וצוהלת 'כי מחר נמות', ותזכה לחיי העולם הבא, הרי יחד עמה, מידת הרשעים שבו אינה אומרת כן, אלא שאומרת 'והיה כזה יום מחר', כלומר, שרוצה לשמוח ולחיות בעולם הזה לעולם, כי אין לה עדיין שום חלק לעולם הבא, כי לא תיקן אותה, כמבואר לעיל, שאין לה תיקון אלא על ידי תשובה מאהבה.

את העבר עליו מטרם שעשה תשובה, ולפיכך, מביאה עליהם הברייתא מקרא אחר, שהוא 'אתיו אקחה יין ונסבאה שכר, והיה כזה יום מחר'. פירוש, שאותם הימים והשנים, שעברו עליו מזמן של הסתר הפנים, שלא תיקן עוד אותם כנזכר למעלה, שנקרא 'מידת רשעים', הנה הם אינם חפצים שימות, משום שאין להם שום חלק לאחר מיתה בעולם הבא, להיותם מידתם של רשעים.

מדת צדיק המכריע לכף זכות לגמרי - אבד

מיראה, עדיין הן עומדות בעינן, מבחינת מדת רשעים, המרגישים רעות מהשגחתו יתברך, ומפני הרעות האלו שעודם מרגישים, אינו יכול לזכות ולהיות צדיק גמור, וזה שהכתוב אומר, 'ואין איש שם על לב', כלומר, אותו האדם אינו שם אל לבו, 'כי מפני הרעה', כלומר, משום ה'רעות' שעדיין מרגיש מזמן שעבר, בהשגחתו יתברך, 'נאסף הצדיק', כלומר, נאבדה לו בחינת צדיק, ימות ויפטר מהעולם רק בבחינת

קכח. וזה שמסיימת הברייתא, 'מה כתיב בתריה, הצדיק אבד', כלומר בחינת הצדיק הגמור, שהאדם הזה צריך לזכות בו, הנה זה אבד ממנו, 'ואין איש שם על לב, כי מפני הרעה נאסף הצדיק'. כלומר, מפני שאותו הבינוני, לא ציער עצמו עם הצבור, ואינו יכול לזכות משום זה לתשובה מאהבה, המהפכת הזדונות לזכויות ואת הרעות לתענוגות נפלאים כנזכר למעלה, אלא כל השגגות והרעות שסבל, מטרם שזכה לתשובה

להכריע אותם לכף זכות, ולראות בנחמה שלהם, כמבואר. ולפיכך לא יזכה לעולם לבחינת צדיק, כנזכר למעלה באריכות.

בינוני בלבד, כמבואר. וכל זה הוא, שכל מי שאינו מצער עצמו עם הצבור, אינו זוכה ורואה בנחמת הצבור, כי לא יוכל

מדת צדיקים בינונים רשעים היינו - המדידה בהשגחת ה'

דרך שאמרו זכרונם לברכה, 'במידה שאדם מודד מודדים לו' (סוטה דף ח עמוד ב) כי המשיגים מידת השגחתו מבחינת הסתר פנים, נבחנים במידת רשעים: או רשעים שאינם גמורים שמצד ההסתר האחד, או רשעים גמורים שמצד ההסתר הכפול (כנזכר למעלה אות מט דיבור המתחיל אמנם).

קצט. והנה מכל האמור עד הנה זכינו לדעת, שאין לך ילוד אשה, שלא יעברו עליו שלש המידות הנזכרים למעלה, שהן: מידת רשעים, ומידת בינונים, ומידת צדיקים. ונקראות בשם מידות, להיותן נמשכות ממידות השגתם את השגחתו יתברך. ועל

מדת רשעים - שמסתירים השגחת ה' בכל העולם

ההשגחה מצד הסתר הפנים, מכונים בשם 'רשעים'. והבן זה, כי מתוך מעמקי הרגשתם מתגלה בהם השם הזה, ובאבנתא דלבא תלוי, ולא חשוב כלל הדיבור או המחשבה, המצדקת השגחתו יתברך, בשעה שהיא מתנגדת להרגשת כל האברים והחושים, שאינם יודעים לשקר בעצמם מאונס כמותה. ולפיכך, הנמצאים במידת השגת ההשגחה הזאת, נבחנים

ומשום, שלדעתם והרגשתם, מתנהג העולם בהשגחה לא טובה חס ושלום, דהיינו כמו שהם 'מרשיעים' את עצמם, שמקבלים מהשגחתו יתברך יסורים ומכאובים ומרגישים רק רע כל היום, והמה עוד 'מרשיעים' ביותר, במה שחושבים, שכל בני העולם מושגחים כמותם בהשגחה לא טובה חס ושלום, ולפיכך משיגי

לעצמם שכל בני העולם מושגחים כמותם בהשגחה לא טובה חס ושלום, כראוי לשמו יתברך הטוב ומיטיב לרעים ולטובים.

שהכריעו את עצמם ואת כל העולם לכף חובה כנזכר למעלה בדברי רבי אלעזר ברבי שמעון עיין שם היטב, שהוא מטעם האמור להיותם מדמים

מדת בינונים - להבא: כף זכות; לשעבר: כף חובה

אמנם כל הצער והיסורים המרים שנחקקו היטב ברגשותיהם, מכל הימים והשנים שקבלו השגחת הסתר הפנים, דהיינו, מזמן העבר מטרם שזכו לתשובה האמורה, הרי כל אלו עומדים בעינם ונקראים 'כף חובה'. וכיון שיש להם שתי הכפות הללו הערוכות זו לעומת זו, באופן שמרגע תשובתם ולפניהם ערוכה ועומדת בעינה כף החובה. ומרגע תשובתם ולאחריהם, ערוכה ומובטחת להם כף הזכות. הרי עת התשובה נמצאת להם בין החובה ובין הזכות, ועל כן, נקראים 'בינונים'.

קל. והזוכים להשיג ולהרגיש השגחתו יתברך מבחינת גילוי פנים במדרגתו הראשונה, המכונה תשובה מיראה כנזכר למעלה (אות נו דיבור המתחיל והנה), נבחנים במידת בינונים, משום שרגשותיהם מתחלקים לשני חלקים, המכונים 'שתי כפות המאזנים': כי עתה שזוכה ל'גילוי פנים' מבחינת 'עולמך תראה בחייך', כנזכר למעלה (אות עח דיבור המתחיל ואומר), הרי כבר השיגו לכל הפחות מכאן ואילך, את השגחתו יתברך הטובה כראוי לשמו יתברך הטוב, ויש להם על כן 'כף זכות'.

מדת צדיקים - שזדונות נעשו כזכויות

קז דיבור המתחיל ולפיכך, נבחנים שהכריעו את 'כף החובה' הנזכר למעלה ל'כף זכות', דהיינו, שכל הצער והיסורים שנחקקו

קלא. והזכאים, לבחינת גילוי פנים ממדרגה שניה, המכונה תשובה מאהבה, שזדונות נעשים להם אז כזכויות כנזכר למעלה (אות

קץ, כנזכר למעלה (אות קח דיבור המתחיל וזה דומה), ונקראים עתה צדיקים על שם שמצדיקים השגחתו יתברך.

בעצמותיהם, בעת שהיו עומדים תחת השגחת הסתר פנים, הוכרעו עתה ונהפכו ל'כף זכות', כי כל צער ועצב נהפך לתענוג נפלא לאין

מדת בינונים מתגלית לפרקים בתוך ההסתר

לשעתם, במדרגת גילוי פניו יתברך, במידתם של בינונים. אלא החסרון הוא, שאינם יכולים לעמוד על מידותיהם, שישארו כן בקביעות, כי להשאר בקביעות, אי אפשר, אלא על ידי תשובה מיראה, כנזכר למעלה (אות סג דיבור המתחיל והנה).

קלב. וצריכים לדעת, שמידת הבינונים האמורה נהגת גם כן, בשעת היות האדם, אפי' תחת השגחת הסתר פנים, כי על ידי התאמצות יתירה באמונת שכר ועונש, מתגלה אליהם, אור של בטחון גדול בה' יתברך, וזוכים

גם אחר גילוי הפנים יש יגיעה בעבודה

עלינו. ו'לא איברי עלמא, אלא לצדיקי גמירי' (ברכות דף סא עמוד ב).

אלא הדבר דומה, למלך, שחשק לבחור לעצמו, כל אוהביו הנאמנים לו ביותר שבמדינה, ולהכניסם לעבודתו בהיכלו פנימה. מה עשה, נתן צו גלוי במדינה, שכל הרוצה קטן כגדול, יבא אליו לעסוק בעבודות הפנימיות שבהיכלו. אבל העמיד מעבדיו שומרים רבים, על פתחו

קלג. גם יש לדעת, שמה שאמרנו, שאין ענין הבחירה נוהג אלא בזמן הסתר הפנים, כנזכר למעלה (אות נג דיבור המתחיל וצריכים) אין הכונה שאחר שזכה להשגחה של גילוי פנים, אין לו עוד שום טורח ויגיעה, בעסק התורה והמצוות, אלא אדרבה, עיקר העבודה בתורה ומצוות כראוי, מתחילה אחר שזכה האדם לתשובה מאהבה, כי רק אז אפשר לו, לעסוק בתורה ומצוות באהבה ויראה כמצווה

ובאו ושב, ושוב התחזקו וחזרו ושב, ושוב חזרו חלילה כמה ימים ושנים, עד שנלאו מלנסות יותר. ורק הגבורים מהם, אשר מידת סבלנותם עמדה להם, וניצחו את השומרים ההם, ופתחו הפתח, זכו תיכף לקבל פני המלך, שמינה כל אחד על משמרתו המתאימה לו. וכמובן, שמאז ואילך, לא היו להם עוד עסקים עם השומרים הללו, שהסיתו והדיחו אותם ומררו את חייהם כמה ימים ושנים, בהלוך ושוב על הפתח, כי זכו לעבוד ולשמש מול הדר אור פני המלך בהיכלו פנימה.

של ההיכל, ובכל הדרכים המובילים להיכלו, וציווה אותם להטעות בערמה את כל המתקרבים להיכלו, ולהדיחם מהדרך המוביל להיכל. וכמובן, שכל בני המדינה התחילו לרוץ להיכל המלך, אמנם, נידחו בערמת השומרים החרוצים, ורבים מהם התגברו עליהם, עד שהצליחו להתקרב אל פתח ההיכל, אלא ששומרי הפתח היו חרוצים ביותר, ומי שהוא שהתקרב אל הפתח הסיתו אותו והדיחו אותו במזימה רבה, עד ששב כלעומת שבא. וכן חזרו

לאחר גילוי הפנים יש מדרגות רבות

הכתוב וצדיקים ילכו מחיל אל חיל, וכדרשת רבותינו זכרונם לברכה, ש'כל צדיק וצדיק נכוחה מחופתו של חברו' (כבא בתרא דף עה עמוד א), אשר העבודות הללו מכשירות אותם לחפץ ה', שתתקיים בהם מחשבתו יתברך שבבריאה, שהיא כדי להנות לנבראיו, כי ידו יתברך הטובה והרחבה.

כן הוא הדבר בעבודת הצדיקים הגמורים, שהבחירה הנוהגת בעת הסתר פנים, ודאי אינה נוהגת עוד מעת שפתחו הפתח להשגת ההשגחה הגלויה, אמנם, מתחילים בעיקר עבודתו יתברך, שמבחינת גילוי פנים, שאז מתחילים לפסוע על המדרגות הרבות, שבסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, בסוד

ההסתר הוא עצמו סיבת הגילוי

אשר ההסתר והגילוי יש להם יחס, כפתילה והאור הנאחז בה, כי כל הסתר אחר שבא לתיקון, הנה נגלה בסיבתו האור המיוחס למין ההסתר הזה, והאור שנתגלה נאחז בו, כמו אור בפתילה. וזכור זה על כל דרכיך.

קלד. ורצוי לדעת החוק העליון הזה, שאין לך שום גילוי אלא במקום שהיה ההסתר. כמו בעניני העולם הזה, אשר ההעדר הוא קודם להויה, כי אין צמיחת החיטה נגלית אלא במקום שנזרעה ונרקבה. וכן בדברים העליונים,

חלק ג' ❁

מהי תורת הקבלה?

היתכן שהמילה 'פרעה' הוא משמותיו של הקדוש ברוך הוא?

כמו שמות של רשעים: פרעה, ובלעם, וכיוצא בהם, ואיסור, וטומאה, וקללות אכזריות שבשתי התוכחות, וכדומה, ואיך אפשר להבין, שכל אלו יהיו שמותיו של הקדוש ברוך הוא.

קלה. ועם זה תבין מה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה, שכל התורה כולה הם שמותיו של הקדוש ברוך הוא. שלכאורה הדבר תמוה, כי מצינו הרבה דברים גסים,

אור ה' מצטמצם מאד עד העולם הזה

יתברך באים לנו כל הגילויים, מהשלימות אל הבלתי מושלם. כי מתחילה נאצלת ויוצאת מלפניו השלימות הגמורה, והשלימות הזו

קלו. ולהבין זאת צריכים לידע, שלא דרכיו דרכינו, היות שמדרכינו הוא, להגיע מהבלתי מושלם אל השלימות, ומדרכו

יורדת מפאת פניו יתברך, ומשתלשלת בצמצום אחר צמצום, דרך כמה מדרגות, עד שמגיעה לשלב האחרון המצומצם ביותר המתאים לעולם החמרי שלנו, ואז מתגלה הדבר לנו, כאן בעולם הזה.

אורייתא וקודשא בריך הוא חד היינו - תורה דאצילות

קלז. ומהאמור תשכיל לדעת, אשר התורה הקדושה, שלגובה מעלתה אין קץ, הנה לא נאצלה ויצאה מלפניו תיכף, כמות שהיא מצויה לעינינו כאן בעולם הזה, שהרי נודע, שאורייתא וקודשא בריך הוא חד הוא, ובתורה דעולם הזה לא ניכר זה כלל. ולא עוד, אלא שהעוסק בה שלא לשמה, נעשית תורתו לו סם המות, כנזכר למעלה (אות קב דיבור המתחיל וזה שאמרו). אלא כנזכר למעלה, שמתחילה כשנאצלה מלפניו

יתברך, הנה נאצלה ויצאה בתכלית השלימות, דהיינו, בבחינת אורייתא וקודשא בריך הוא חד הוא ממש. וזה שנקרא תורה דאצילות, שאיתא (בהקדמת תיקוני זוהר דף ג עמוד ב), דאיהו וחייהי וגרמוהי חד בהון. ואחר כך, ירדה מפאת פניו יתברך, ונצטמצמה דרך המדרגה, בצמצומים רבים, עד שניתנה מסיני, שנכתבה כמות שהיא לעינינו כאן בעולם הזה, בהתלבשותה בלבושים הגסים שבעולם החומרי.

הצמצום הוא רק בלל ללבושי התורה ולא במאור

קלח. אמנם תדע, שאף על פי שהמרחק שבין לבושי התורה שבעולם הזה, עד הלבושים שבעולם האצילות, הוא לאין ערוך כנזכר למעלה, עם כל זה, התורה עצמה, כלומר, המאור שבתוך הלבושים, אין בו שום שינוי כל שהוא, בין תורה דאצילות לתורה דעולם הזה, שזה סוד הכתוב אני ה' לא שניתי (מלאכי פרק ג פסוק ו).

דוקא בלבוש התורה דעשיה יכול להתגלות אור גדול

ולא עוד, אלא הלבושים הגסים הללו, שבתורה דעשיה פחיתות ערך אל המאור המתלבש

וכל שההסתר הוא גדול ביותר, דרכו בעת תיקונו, שיתגלה ויאחז בו האור הגדול ביותר. הרי שכל אלו הלבושים הגסים, שהתורה התלבשה בהם בעולם הזה, אינם כלל שום פחיתות ערך כלפי המאור המתלבש בה, אלא עוד להיפך, כמבואר.

בה, אלא אדרבה, שחשיבותם עולה בהרבה לאין ערוך מבחינת גמר תיקונם, על כל הלבושים הזכים שלה שבעולמות העליונים, והוא מטעם, שההסתר הוא סיבת הגילוי, שההסתר אחר תיקונו בעת הגילוי, נעשה לגילוי כמו פתילה לאור הנאחז בה, כנזכר למעלה,

מעלת תורה דעשיה

והראה להם, שבלבושים זכים אשר התורה מתלבשת בהם בעולם המלאכים, אי אפשר שיתגלו על ידיהם האורות היותר גדולים, כמו שאפשר בלבושים דעולם הזה, כמבואר.

קלט. ובזה ניצח משה למלאכים, בטענתו, כלום קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם (שבת דף פט עמוד א), עיין שם היטב, דהיינו, כמבואר, שההסתר היותר גדול מגלה את האור היותר גדול,

בגילוי הפנים השני - מתגלה שאורייתא וקודשא בריך הוא חד

שאמרו) ותדע שעל שם התלבשותו יתברך בתורה, הוא מכונה בשם מורה, להודיעך שאפילו בעת הסתר הפנים ואפילו בבחינת ההסתר הכפול, כנזכר למעלה (אות נב דיבור המתחיל והסתר), הרי הקדוש ברוך הוא שורה ומלוכב בתורה: כי הוא יתברך 'מורה', והיא 'תורה'. אלא שלבושי התורה

קמ. הרי נתבאר, שאין שום שינוי חס ושלום במשהו, מתורה דאצילות, שאורייתא וקודשא בריך הוא חד הוא, עד התורה שבעולם הזה, אלא, כל ההבחן הוא בלבושים, כי לבושים שבעולם הזה, המה מעלימים להקדוש ברוך הוא ומסתירים אותו, כנזכר למעלה (אות קא דיבור המתחיל וזה

קז), נאמר עליו "ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך (ישעיה פרק ל פסוק כ), כי מאז ואילך, אין לבושי ה'תורה' מכניפים ומסתירים עוד את ה'מורה', ונתגלה לו לנצח כי אורייתא וקודשא בריך הוא חד הוא.

הגסים לעינינו המה בחינת כנפים, המכסים ומסתירים את המורה יתברך, המלובש ומסתתר בהם. אמנם, כשזוכה האדם לגילוי פנים, בתשובה מאהבה בבחינתה הרביעית (כנזכר למעלה אות עג דיבור המתחיל מידה ודיבור המתחיל ולפיכך אות

הלואי אותי עזבו - מלחפש אותי מחוץ לתורה

פסוק ב), ואומר להם הכתוב בשם ה', שאומר להם, הלואי שתעזבו אותי, כי כל יגיעתכם לדיק וללא הועיל, משום שאינני נמצא בשום מקום אלא בתורה, לכן שמרו את התורה, ושם תחפשו אותי, והמאור שבה יחזירכם למוטב, ותמצאוני, כמבואר (אות צד דיבור המתחיל יבזה) בכתוב 'ומשחרי ימצאוני' עיין שם.

קמא. ובזה תבין דברי חכמינו זכרונם לברכה, על הכתוב, אותי עזבו ותורתי שמרו, שפירשו, 'הלואי אותי עזבו, ותורתי שמרו', ש'המאור שבה, מחזירין למוטב' (ירושלמי חגיגה פרק א הלכה ז), שלכאורה תמוה. אמנם כונתם, כי המה היו צמים ומתענים למצוא גילוי פניו יתברך, כמו שכתוב קרבת אלקים יחפצון (ישעיה פרק נח

בתורה מדובר מארבע בחינות

מדמים לעצמם, וצריך שתדע, שהתורה הקדושה, מתחלקת לארבע בחינות, המקיפות את כל המציאות, כי שלש בחינות נבחנות בכלל המציאות שבעולם הזה, שנקראים: עולם, שנה,

קמב. ועתה אפשר לבאר, מהות חכמת הקבלה באפס - מה, באופן שיספיק למושג נאמן בטיב החכמה ההיא, שלא להטעות את עצמו בדמיונות כוזבים, שההמונים למרביתם

והשתלשלות המציאות לדורותיהם, בשם סיבה ומסובב, למשל, כמו ההשתלשלות של ראשי הדורות, מאדם הראשון, עד יהושע וכלב באי הארץ, המובאת בתורה, שהאב נבחן לסיבה אל בנו המסובב על ידו, הנה בחינת ההשתלשלות הזו של פרטי המציאות, בדרך סיבה ומסובב האמורה, מכונה בשם שנה. וכל דרכי הקיום של כל המציאות הן מהחיצוניות והן מהפנימיות הנזכרים למעלה לכל דרכי הנהגותיהם ומקריהם, המובאים בתורה מכונים בשם קיום המציאות.

נפש, ובחינה רביעית היא, דרכי קיומם של אותם שלשה חלקי המציאות, דהיינו, הזנתם והנהגתם וכל מקריהם.

קמג. פירוש, כי החיצוניות של המציאות כמו: השמים והרקיעים והארץ והימים וכדומה, הכתובים בתורה הקדושה, כל אלו מכונים בשם עולם. והפנימיות של המציאות, דהיינו האדם והבהמה והחיה והעוף למיניהם וכדומה, המובאים בתורה אשר ישנם במקומות הנזכרים למעלה שנקראים חיצוניות, הם מכונים בשם נפש,

כל פעולה הנפעלת בעולם העשיה משתלשלת מעולם האצילות

בהשתלשלות העולמות, באופן, שכל ארבעת הבחינות שהם עולם שנה נפש וקיומיהם כנוצר למעלה, שהיו בעולם האצילות, יצאו כולם ונחתמו ונתגלו דוגמתם, גם בעולם הבריאה. וכן מעולם הבריאה, לעולם היצירה, עד לעולם העשיה. **באופן**, שכל שלשת הבחינות שבמציאות שלפנינו

קמד. ותדע, שארבעת העולמות הנקראים בחכמת הקבלה: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, בעת שנשתלשלו ויצאו, הנה יצאו זה מזה, בבחינת חותם ונחתם, כלומר, כמו שכל מה שנמצא רשום בחותם מתגלה בהכרח ויוצא בדבר הנחתם ממנו, לא פחות ולא יותר. כן היה

להתגלות מקודם מלמעלה בעולם האצילות, ומשם בא ומשתלשל ונגלה לנו בעולם הזה. וזה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה, 'אין לך כל עשב מלמטה שאין עליו מזל ושוטר מלמעלה, שמכה עליו ואמר לו גדל' (בראשית רבה פרשה י פסקא ו). וזה סוד, 'אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, עד שמכריזין עליו מלמעלה' (חולין דף ז עמוד ב), והבן.

המכונות עולם שנה נפש, עם כל דרכי הקיום שלהם הערוכים לעינינו, כאן בעולם הזה, הנה נמשכו ונתגלו כאן מעולם היצירה, והיצירה מן שלמעלה ממנו, באופן שמקור כל הפרטים המרובים הללו שלעינינו הם בעולם האצילות. ולא עוד, אלא אפילו אותם החידושים המתחדשים ובאים היום בעולם הזה, הנה מוכרח כל חידוש

תורת הנגלה - בעת ההסתר פנים; תורת הנסתר - בעת גילוי פנים

חד הוא, אלא בהעלם והסתר גדול, היות והלבושים החומריים האלו, המה הכנפיים המכסים ומעלימים אותו יתברך. אמנם בחינת התלבשות התורה, בבחינת עולם שנה נפש הזכים וקיומיהם שבשלשת העולמות העליונים, שנקראים: אצילות, בריאה, יצירה, המה מכונים בכללם, בשם חכמת הקבלה.

קמה. ותדע, שבחינת התלבשות התורה בשלש בחינות המציאות: עולם, שנה, נפש, וקיומיהם שבעולם הזה, החומריים כנזכר למעלה, הנה מכאן נמצאים לנו האיסור והטומאה והפסול, שבאים בתורה הנגלית, אשר נתבאר לעיל, שהקדוש ברוך הוא מלובש בה, בסוד אורייתא וקודשא בריך הוא

חכמת הקבלה - מעולם היצירה ומעלה

הך, אלא, בעוד שהאדם מקבל מבחינת השגחה של הסתר פנים,

קמו. באופן, שחכמת הקבלה והתורה הנגלית, הם היינו

היצירה, שנקראת חכמת הקבלה. ואפילו הזוכה לתורה דאצילות, אין הפירוש חס ושלום, שנתחלפו לו אותיות התורה, אלא, אותם הלבושים עצמם של התורה הנגלית, נזדככו לו ונעשו ללבושים זכים מאוד, שהם נעשו בסוד הכתוב 'ולא יכנף עוד מוריך', והיו עיניך רואות את מוריך', כנזכר למעלה, שאז נעשו בבחינת 'איהו וחייהו וגרמוהי חד בהון', כנזכר למעלה.

והקדוש ברוך הוא מסתתר בתורה (כנזכר למעלה אות קא דיבור המתחיל וזה שאמרו), נבחן, שעוסק בתורת הנגלה, כלומר, שאינו מוכשר לקבל שום הארה מתורה דיצירה, ואין צריך לומר עוד מלמעלה ליצירה, וכשהאדם זוכה לגילוי פנים כנזכר למעלה (אות נה דיבור המתחיל והנה), אז מתחיל לעסוק בחכמת הקבלה, היות ולבושי התורה הנגלית בעצמם, נזדככו בעדו, ונעשתה תורתו, תורת

בעת שזדונות נעשים לזכויות - הטומאה הופכת לקדושה ואור ה'

הגלויה, ולבחינת תשובה מאהבה, שהזדונות נעשו לו כזכויות, הרי כל הזדונות והשגגות שנכשל בהם, מעת היותו תחת הסתר פנים, הנה נתפשטו עתה מלבושיהם הגסים והמרים מאד, ונתלבשו בבחינת לבושי אור ומצוה וזכויות, כי אותם הלבושים הגסים בעצמם נתהפכו לזכויות, כנזכר למעלה (אות קו דיבור המתחיל ולפיכך) עיין שם היטב, שהמה עתה בחינת לבושים הנמשכים מעולם

קמוז. וכדי לקרב הדבר מעט אל השכל, אתן לך דוגמא למשל, כי בעוד, שהיה האדם בזמן הסתר פנים, הנה בהכרח שהאותיות ולבושי התורה היו מסתירים את הקדוש ברוך הוא, כי על כן נכשל, על ידי הזדונות והשגגות שעשה, ואז היה מוטל תחת שבט העונש חס ושלום, המלבושים הגסים שבתורה, שהם טומאה ואיסור ופסול וכדומה. אמנם בעת שזוכה להשגחה

אלא, שכל ההבחן הוא רק בבחינת האדם העוסק בתורה, ושנים עוסקים בתורה בהלכה אחת, ובלשון אחת ממש. ועם כל זה, לאחד תהיה התורה ההיא בבחינת חכמת הקבלה ותורה דאצילות, ולשני תהיה תורה דעשיה ונגלה. והבן זה היטב.

האצילות, או בריאה, שהמה אינם מכניפים ומכסים על ה'מורה' יתברך, אלא אדרבה, והיו עיניך רואות את מוריך, כנזכר למעלה. הרי שאין חס ושלוש שום חילוף של משהו, בין תורה דאצילות לתורה שבעולם הזה, דהיינו בין חכמת הקבלה לתורת הנגלה,

תורת הנגלה - תורת ההסתר; תורת הנסתר - תורת הגילוי

למעלה. ואחר כך ברמז, כלומר, שנתגלה ביותר בתורה דיצירה, עד שזוכה לפשט, שהוא סוד תורה דאצילות, שנקראת פשט, משום שנתפשטה מכל הלבושים המסתירים לה' יתברך כמבואר.

קמח. ובוזה תבין צדקת דברי הגר"א מווילנא זכרונו לברכה (בסידור בכרכת התורה), שכתב, שמתחילין התורה בסוד, דהיינו, תורת הנגלה דעשיה, שהיא בחינת נסתר, שה' יתברך מסתתר שם לגמרי כנזכר

ההבדלים בארבע עולמות

יצירה עשיה דקדושה הנזכרים למעלה. ותבין כל זה מהביאור הנזכר למעלה, בארבעת הבחינות של השגת השגחתו יתברך, ומארבעת המדרגות של האהבה. ונבאר מתחילה את ארבעת העולמות אצילות בריאה יצירה עשיה דקדושה ונתחיל מלמטה לעולם העשיה.

קמט. ואחר שבאנו לכאן, אפשר ליתן איזה מושג והבחן, בארבעת העולמות הנודעים בחכמת הקבלה, בשמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, של הקדושה. ובארבעת העולמות אצילות בריאה יצירה עשיה של הקליפות, הערוכים בסוד זה לעומת זה, לעומת אצילות בריאה

בעולם העשיה יש שני מיני ההסתר

להכירו, עד כאן לשונו. פירוש, כי מצד ההסתר הראשון (אות נ כנזכר למעלה דיבור המתחיל מה שאין כן) נמשך שרובו רע, דהיינו, היסורים והמכאובים שמקבלי ההשגחה הזאת מרגישים, ומצד ההסתר הכפול נמצא גם הטוב מתערב ברע, ואין הטוב ניכר לגמרי (כנזכר למעלה אות נב דיבור המתחיל והסתר).

קנ. כי הנה נתבארו לעיל (אות נא דיבור המתחיל והנה), שתי הבחינות הראשונות של ההשגחה מבחינת הסתר פנים, עיין שם היטב. ותדע, ששניהם הם בחינת עולם העשיה, כי על כן איתא בספר עץ חיים (שער מח פרק ג), אשר עולם העשיה רובו רע, וגם אותו מיעוט טוב שישנו בו, מעורב גם כן יחד עם הרע, בלי

עולם היצירה - גילוי פנים ראשון ואהבה התלויה בדבר

אמנם), שהמשיג הבחינה הראשונה של גילוי פנים, שהיא בחינה ראשונה של האהבה התלויה בדבר, המכונה רק תשובה מיראה, הוא נקרא 'בינוני', והוא חציו חייב וחציו זכאי, כנזכר למעלה.

והבחינה הראשונה של גילוי פנים, היא בחינת עולם היצירה, ועל כן איתא בעץ חיים (שם), שעולם היצירה חציו טוב וחציו רע, עד כאן לשונו. דהיינו כמו שכתבנו לעיל (אות ס דיבור המתחיל

עולם הבריאה - אהבה שניה התלויה בדבר ואהבה שאינה תלויה בדבר

מהיזק ורע כל שהוא, וכך בחינה שלישית של האהבה (כנזכר למעלה אות עב), שהיא בחינה ראשונה של אהבה שאינה תלויה בדבר, הנה הן

והבחינה השניה של האהבה (כנזכר למעלה אות ע דיבור המתחיל הראשונה), שהיא גם כן תלויה בדבר, אלא שאין שום זכר ביניהם

מבחינה שלישית של האהבה שהיא אינה תלויה בדבר, וגם, כבר הכריע את עצמו לכף זכות, אמנם, עדיין לא הכריע את העולם כולו, (כנזכר למעלה אות קיט דיבור המתחיל ונתבאר), שנמצא מזה שמיעוטו רע, כי עדיין אין האהבה הזו בבחינת נצחיות, כמו שכתבנו שם, עיין שם היטב. אמנם, אין המיעוט הזה ניכר, כי עדיין לא הרגיש שום רע והיזק אפילו כלפי אחרים (כנזכר למעלה אות עב דיבור המתחיל השניה).

שתיהן, בחינת עולם הבריאה. ועל כן איתא בעץ חיים (שם), שעולם הבריאה הוא רובו טוב ומיעוטו רע, ומיעוט הרע אינו ניכר, עיין שם היטב. דהיינו כמו שכתבנו לעיל (אות קטז דיבור המתחיל ואומר) בפירוש הברייתא שמתוך שהבינוני זוכה למצוה אחת, הוא מכריע את עצמו לכף זכות, שנקרא משום זה, רובו טוב, והיינו בחינה שניה של האהבה. ומיעוט הרע שאינו ניכר שישנו בבריאה, נמשך

עולם האצילות - גילוי פני הטוב והמטיב לכל העולם

זכות, הרי, האהבה נצחית ומוחלטת, ולא יצויר עוד שום כיסוי והסתר לעולם, כי שם מקום גילוי הפנים לגמרי, בסוד הכתוב ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך, כי כבר יודע כל עסקיו של הקדוש ברוך הוא עם כל הבריות, בבחינת ההשגחה האמיתית, המתגלה משמו יתברך הטוב והמטיב לרעים ולטובים כנזכר למעלה.

ובחינה רביעית של האהבה, שפירושה אהבה שאינה תלויה בדבר, וגם היא נצחית (כנזכר למעלה דיבור המתחיל מידה אות עג ודיבור המתחיל ואף על פי אות קכא), היא בחינת עולם האצילות, וזה שכתב בעץ חיים (שם), שבעולם האצילות אין שום רע כל שהוא, ושם סוד הכתוב לא יגורך רע (תהילים פרק ה פסוק ה), כי אחר שהכריע גם את העולם כולו לכף

בחינת הקליפה שבעולמות

ועולם הבריאה דקליפה, יש בידיהם אותו הכח, כדי לבטל את האהבה התלויה בדבר, דהיינו, רק לבטל את הדבר שבו נתלית האהבה. והיינו, הבלתי שלימות שבאהבה דבחינה שניה.

ועולם האצילות דקליפה, הוא שתופס בידיו אותו מיעוט הרע שאינו ניכר, שיש בבריאה, מכח בחינה שלישית של האהבה, שאף על פי שהיא אהבה אמיתית מכח הטוב והמטיב לרעים ולטובים, שהיא בחינת אצילות דקדושה, עם כל זה, כיון שלא זכה להכריע באופן זה גם את העולם כולו לכף זכות, יש כח ביד הקליפה להכשיל את האהבה, מכח ההשגחה על האחרים (כנזכר למעלה אות עב דיבור המתחיל השניה).

קנא. ובזה תבין גם כן, בחינת ארבעת העולמות אצילות בריאה יצירה עשיה דקליפה הערוכים לעומת אצילות בריאה יצירה עשיה דקדושה, בסוד זה לעומת זה עשה אלקים. כי המרכבה של הקליפות דעשיה, היא מבחינת הסתר הפנים בשניה דרגותיה, שמרכבה ההיא שולטת, כדי לגרום לאדם שיכריע הכל לכף חובה חס ושלום.

ועולם היצירה דקליפה, תופס בידיו את כף החובה, שאינה מתוקנת בעולם היצירה דקדושה (כנזכר למעלה אות נט - ס דיבור המתחיל ולפיכך). ובזה שולטים על הבינונים, המקבלים מעולם היצירה, כנזכר למעלה, בסוד זה לעומת זה עשה אלקים.

עולם האצילות דקליפה רק בהבחן מול עולם האצילות דקדושה

עייין שם. דהיינו, כמו שנתבאר, כי עולם אצילות דקדושה, שממש נמשכת רק בחינה רביעית של האהבה, הרי שאין שם שליטה

קנב. וזה שכתב בעץ חיים, אשר עולם האצילות של הקליפות, עומד לעומת עולם הבריאה ולא לעומת האצילות,

האהבה שאינה תלויה בדבר, כנזכר למעלה שאהבה זו היא בחינת אצילות.

קנג. ונתבארו היטב, ארבע עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה דקדושה, והקליפות שהן בחינת הלעומת של כל עולם ועולם שהם מבחינת החסרון שיש בעולם שכנגדו בקדושה, והם שמכונים ארבע עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה של הקליפות, כמבואר.

לקליפות כלל, היות שכבר הכריע את כל העולם לכף זכות, ויודע כל עסקיו של ה' יתברך גם בהשגחתו על כל הבריות, מהשגחת שמו יתברך הטוב והמיטיב לרעים ולטובים, אלא בעולם הבריאה, שמשם נמשכת הבחינה השלישית, שעדיין לא הכריעה את העולם כולו, ועל כן יש עוד אחיזה לקליפות, אלא שקליפות אלו נבחנו לאצילות דקליפה, להיותם לעומת בחינה שלישית, שהיא

בזה שזוכה לגילוי פנים עדיין אינו יודע כל פרטי החכמה

הנגלה, ואין לו שום ידיעה בעסקי העולם הזה, בבחינת עולם שנה נפש שבעולם הזה, כמו שכתבנו לעיל, ואינו יודע במקרי בני אדם והנהגתם לעצמם, והנהגתם עם אחרים, ואינו יודע את הבהמות, החיות והעופות שבעולם הזה. וכי יעלה על דעתך, שאיש כזה יהיה מסוגל להבין איזה ענין בתורה כהלכתו, כי היה מהפך הענינים שבתורה, מרע לטוב ומטוב לרע, ולא היה מוצא את ידיו ורגליו בשום דבר. כן הענין שלפנינו, אף

קנד. והנה הדברים האלו מספיקים לכל מעיין, שירגיש בדעתו את מהותה של חכמת הקבלה באפס מה. וראוי שתדע, שרוב מחברי ספרי הקבלה, לא התכוונו בספריהם, אלא כלפי מעיינים כאלו, שכבר זכו לגילוי פנים ולכל ההשגות העליונות, כנזכר למעלה. ואין לשאול, אם כבר זכו להשגות, הרי הם יודעים הכל מהשגתם עצמם, ולמה להם עוד ללמוד בספרי חכמת הקבלה מאחרים. **אמנם** לא מחכמה שְׁאֵלָה זאת, כי זה דומה לעוסק בתורת

בתכלית ההכרה, כדי שיוכל להבין את עניני התורה המיוחסת לאותו עולם, שענינים אלו בכל פרטיהם ודקדוקיהם, מבוארים בספרי הזוהר ובספרי הקבלה האמיתיים, שכל חכם ומבין מדעתו מחוייב להגות בהם יומם ולילה.

על פי שהאדם זוכה להשגה, ואפילו להשגה מתורה דאצילות, מכל מקום אינו יודע משם אלא מה שנוגע לנפשו עצמו, ועדיין אמנם צריך לדעת כל שלשת הבחינות: עולם שנה ונפש, הנזכרים למעלה, בכל מקריהם והנהגותיהם,

איך יכול אדם שלא זכה לגילוי פנים ללמוד קבלה?

ה' יתברך במחשבת הבריאה להנות לכל נברא. אלא מי שלא זכה בגלגול זה, יזכה בגלגול שני וכולי עד שיזכה להשלים מחשבתו יתברך שחשב עליו, כמו שאמרו בזוהר, כנודע. והנה כל עוד שלא זכה האדם לשלימותו, נבחנים לו אותם האורות העתידים להגיע אליו, בבחינת אורות מקיפים, שמשמעותם היא, שעומדים מוכנים בעדו, אלא שהמה מחכים לאדם, שיזכה את כלי הקבלה שלו, ואז יתלבשו האורות האלו בכלים המוכשרים.

קנה. ולפי זה, יש לשאול, אם כן, למה זה חייבו המקובלים לכל איש ללמוד חכמת הקבלה, אמנם יש בזה דבר גדול, וראוי לפרסמו, כי יש סגולה נפלאה לאין ערוך לעוסקים בחכמת הקבלה, ואף על פי שאינם מבינים מה שלומדים, אלא מתוך החשק והרצון החזק להבין מה שלומדים, מעוררים עליהם את האורות המקיפים את נשמתם. פירוש, כי כל אדם מישראל, מובטח בסופו, שישגי כל ההשגות הנפלאות, אשר חשב

גם מי שעדיין לא הכין כלים, לימוד קבלה מושך אורות

מקיפים המסייעים

שהאדם עוסק בחכמה הזאת, ומזכיר את השמות של האורות

ולפיכך, גם בשעה שחסרו לו הכלים, הנה, בשעה

לקבלתם, כאמור. אמנם ההארה שמקבל פעם אחר פעם, בעת העסק, מושכים עליו חן ממרומים, ומשפיעים בו שפע של קדושה וטהרה, שהמה מקרבים את האדם מאד, שיגיע לשלימותו.

והכלים, שיש להם מבחינת נשמתו שייכות אליו, הנה הם תיכף מאירים עליו, בשיעור מסויים, אלא שהם מאירים לו בלי התלבשות בפנימיות נשמתו, מטעם שחסרים הכלים המוכשרים

אין להגשים הענינים בחכמת הקבלה

הלומדים, ראיתי בהם, שעדיין לא יצאתי ידי חובת ביאור כמו שחשבתי, וכל הטרחה הגדולה שטרחתי לבאר ולהרחיב, כדי שיתבהרו העניינים בלי קושי, היתה כמעט ללא הועיל. והיה זה, מחמת שהמעיינים אינם מרגישים את החובה הגדולה לשקוד על פירוש כל מלה ומלה המגיעה לפניהם, ולחזור עליה כמה פעמים, באופן שיספיק להם לזכרה היטב בהמשך הספר בכל מקום שמובאת שם אותה המלה, ומתוך השכחה של איזו מלה היו מתבלבלים להם העניינים ההם, כי מתוך דקות הענין, הרי חוסר פירוש של מלה אחת, די לטשטש להם הענין כולו

והנה כדי לתקן זה, התחלתי לחבר פירוש המלות על פי סדר א'

קנו. אבל תנאי חמור יש בעת העסק בחכמה זאת, שלא יגשימו הדברים בעניינים מדומים וגשמיים שעוברים בזה על לא תעשה לך פסל וכל תמונה חס ושלום, כי אז, אדרבה מקבלים היזק במקום תועלת. ולפיכך הזהירו זכרונם לברכה שלא ללמוד החכמה כי אם לאחר ארבעים שנה או מפי רב, וכדומה מהזהירות, וכל זה הוא מהטעם האמור.

ולפיכך, הכינותי בעזרת ה' את הפירושים פנים מאירות ופנים מסבירות על עץ חיים, שעשיתי כדי להציל המעיינים מכל הגשמה.

אמנם אחר שנדפסו ארבעת החלקים הראשונים מביאורים אלו, ונתפשטו בקרב

פועט תפשת (סוכה דף ה עמוד ב) והוא הספר הזה תלמוד עשר הספירות להאריז"ל, שבו אני מקבץ מספרי האריז"ל, וביחוד מספר עץ חיים שלו, כל המאמרים העיקריים הנוגעים לביאור עשר הספירות, שהצבתי אותם בראש כל דף, ועליו עשיתי ביאור אחד רחב הנקרא בשם אור פנימי וביאור שני הנקרא הסתכלות פנימית, המבארים כל מלה וכל ענין, המובאים בדברי האריז"ל בראש הדף, בפשטות ובלשון קלה, עד כמה שיכולתי. וחילקתי הספר לששה עשר חלקים, שכל חלק יהיה שיעור אחד על ענין מיוחד שבעשר הספירות, אשר האור פנימי מבאר בעיקר את דברי האריז"ל המובאים באותו השיעור, והסתכלות פנימית מבארת בעיקר הענין בהקף הכללי. ועליהם סדרתי לוח השאלות ולוח התשובות על כל המלות ועל כל הענינים, המובאים באותו החלק, ואחר שיגמור המעיין אותו החלק, ינסה בעצמו אם יוכל להשיב כהלכה על כל שאלה

ב', על כל המלות המובאות בספרי הקבלה שצריכות פירוש: מצד אחד קבצתי את הפירושים של האריז"ל, ויתר המקובלים הראשונים, בכל מה שאמרו על אותה המלה. ומן הצד השני, ביארתי התמצית מכל אותם הפירושים, וערכתי הגדרה נאמנה בבאור המלה ההיא, באופן שיספיק למעיין להבינה, בכל מקום ומקום שיפגוש אותה המלה, בכל ספרי הקבלה האמיתיים, מהראשונים עד האחרונים, וכן עשיתי על כל המלות השגורות בחכמת הקבלה. והנה כבר הדפסתי בעזרת השם, את המלות המתחילות באות א', גם קצת מאות ב', ורק מצד אחד, והם כבר קרובים לאלף דפים. אכן מחמת חסרון כסף, הפסקתי העבודה בהתחלתה. וזה קרוב לשנה, שאינני ממשיך עוד בעבודה החשובה הזו, וה' יתברך יודע אם הדבר יעלה לי עוד, כי ההוצאות מרובות ביותר, ומסייעים אין לי כעת.

לפיכך לקחתי לי עתה דרך אחרת, על דרך תפשת

השאלות פעמים הרבה מאד, עד שיהיו כמו מונחים בקופסא, כי אז יצליח לזכור המלה בעת שיצטרך לה, או על כל פנים יזכור מקומה כדי לחפש אחריה, וחפץ ה' בידו יצליח.

המובאת בלוח השאלות, ואחר שהשיב, יסתכל בלוח התשובות, בתשובה המיוחסת לאות ההיא של השאלה, לראות אם השיב כהלכה. ואפילו אם ידע היטב להשיב על השאלות מתוך הזכרון, עם כל זה יחזור על

סדר הלימוד

שאלה ושאלה. ותלמד ותשנן ותחזור עליהם כמה פעמים עד שתזכרם היטב כמונחים בקופסא, כי בכל מלה ומלה ממש שבחלק השלישי, צריכים לזכור היטב כל שני החלקים הראשונים, אף מובן קטן לא יחסר. והגרוע מכל הוא, שהמעייין לא ירגיש כלל מה ששכח, אלא, או שהדברים יתשטשו בעיניו, או שיתקבל לו פירוש מוטעה בענין, מחמת השכחה. וכמובן, שטעות אחת גוררת אחריה עשר טעויות, עד שיבא לאי הבנה לגמרי, ויהיה מוכרח להניח את ידו מהלימוד לגמרי.

למד תחילה את הפנים, דהיינו דברי האריז"ל, המודפסים בראשי העמודים עד סוף הספר. ואף על פי שלא תבין, חזור עליהם כמה פעמים על דרך 'מתחילה למגמר והדר למסבר'. אחר זה, למד את הביאור אור פנימי, והשתדל בו, באופן שתוכל ללמוד ולהבין היטב את הפנים גם בלי עזרת הביאור, ואחר זה למד את הביאור הסתכלות פנימית עד שתבינהו ותזכרהו כולו. ואחר כולם, נסה עצמך בלוח השאלות, ואחר שהשבת על השאלה, הסתכל בתשובה המסומנת באותה האות של השאלה, וכן תעשה בכל

המחבר

